

Coriolani Cepionis Dalmatae De Petri Mocenici Imperatoris Gestis Libri tres.

<https://hdl.handle.net/1874/427514>

CORIOLANI CEPIO
NIS DALMATAE DE PETRI
Mocenici Imperatoris
Gestis Libri tres.

ITEM CONRADI VVENGERI
Brixienſis De Bello inter Sigif-
mundum Archiſtrategum Au-
ſtriae & Venetos Libellus.

PRAETEREA MICHAELIS
Cocchini Tubingenſis De Bel-
lis Italicis Liber unus.

PER ROBERTVM VVINTER
BASILEAE, ANNO M D XLIII.

CORICIANI CIPRO

DE BAPTISTAE DOMESTICI

IN BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

DE BAPTISTAE DOMESTICI

CAROLO VVOLF-

GANGO RHOLINGERO,

optimæ spei puero, Ioannes

Herold Acropolita

bene agere.

Oriolani Cœpionis,
Michaelis Coccinij,
ac Conradi Vuen-
ger, Historiographo-
rum recentiorum li-

bellos hos, Carole Vuolffgange
puer optime, tibi inscribere pla-
cuit, arbitror haud inepte, nam in-
tempestiuam hanc editionem, qui
iudicet, puto neminem. Verume-
nimvero cum hoc unico libello,
uarij sese offerunt bellorum euen-
tus, uidemus, Cœpionem ut elo-
quentia tersiorem, Venetæ gloriæ
studiosiorē, mare terræq; de Amu-
rathe Turcarū Imp. partes Vene-
torum

EPISTOLA

torum Triumphos, Scodrae defensionem, & clades perfidae gentis in Foroiuliensi regione funestiss. describere, alterum uero, Germanorum uictoria arma mediocri stilo, per totam Italiam circumferre, cum ultimus Sigismundi Archiducis Austriae bellicosissimi cum republica Veneta infensiss. bellum, ueraciter multo magis, quam eleganter delineat. Quae quum in dicant quantum in hostem omnium Christianorum molita sit respublica una, quoties formidolosiss. Tyrannum fugauerit, ad desperationem denique sepius audaciss. predonem adegerit, nonne ruborem incutiunt, nostri aevi permultis, quibus discordia, teterrima pernicii faulrix, sola placet. Quippe cum rerum statum quisuis deplorare potius quam fateri cogitur, est uidere

N V N C V P A T O R I A

dere tamen, præter ἀτήρ illam Ho-
 mericam, expugnata etiam Pan-
 nonia, stertere omnes, et si Germa-
 nia Christiani orbis arx, omni ge-
 nere insidiarum oppugnetur, ad
 quæ si animum addere uellent ij,
 quorum maximè intererit, uel hic
 exempla habent, si alias unquam,
 præsentis fortitudinis Germanæ,
 qua sese defendere non solum, ue-
 rum etiam (cum prolato digito, in-
 testinis, ciuilibusq; bellis rem dis-
 sipant communè misere) ampliss.
 imperia ab fœdiss. Tyranno occu-
 pata, redimere, deniq; Asiæ domi-
 tores fieri possent. Quid enim con-
 iunctæ Germaniæ uireis præstare
 queant, facile apparet, quando qui-
 dem principis unius, non ita po-
 tentis fortitudo, cum Germanorū
 cohortes perpaucæ, Italiam bella-
 tricem, Martis inquam illam offi-
 cinam

EPISTOLA

cinam, uictricijs armis, nulla diffi-
cultate, peragrarint. Hæc sibi no-
stra uoluit æditio, quam ut tui no-
minis titulo honestarer, effecit læ-
ta illa mi Carole tua indoles. Siqui-
dem cum natura dotes suas, quan-
tum in puerulo octenni cōprehē-
di potest, in te collocarit ubertim,
fortuna natalibus res addit am-
plis. uidemus quoq; largitorem
bonorum omnium, Deum scilicet
optimum maximum ingenium ti-
bi dedisse, honesti bonique capa-
cissimum. Rarā igitur hanc tuam
formam, uitij maculis aliquando
cōtaminatam iri, nemo facile som-
niabit, nam in speculo contempla-
ta, parem animi uetustatem ample-
cti docet. Quādoquidē sibi ipsi co-
gnita deformitas, uirtutis pulchri-
tudine, seipsam emendare nititur.
Nec dextrē quidem iudicabit, si-
quis

N V N C V P A T O R I A

quis tantæ familiæ decorem, in te
extingui posse, contendere uellet.

nam ut cum Euripide loquar,

*πῶσ' οὖν ἄν ἐκ τοιοῦδε σώματος κακος
γένοιτ' ἀποῦδεις τὸ το μ' ἄν ἴδωι πῶς.*

ne quid interim dicam de opibus,

Virtutis ueræ famulabur uigilan-

tis. si dominum nactæ sunt no-

bilem, qualem tute præstas iam

iam. Imperium quippè exerces in

diuitias, quæ Crato philosophus

ne ipsi imperarēt, illas in mare ab-

iecerit, etenim in pauperes studio

sosq; si quid uel à parentibus uel

cognatis tibi dono datur, effūdere

soles. Talia si quis rimari penitius

uelit, spem eum de te, eamq; opti-

mā cōcipere oportet. Sin uero flu-

xis rebus adnumeranda censet,

admirator tamen ut sit necesse est,

ingenij tui præter ætatem perspi-

caciss. Ego quidem (absit adula-

EPISTOLA

tio, quam si quid aliud exosam habui semper) in rebus arduis tuum uersari ingeniolū animaduerti sapius, nec ego id quidē solus, dum in corona doctorū uirorum, non minimis de rebus agitātibus, ioco rogatus, te maiora respondere cōsueuisti. Vel quæ audieras parētibus deinde ita interpretari, ut industria præcox eos fermè animo consternarit. Deū igitur Optimū Maximū in te ita beneficum tu mi Carole colito: illi ut gratias agas, nunquā obliuiscitor: primas tenet ipse, partē sibi uendicat auita uirtus, quas tibi augere potest, domesticū exemplum. Parens ille tuus uir de Rep. Augustana optimè meritus, uir inquā ille, qui præter ipsam experiētiā rerum multarum, nullius artis inscius, Platonī laudatus fuit Reip. administrator. Iurat
her

N V N C V P A T O R I A

hercle, tui similes genuisse, at talibus parentibus ortum esse quamnam partem foelicitatis repudiat? Ociū parentis negotiosiss. iam imbibis, iocos audis philosophicos, exerceris ludis uirilibus, paternæ ædes conuiujs Musarum, quibus interes, indies frequentantur, non Sybariticis, splendidis tamen, ubi uel Ioui, rerum tractandarum locus est, adeò ponderantur, rimantur, inuestigantur omnia, ut ne temerè quidem aliquis, quomodo ille olim de Romana Curia, Regū conuentum illuc esse, iudicabat, hic philosophiæ senaculum contenderet. Adde maternā illam temperantiā, qua Matrona honestiss. ad prudentem quandam simplicitatem te prouocat continuo, dum ipse *οικειά* ut mater benignissima fouet, ut hera dirigit præstantiss.

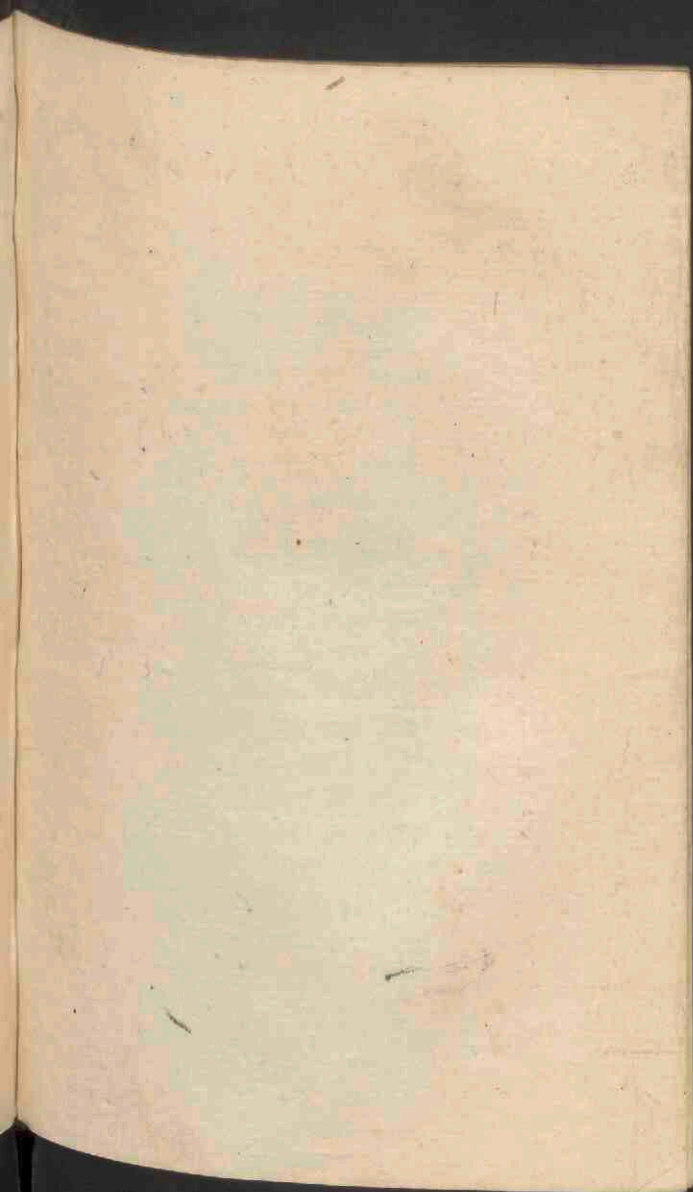
EPISTOLA

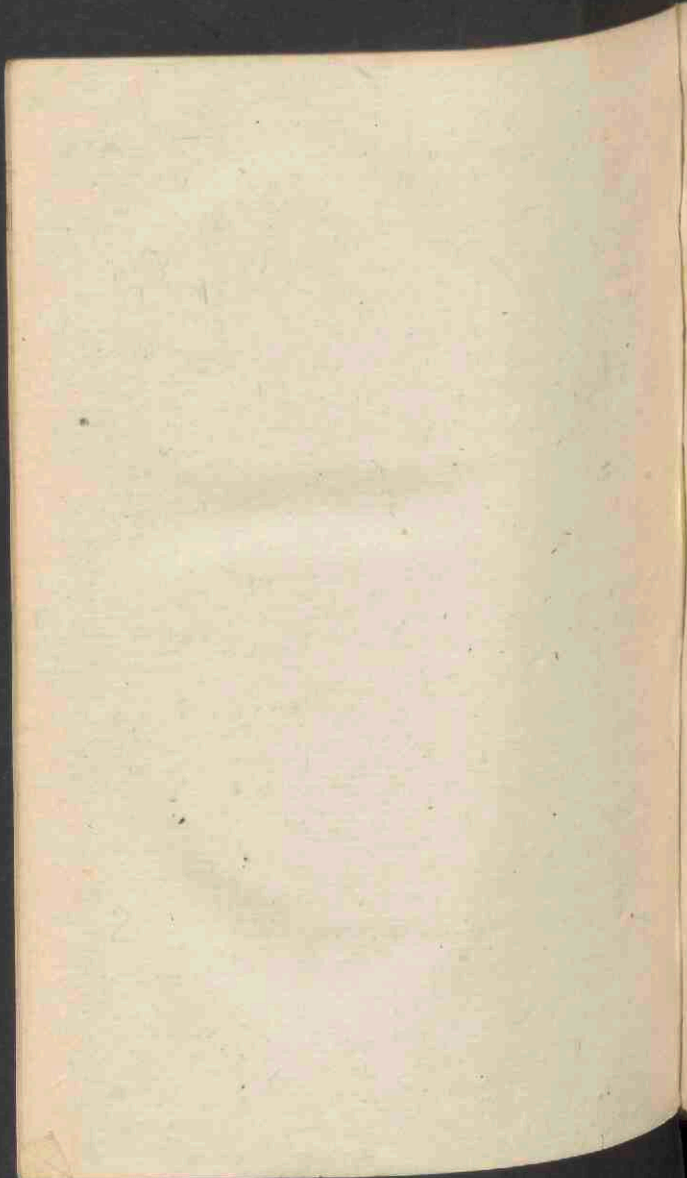
Et quid multis, patriciam consularēq; familiam Rholingerūm, omnigena bonarum literarum doctrina, prudentia, opibus, autoritate pollentis. semper fuisse, quis negabit. quibus tu mi Carole, si addideris spei de te conceptæ similem diligentiam (nam parens ille tuus quantum in deligendo tibi præceptore viro aliquo doctissimo ac pio laboret, tute nosti) procul dubio suscitabis tuarum laudum præcones olim doctis. Ego ætatulæ tuæ, his, si quid mihi iudicij, Historiarum studium inculcandū duxi. Equidem cum sperem *ἐγκυκλοπαιδείαν* disciplinæ omnis te absoluturum, non ut uel publicis concionibus hominum animos pascas, non ut patrocineris iure periclitantibus, non ut parum benè ualentibus medearis, sed ut bonū, pium &

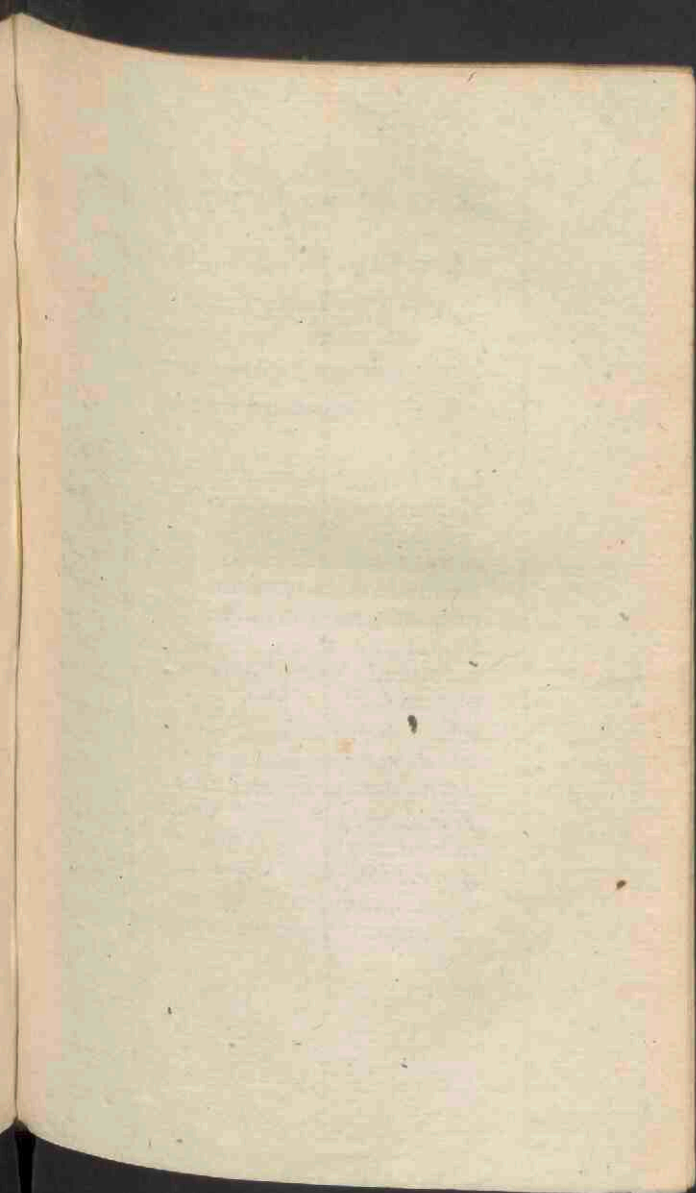
N V N C V P A T O R I A

& frugi te ciuem præstare possis,
 hoc dabit largè, crede mihi, unicæ
 illa ac uera Historiæ cognitio, quæ
 artibus, ceu fundamento, liberali
 libus fulcitur, facultatibus dignio-
 ribus ædificatur, ac præcipuum sin-
 gularèq; hoc habet, quod ex omni-
 bus studijs, unum sit, ac integrum,
 cum cætera partibus consent, ne
 dicam interim de suauitate illa ad-
 mirabili, qua omnes huiusmodi
 studio addicti, honestis. quæq; ac
 utiliora addiscere possunt. Hæc,
 mi Carole, si capis, eo animo un-
 de profecta sunt, accipe, sin minus
 proculdubiò aliquãdo amorì quo
 te prosequor tenerrimo, hanc in-
 scriptionem dabis. Vale apud pa-
 rentes tuos mihi patronus. Iterum
 uale, spes Rholingerùm lætiss.
 Auguste Vindelicorum Cal, Ian.
 Anno M D XLIII.

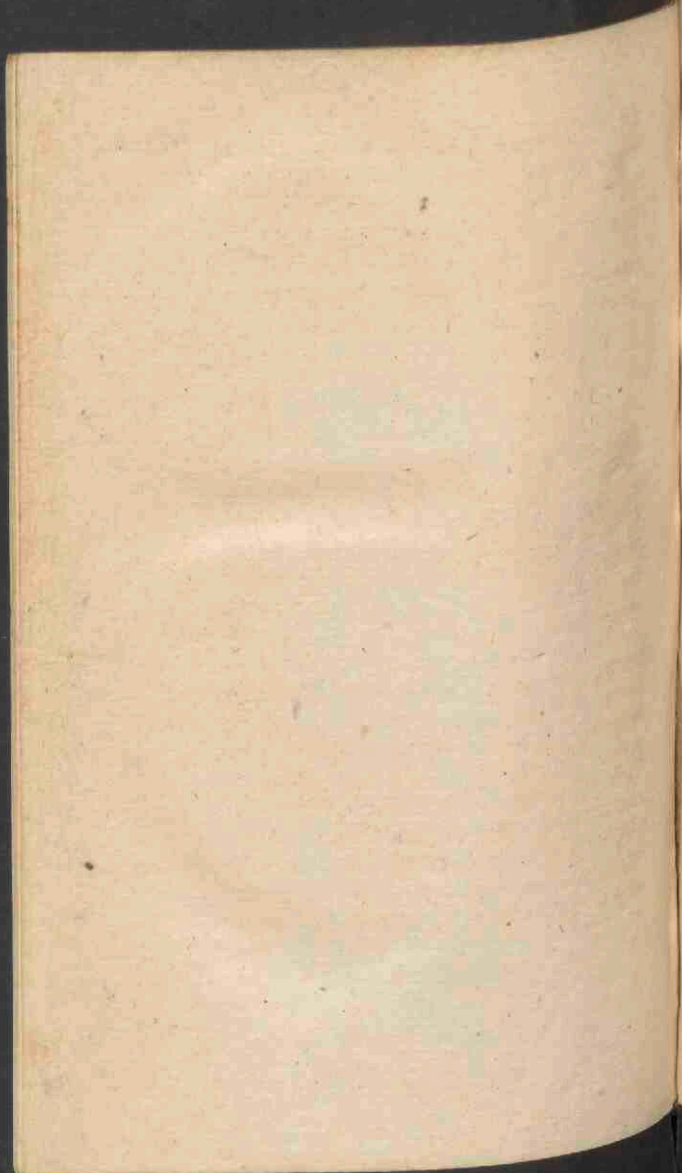

CORIOLANVS

CEPIO, CLARISSIMO

uiro, Marco Antonio Mauroceno,

equiti, apud illustrissimum Du-

cem Burgundiæ Venetorum

oratori felicitatem.

VVM PRAEFECTVS TRI-
remis ad classem proficisce-
rer, quam felicissimus Im-
perator Venetorum Petrus
Mocenicus cōtra Othoma-
num Turcorum principem

ducebar: uehemēter rogasti me, ut quicquid
in hac expeditione gestum esset, literis man-
darem: affirmans, ea te Apollinis oraculo
ueriora habiturū, quæ à me scripta forent.
Igitur ut tibi morem gererem, quæ ab Im-
peratore Mocenico per quadriennium ge-
sta sunt, annotaui. Tanto enim tempore &
ille imperium gessit, & ego præfectura fun-
ctus sum. Quapropter opusculum in quo
hæc scripta sunt, tibi mitto: quod quum per-
legeris, non minus te egregias Imperatoris
uirtu

C O R I O L A N I

uirtutes, quàm magnifica ipsius gesta admira-
 raturum certum habeo. meritoq; damnabis
 eorum sententiam, qui affirmare solent, ef-
 fœtam esse naturam: nec producere tales ui-
 ros, quales priscis temporibus extiterunt: om-
 niaq; mundo senescere degenerasse: quàm
 falsi sint, uel ex hoc maximè apparet. Nam
 si apud Græcos atque Romanos multi ob
 singulas uirtutes clari habiti sunt, quid de
 Mœcenico Imperatore dicendū sit: cui quic-
 quid potuit benigna natura efficere, omnia
 simul contulit. Omitto genus clarum, for-
 se ferentem eloquentiam promptam, cæte-
 rasq; naturæ dotes: de his dico, quæ proprie
 hominis sunt. Est enim moribus integer, ui-
 ta sanctus, in bello magnanimus, in deui-
 ctos clemens, in rebelles seuerus & asper,
 in subditos indulgens, in omnes deniq; iu-
 stissimus: alieni abstinens, sui liberalis, & qui
 omnes cupiditates atq; animi illecebras fa-
 cillimè spernit. Nonne ergo iure hunc ui-
 rum, non solum conferre, uerū etiam præ-
 ponere priscis illis Imperatoribus atq; Du-
 cibus debemus: gratiasq; agere nostris tem-
 poribus, quæ talem tantumq; uirum tulerunt.
 Et quoniam solent pictores, alicuius
 egregij

EPISTOLA.

egregij artificis exactum signum atq; ima-
ginem ad imitandum proponere, ut tales
ipsi euadere possint, quales auctores illius
picturæ fuerint: sic etiam huius optimi Im-
peratoris, clarissimiq; Principis atq; Ducis
mores & uitam te æmulari uelim, ut quum
eius uirtutes assequutus fueris, honores
quoq; ac dignitates, summum de-
nique principatus gradum in
republica obtinere pos-
sis. Vale.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

The first part of the text is a list of letters, A through Z, arranged in a grid. Below this list, there are several lines of text, which appear to be a list of names or titles, possibly related to the letters above. The text is very faint and difficult to read, but it seems to be organized in a structured manner, possibly as a table or a list of entries corresponding to the letters.

 CORIO-
LANI CEPIONIS
DALMATÆ, PETRI MO-
CENICI IMPERATORIS
GESTORVM LIBRI TRES.

LIBER PRIMVS.

QVVM VENE-
tijs nunciatum esset,
Othomanum Turco-
rum Principem ingen-
tibus copijs terra ma-
riq; Eubœam inuasif-
se, Chalcidemq; eius-
dem insulæ urbem in-

tra paucos dies expugnasse, omnesq; insu-
las atq; ciuitates Græciæ copiarum magni-
tudine Othomani perterritas, iam non in
uirtute, sed in fuga spem habere: nam clas-
sis Othomani numerum trecentarum na-
uium expleuerat: terrestres uerò copię cen-
tum & uiginti millia militum excedebant,

b 3 Ciuitas

Ciuitas trepida atq; de statu rerum sollicita, etiã propriæ salutis diffidere cœpit. Tunc & supplicationes indictæ, & uota publicè priuatimq; suscepta, si status reipublicæ integer maneret. Tum Patres rogati conueniunt: fit frequens Senatus: graues atq; uariæ sententiæ dicuntur, Tandem nihil potius in re fore decernunt, quàm eligere probatissimum Imperatorem, qui & auctoritate sua labantes ac fractos animos sociorum & subditorum confirmaret, & uirtute atque animi magnitudine tanto hosti obuiam iret. Fit Senatus decretum, ut Nicolaus Canalis Imperator reuocetur: deinde omnibus suffragijs ad tale negocium idoneus Imperator designatur Petrus clarissima familia Mocenica ortus, quæ gens à primordijs ipsius urbis inter patricias familias semper habitata est. De qua etiam multi clarissimi Imperatores naualis belli gloria uiri illustres fuere. Thomas denique inclytus Venetorum Dux, qui ob magnitudinem rerum gestarũ cœlo & immortalitate dignus extitit. Petrus quoq; ipse non minus ob uitæ integritatem, atque fidei sanctimoniam, quàm ob animi magnitudinem & belli peritiam clarus habetur. Quapropter & strenuus

aus Imperator, Senatorq; optimus, & ci-
uis bonus semper existimatus est. Itaq; acce-
pro imperio, armata trireme, festinè atque
sine mora nauem conscendit, intratq; pau-
cos dies Fauonio flante Venetijs soluit: pro-
spera q; navigatione usus non post multos
dies in Græciam uenit. Postquam igitur ad
eam prouinciã delatus est, nihil antiquius
ratus, quàm fractos animos sociorum, præ-
sentia sua, atque oratione confirmare, om-
nes insulas atque ciuitates Græciæ percur-
rit: benigna oratione ciuiũ deiectos ac pro-
stratos animos erigit, excitatq;, affirmans
non uera uirtute, sed dolo Othomanum
Chalcidem expugnasse: qui tanquam latro
ex insidijs inopinantes atq; imparatos ag-
gressus erat: breuiq; se effecturum, ut Otho-
manus ad sua tutanda, potius quàm ad a-
liena rapienda uires atque animum inten-
dat. Vbi satis cõfirmatos omnium animos
perspexit, navigationem Eubœam uersus
dirigit. Iamq; fretum quod Eubœam à con-
tinenti diuidit, intrauerat: quum offendit
Nicolaum Canalem Imperatorem collecto
undique magno numero nauium, distribu-
tisq; ordinibus Chalcidem aggredi, atque
oppugnare uelle. Statuerat enim fortunam

experiri, si quo pacto amissam urbem recuperare posset. Nicolaus cōspecta naue Mocenicī (ex signis aduertit successorem aduenire) euestigioq; nauī defiliens scapham ascendit, & ad Mocenicū uenit. Vbi complexi atq; consalutati inuicem sunt: Nicolaus, Vides (inquit) optime Imperator, uides magnitudinem classis, quam accitis undique nauibus comparauī, omnibusq; ad oppugnandam urbem necessarijs instruxi. Præterea distributis partibus Præfectis ac turmarum Ducibus, qua quisq; urbem oppugnaret ordines optimè disposui. Quapropter magnam spem in manibus urbis recuperandæ habes. Igitur trado tibi imperium, rem à me inceptam prosequere, absq; dubio urbe potiturus. Mocenicus uerò reipublicæ potius, quàm dignitatis suæ habitæ ratione, ne aduētū suo ipse nouus, & consiliorum sui antecessoris ignarus rem turbare uideretur, respondit: Nicolae, perge ut cœpisti, dummodo reipublicæ proficias, me uel socium, uel comitem habeto ad omnia munia à te mihi mandata paratum, modò urbem amissam recuperare possis. Nicolaus nihil se agere uelle respondens alienis auspicijs, imperio se abdicat. Tum Mocenicus

eus Nicolaum potius magnificè, quàm ex
 animo loquutum, conatusq; frustra fieri
 aduertit. Nam & copiae, quas Nicolaus ex-
 posuerat, obruncatis duobus præfectis tri-
 remium, in fugam uersæ, aliquot etiam na-
 ues tormentis, quas bõbardas appellamus,
 fractæ atque perforatæ erant: quæ uix, ne
 submergerentur, se sustinebant. Itaq; amif-
 sa spe potiundæ urbis, cuiuscunque gene-
 ris naues subitario apparatu excitas, om-
 nes dimisit: & quoniam iam transacta æsta-
 te, hibernum tempus appetebat, cum reli-
 qua classe nauium longarum ad Pelopon-
 nesi urbes se recepit. Ibi enim statuit, futu-
 rum expectare annum, habens in animo
 adueniente æstate aliquod præclarum faci-
 nus facere, quo posset acceptam cladem su-
 periori anno amissæ Eubœæ resarcire. Inte-
 rim tamen & naues inualidas reficere, & a-
 lias circum Aegeas insulas mittere, ad con-
 firmandos sociorum animos operam da-
 bat. Dum hæc in Græcia agütur, designan-
 tur Venetijs duo Legati uiri ætate graues,
 maritimiq; belli haud ignari, Marinus Ma-
 lipetrus, & Ludouicus Bembus, quorum
 consilio Imperator in bello administrando
 uteretur, qui armatis triremibus appetente

uere ad imperatorem maturè se conferunt:
 cum eo simul quid astate noua agendum,
 quid ue esset potissimum & ad opprimen-
 dum hostem, & rei publicæ statum confir-
 mandum deliberaturi. Ferdinandus quoq;
 Apuliæ Rex, ex fœdere misit naues rostra-
 tas decem, sub Rechaiensio Duce, qui ex
 consilio Imperatoris nostri bellum contra
 Turcum gesturus esset. Othomanus Turco-
 rum Princeps, ueritus (opinor) ne ob amis-
 sam Eubœam Christiani Principes simul
 conspirarent, belloq; se opprimerent, expe-
 riri statuit, si quo pacto rem cum Venetis
 componere posset, uel tempus trahendo, a-
 trocitatem Chalcidicæ cladis lenire, usus o-
 pera atque ministerio noueræ suæ, mulie-
 ris Christianæ, Georgij olim Tribalorum
 Despotæ filia. Quæ cognita priuigni uo-
 luntate, ex suis domesticis fidiorem Vene-
 tias misit. Cui mandat, daret operam, ut Ve-
 neti legatos ad Turcum mittant: affirmans,
 si uenerint, ex sententia rem composituros
 esse. Mittuntur ergo duo legati, Nicolaus
 Coccus, & Franciscus Capellus, qui con-
 scensa nauis, primū ad Despotæ filiam, quæ
 in quodam uico Macedonia à priuigno ei
 dato, tunc manebat. Inde alloquuti mulie-
 rem

tem, terrestri itinere Byzantium se conferunt, ubi salutato ex more gentis Turcorum Principe, reliqua per internuncios agunt. Et quum de conditionibus non conuenirent, legati per literas, quas pacis conditiones Turcus offerret, Senatam certiozem reddunt. Veneti reiectis conditionibus, ex Senatus decreto legatos domum reuocant. Interim Fraciscus Capellus febris correptus moritur. Nicolaus alter legatus, primum piscatoria nauicula Lemnum, inde nactus Venetam triremem, Cretam se contulit. Dum legati proficiscuntur, dum de conditionibus agitur, in mittendis etiam atque remittendis literis, tota aestas effluxit. Qua etsi Imperator cupiditate arderet patrare aliquod egregium facinus, & se & suorum maiorum gloria dignum, dissuadentibus tamen legatis, nihil actum est. Verebantur enim, ne Barbarus hostis bello lacessitus, oratoribus uiris nobilibus atque innoxijs manus inferret. Igitur iam instante hyeme, dux regiae classis Neapolim ad Regem se recepit. Marinus quoque Malipetrus cum Ludouico Bembo legati domum reuocantur. Veneti de compositione rerum cum Turco spe reiecta, in sequentem annum bello se prepara-

re statuunt. Mittuntur ergo oratores primum ad Romanum pontificem, deinde ad Regem Ferdinandum, quatenus eos monerent, suaderentque, ut ad opprimendum communem hostem pestemque perniciosissimam Christianæ religionis, animum atque vires intendant. Pontifex accepta benigne legatione, se pro uirili sua non defuturum promisit. Ferdinandus quoque Rex summo studio nauare operam in annum futurum pollicitus est. Imperator etiam misit nuncios cum literis, & ad magistrum Rhodiæ religionis, & ad Regem Cyprium, ut uere ineunte bello se prepararent, nauesque ex fœdere debitas mitterent. Interea ipse cum classe circum Aegeas insulas obnauigat. Timebat enim, ne hostis nactus opportunitatem, aliquam ex fœderatis ac subditis insulis opprimeret. Nam multa in eis oppida debilia ac malè munita sunt. Dum in his locis cum classe moratur, accepit uicem Ioniæ opulentissimum, temerè sine præsidio esse. Situs est in continenti, ex aduerso Chiorum oppido, Passagium incolæ uocant, in quem totius penè Asiæ prouinciæ merces comportantur. Inde Chium deuehuntur. Ea urbs his temporibus sub Genuensium ditione simul

simul cum insula posita, omnibus ferè Ita-
 liæ populis commune emporium est. Qua
 propter Passagium, & frequentibus habita-
 toribus, & tabernæ in eo mercibus repleta
 sunt. Igitur sublucano tempore Imperator
 cum classe ad littus uico proximum appli-
 cuit. Ibi milites exposuit, ac nauales socios,
 quibus addidit etiam non paruam partem
 turbae remigum. Omnibusq; præfecit ma-
 gistrum suæ nauis, quem uulgo Comitum
 appellant, qui è uestigio instructa ac dispo-
 sita acie, uelocissimo gradu ad uicum ten-
 dit. Coloni ac uici habitatores, subito hoste
 ac insperato malo perterriti, ad proximos
 montes diffugiunt. Nostri uicum habitato-
 ribus uacuum, sed omni Barbara merce re-
 fertum, intrant, diripiunt, distrahuntq; om-
 nia: pictis tapetis, uersicolori ac serica ueste,
 pannosq; hircinæ lanæ, quem Zambilotum
 dicunt, & omni alia preciosissima merce se-
 onerant. Cætera ferre non ualentes, cum te-
 stis supposito igne comburunt, prædamq;
 omnem ad naues referunt. Imperator dita-
 ta classe ad reficiendas naues in hiberna Me-
 thonam se recepit. Brumæ enim tunc erat
 tempus, anniq; pars sæuissima. Nec Metho-
 næ illi multos dies manere licuit.

enim

enim crebris rumoribus, qui de Turcorum classe ferebantur, Lemnum uersus nauigare statuit. Erat autem fama, Othomanum ad occupandam eam insulam quadraginta triremes optimè instructas præparasse. Itaque Imperator paratis necessarijs, acceptoq; com meatu, uelocissimo cursu cum tota classe Lemnum se contulit. Comperit ibi de Othomani classe rumorem falsum fuisse. Lemnos insula duo oppida habet, Palæocastrum, & Cocinum appellant. Cocinum terræmotu quassum funditus corruerat: maxima etiam pars murorum ac turrium Palæocastri, quæ Imperator summo studio reficere ac restituere curauit: præsidiumq; militum, quos ex Peloponneso adduxerat, oppido imposuit. Compositisq; insule rebus, inde soluens Methonam reuersus est. Dum illic naues reficere, necessariaq; ad bellum parare studet, Venetijs designantur duo legati, uiri ob res gestas domi forisq; clarissimi, Stephanus Malipetrus, & Victor Soprætius, qui sumpto magistratu naues conscendunt, ad Imperatoremq; se maturè conferunt. Vbi habito simul colloquio, communi consensu statuunt, præter nauales copias, decem equites in singulas naues acci-
pere

pere. Per omnes enim urbes Peloponnesi,
 quæ Venetorum sociæ, ac subditæ sunt, ha-
 bent Veneti mercenarios equites, natione
 Epirotas, quos Græco uerbo Stratiotas uo-
 cant, uiros magni animi, & ad omne faci-
 nus peragendum paratos, qui crebris ex-
 cursionibus totam illam partem Pelopon-
 nesi, quæ Othomano subiecta est, deuastan-
 tes penè ad solitudinem redegerunt. Hæc
 gens natura ipsa hoc illi tribuente, est rapa-
 cissima, magisq; ad prædam, quàm ad præ-
 lium apta atque instructa. Utuntur scuto,
 ense, atque hasta, pauci lorica, reliqui bom-
 bycina thorace contra hostium arma se mu-
 niunt: equos etiam exectos ad sustinendos
 uel longissimos cursus aptos habent. Præ-
 ceteris tamen uirtute & exercitatione pol-
 lent, qui Neapolim inhabitant. Ciuitas est
 Peloponnesi in Argiuorum agro sita. Igi-
 tur imperator & legati simul cum tota clas-
 se, Neapolim se conferunt. Equites nauibus
 imponunt: inde ad excurrentas ac depræ-
 dandas Asiæ maritimas prouincias, totis ui-
 ribus contendunt. Græcas autem prouin-
 cias, atque insulas Othomano subditas, im-
 perator nunquam uel minimo damno affi-
 cere uoluit: quoniam præter præsidia, atq;

magi

magistratus ab Othomano impositos, populi omnes Christiani sunt. Asia uero provincia tota Barbara atque infidelis, Machometanæq; superstitioni dedita ac deuicta est. Quapropter totam Græciam præternauigans, Lesbum uenit: atque ad Orientale promontoriū insulæ, quoniam ea pars habitatoribus uacua erat, habens portum tutissimum cum tota classe se contulit. Exposito est Aeolia regio opulentissima, habens oppidum maritimum Castrum appellatum, situm in agro Pergameno. Pergamus fuit olim ciuitas in tota Asia celebrata, in qua primum usus chartæ ex pellibus caprinis inuentus est: quamobrem & Pergamena dicta sunt. Huius urbis Reges maiori parti Asiæ imperitarunt: quorum ultimus Attalus Philopater Romanum populum heredem instituit: nunc uix uestigia quidem tantæ urbis apparent. Ager tamen propter fertilitatem frequentibus uicis habitatur. Itaque intempesta nocte Lesbo soluens ad ulteriora littora summo mane uenit. Expositis equitibus, magna etiã parte naualium copiarum, omnibus præposuit Iacobum Parisotum magistrum classis, quem uulgari ac uernaculo sermone Admiraliã dicimus. Huius

Huius officium est, cursum nauigationis dirigere ac disponere, nauali etiam turbæ ius reddere, & ob leuia delicta in eos animaduertere: grauiora uerò peccata puniendi Imperatoris munus est. Quo duce ac præfecto posthac Imperator ad omnes excursions usus est. Igitur dux locato ad subsidia idoneo numero equitum, additis etiam naualibus socijs ac militibus: cæteros omnes ad depopulandum agrum misit. Qui ueluti in carceribus missi, citatissimo cursu omnes uicos circumiacentes excurrunt, magnum numerum mortalium capiunt, omnium pecorum greges agunt. Præterea uaria suppellectili se, ac armenta onerant. Dum nostri cum præda reuertuntur, equites hostium ex proximis locis exciti, simul coeunt. Nam qui manus nostrorum effugerant, clamoribus atque ululatibus omnia compleuerant. Iraque cuneo facto hostes prius ædito magno clamore, sperantes prædam recuperare posse, nostros aggrediuntur. Nostri uerò equites cõuersis equis, magno impetu prælium ineunt. Obruncatis multis ex hostibus, cæteros in fugam uertunt. Iraque omnis præda ad naues reducitur. Equites interfectorum hostium capita imperatori offerunt

ferunt, singulos aureos in singula capita accepturi. Nam Imperator promiserat unicuique interfecti hostis caput deferenti, aureum se soluturum, quod semper postea seruatum est. Imperator oneratis præda nauibus, ad quandam insulam desertam ac portuosam, quam nunc Sanctam Panagiam uocant, quæ inter Chium ac continentem sita est, se recepit. Ibi omnem prædam exposuit, elegitque tres quæstores ex præfectis nauium, duos Venetos, tertium Dalmatam, quem morem etiam creandorum quæstorum semper tenuit. Quæstores uero primum decimam totius prædæ, iuxta antiquissimum morem Venetorum, Imperatori dant. Equites ex præda per eos capta, factis partibus, duas pro se retinent, tertiam quæstoribus assignant, ita enim cum Imperatore conuenerant. Captiui autem omnes, quos naualis turba ceperat, quæstoribus traduntur, quos omnes posita hasta sub corona uendunt. Deinde pecuniam hoc modo distribuunt. Primum omnibus ex naualibus, qui hostem captiuum adduxerant, tres aurei dantur. Deinde impensæ uictus equitum, quas præfecti nauium fecerant, soluuntur: reliqua pecunia æquis portionibus in naues diuisi.

diuiditur. Legatis uerò quantum singulæ
naues acceperant, duplum datur. Præfecti
acceptam pecuniam, portionem tertiam si-
bi retinentes, reliquam inter naualem tur-
bam pro conditione hominum diuidunt.
Quibus expeditis, Imperator nocturna na-
uigatione ad insulas Cariæ adiacentes ue-
nit, depopulaturus eam partem regionis,
quæ olim Gnidiorum ager fuerat. Gnidus
autem fuit ciuitas Cariæ, propter duos por-
tus ac naualia clara & celebris. Cuius diru-
tæ & euersæ multa monumenta etiã nunc
extant. Nam & theatri ædificium, & tecto-
rum ac templorum quadrati lapidis mœ-
nia semiruta & disiecta uisuntur. Ager quo-
quæ absque alia mitiori cultura, à pastori-
bus tantum habitatur. Igitur Imperator
sub lucem, ad quendam sinum illius regio-
nis, Barbanicola uocatum, applicuit. Eue-
stigio emissi equites ac naualis turba, absq[ue]
ordine omnia percurrunt: maximum nu-
merum hominum cuiusque ætatis ac sexus
capiunt. Præterea pecoris quatum ad usum
satis nemine resistente accipitur, Aliarum re-
rum, præter paucos tapetas & centones ni-
hil. Ex centonibus enim illa gens & taber-
nacula portatu facilia (quoniam stationes
c 2 pascendi

pascendi pecoris gratia sæpe mutant) & cul-
 citras dormiendi causa faciunt. Imperator
 imposta in naues omni præda, ad Delon
 insulam uenit. Hæc olim ob insigne Apolli-
 nis templum, & sacrorum cæremonias con-
 uentibus uniuersæ Græciæ celebrata fuit,
 nunc deserta ac inhabitata est. Extâr tamen
 tēpli, & amphitheatri uestigia albi marmo-
 ris: columnarum quoq; ac signorum maxi-
 mus numerus. Colossus etiam cubitorum
 quindecim, cum hac inscriptione, *Ἰάσος ἀρ-
 σόλων*. Sunt & cisternæ multæ, miræ ma-
 gnitudinis, etiam nunc aquarum plenæ.
 Hic per quæstores ex instituto omnis præ-
 da diuisa est. Deinde facta licitatione, capti-
 ui uenduntur, pecuniaq; redacta ex consue-
 tudine diuiditur. Quibus peractis, Impera-
 tor quoniam commeatus classi defecerant,
 ad Peloponnesi urbes diuertit. Inter nauis-
 gandum uerò ad Malæum promōtorium,
 Rechaiensis regiæ classis dux cum decem
 septem triremibus, ei occurrit. Vbi nautico-
 rum more, celemate ac signis inuicem con-
 salutati, simul Methonam ueniunt. Ibi im-
 perator accepit, Cardinalem quoque lega-
 tum Pontificis Romani cum classe adueni-
 re. Deinde acceptis cibarijs, simul cum re-
 gio

gio duce, ad insulas Asiæ adiacentes mature se contulit. Habent Rhodij oppidum opere ac defensoribus munitissimum, ac impugnabile: quod Castellum Sancti Petri uocant, situm in ea parte Cariæ, quæ Choo insulæ opposita est: ad quod multi Christianorum seruitutem Turcorum fugientes, ex tota Asia quotidie se conferunt: & quoniam extra munitiones hostis omnia tenet, oppidanis ne lignandi quidem gratia exire licet. Hic mira de canum sagacitate ac solertia narrantur. Habent enim oppidani ultra quinquaginta canes, quos nocte extra munitiones tenent: ad quos si quis Christianorum peruenerit, benignè excipiunt, & cum plausu ad oppidum ducunt. Si uero in hostem inciderint, latratibus persequuntur & dilacerant. Et si cui hæc mira ac incredibilia uidentur, legat Plinium in Naturali historia, qui de hoc animali multa maiora tradidit. Quapropter Imperator, ut oppidanis ad necessaria exire, atque euagari longius facultas daretur, circumiacentes uicos oppido depopulari statuit. Ergo tota nocte nauigans, dum adhuc tenebræ essent, ad littora oppido proxima uenit. Sed quum aduertisset uel minimam partem nauium secum

esse, nihil agendo, diem operiti statuit. Si-
lentio enim lunæ nox obscura erat, impe-
dientibus etiam cursum nonnullis scopu-
lis, rectores nauium per errorē alia ex par-
te cuiusdam promontorij, naues appule-
rant. Sed quum iam illuxisset, præfecti ad-
uertentes Imperatorem secum non esse, so-
lutis funibus, ac sublatis ancoris, promon-
torium circumremigantes, maturè se ad Im-
peratorem conferunt. Imperator ilicò expo-
nere equites, partemq; turbæ naualis iubet:
iamq; diei hora prima erat. Incolæ uisa clas-
se, imbellem turbam ad montes fugere co-
gunt. Ipsi se ad conferendam manum cum
hoste præparant, uiribus ac asperitate loci
freti. Hi enim uiri, propter assiduas cum op-
pidanis concertationes, præ cæteris Asiati-
cis uirtute pollent. Nostri uisa aduersario-
rum audacia, instructi procedunt: & quum
ad iactum lapidis iam uetum esset, magno
clamore ab utraque parte ædito, infestis ar-
mis concurrunt. Atrox prælium committi-
tur. Equites impediētibus præruptis saxis,
nostris non multum auxilio fuere. Naua-
les uerò socij ac milites, eminus plumbea
glande tormento emissa, & sagittis, comi-
nus ense & hasta hostem feriunt. Hostis
quoq;

quoque missilibus, quibus maximè præuale-
 bat, nostrorū multos sauciat. Stetit aliquan-
 tulum anceps prælium. Tandem nostri &
 numero & uirtute superantes, obruncatis
 multis hostem in fugam uertunt. Multi ui-
 ui capiuntur. Cæteri ad præruptos mon-
 tes, atque inuios anfractus se recipiunt. No-
 stri suis fugatisq; hostibus, per omnes ui-
 cos ad deprædandum discurrunt, ferro ig-
 niq; cuncta deuastantes. Itaque deprædatis
 omnibus, maximè tapetis onusti, ad naues
 redeunt. Nam in his locis mulieres præci-
 pue sunt operariæ, tapetorumq; textrices,
 quæ non solum ad usum, sed etiam ad mer-
 caturam operam suam exercent. Homines
 pauci, præter aliquot mulieres, quæ aspor-
 tandi sua cupidæ non aufugerant, capiun-
 tur. Allata sunt Imperatori hostium capita,
 absque numero. Hostes uiui in prælio capti
 quàm plurimi. Ex nostris desideratus ne-
 mo. Sagittis uulnerati ad quinquaginta
 sunt. Quarta deinde die ad quædam locum
 Caria, qui nunc Tabia dicitur, summo dilu-
 culo uenit. Ibi coeuntia ex utroq; latere ma-
 ria, magnam partem Caria peninsula effi-
 cient. Ager Halicarnassæorum olim erat,
 quæ ciuitas fuit regia Principum Caria: in

qua Artemisia Regina Mausolo uiro suo monumentum miræ magnitudinis, ac opere insigne construxit, quod & ex uiri nomine Mausoleum appellauit. Et postea inter septem mirabilia mundi connumeratū est. Ex quo etiam omnia monumenta præclara, Mausolea dicta sunt. Cuius nos inter urbis ruinas uestigia uidimus. In his locis homines ignaui, & ab agricultura abhorrentes, pastoriciam exercent. Itaque equites ac pedites expositi, cursim omnia peragunt. Prædam ingentem hominum ac pecorum agunt, quam absque mora ad naues adducunt. Assumpta ergo Imperator in naues præda, ad insulam inhabitatam, cui Caprariæ nomen est, uenit. Ibi ex instituto iam more præda omnis per quæstores nouos diuisa, deinde posita hasta captiui uenditi, & pecunia distributa est. Nam mos erat Imperatori nouæ prædæ, nouos quæstores designare. Dum hæc aguntur, nunciatum est legatum Pontificis cum classe adesse. Igitur Imperator instructa armis, signisque ornata classe, obuiam ei procedit. Cui occurrens ipse, & tota classis, celeumate, ac ceteris quæ lætitiæ animi exprimere & ostendere solent, legati aduētum excipiunt. Deinde imperator

perator ad legatum se contulit. Quo saluato, Audisti (inquit) forsitan ac legisti, optime pater, multa quæ Senatus Venetus pro fide Christiana, ac libertate Ecclesiæ, strenuè & magnificè gesserit, nunc etiam uides. Nonus enim iam annus uoluitur, ex quo Veneti cæteris Principibus Christianis torpentibus, præter Ferdinādum Regem, graue & periculosum bellum gerunt, ac sustinent. Nec nos pœnitet laborum & impensæ, modò reipublicæ Christianæ profuturi simus. Quoniam igitur his diebus Aeliā atque Cariam, opulentissimas Barbari hostis regiones, omnia ferro igneque prosternēdo, pecore ac colonis expoliaui: nunc quia ades, tuo ductu atque auspicijs cætera agentur. Tum Cardinalis: Et legi, & audiui, & etiam nunc uideo, egregie Imperator, Venetorum animum in defendenda religione Christiana, supra omnes Reges ac Principes præcipuum fuisse, Venetosque suis armis multas Christianorum gentes ac prouincias à Barbarorum rabie defendisse. Tu quoque magis, quàm cæteri Imperatores operam nauasti, audaciamque rabidi hostis tua uirtute fregisti. Igitur macte uirtute, ad reliqua agenda strenue perge. Ego autem,

ut par est hominem religiosum, supplici oratione Deum optimum maximumque precabor ut tibi felices successus tribuat. Copie uero quas adduxi, tuum imperium sequentur. Venit ad eos & regius dux (ipse enim cum sua classe aderat). Itaque simul collocuti, Samum diuertunt, ibi deliberaturi quid potissimum agendum sit. Samos insula deferta est, olim ob fertilitatem celebratissima fuit. Nunc feris tantum cuiusque generis referta: mellis quoque syluestris per syluas passim abundans. Aquis etiam dulcissimis undique scatens. Hic equos, ceterasque copias, ad resumendas uires, atque animi laxandi gratia exponunt. Milites, ac turba omnis uentioni incumbit, per saltusque ac ferarum latibula discurrunt. Dum uariae ferae capiuntur, adolescens quidam Dalmata natione & lingua, urso mirae magnitudinis occurrit. Dumque eum uenabulo transfigere studet, ursus uitato ictu adolescentem occupat, atque prosternit. Iuuenis praesenti animo, ambas auriculas eius manibus apprehendit, caputque ferre a se tamdiu remotum tenuit, ne ab ea dentibus laceraretur, quoad alter adolescens eiusdem gentis accurrens, ursum altero gladio interemit. Cadit itaque ubique magnus

magnus numerus ferarum: tota classis uenatione repletur. Aguntur festi dies, gregalis turba epulis ac uino indulget, præcipuè Illyrici, quorum inter nauales copias maximus numerus est. Pateris uina propinant, canticis ad bibendum socios inuitâtes. Vbi ad satietatem repleti sunt, actorum memores, unusquisq; operam suam iactando magnificè extollit. Solent enim rebus bene gestis etiam ignaui gloriari. Interim principes congregati, quid potissimum agendum sit, consultant. Tum ex communi sententiâ Ataliam Pamphyliæ urbem, quæ ab Atalo Philadelpho condita est, subitario apparatu oppugnare statuunt, sperantes si de repente improuisam aggredierentur, absque bombardis, & murorû deiectioe urbe potiri. Atalia, urbs est littoralis, omnium maritimarum Asiæ prouinciæ maxima: habens portum multis turribus ab utroque latere munitum, & catena clausum: propterea Aegyptijs ac Syrijs mercatoribus celebrata. Quamobrem toti prouinciæ commune emporium est. Igitur Imperator præfectos nauium ad se uocat, uti scalas & crates binas aut ternas in naues conficerent, iubet. Quibus strenuè paratis Samo soluit

uit: Zephyro flante Rhodum præternauigans, uelocissimo cursu ad insulas Chelidonas delatus est. Rhodij quoque duas triremes in auxilium mittunt. Erat autem numerus uniuersæ classis nauium octuagintaquinque. Ex quibus Pontifex decem & nouem miserat: Regiæ decem & septem erant: Rhodiæ duæ: Venetæ quadraginta & septē, in quibus Dalmaticę duodecim. Non nullæ ex Venetis ad munia obeunda ab Imperatore eis demandata aberant. Hic Imperator inito nauium numero ad urbem tendit: distabat autem millia passuum sexaginta: hora erat diei ferè decima. Itaque tota insequenti nocte, aduerso uento remigando, hora diei tertia, ad littus urbi proximum classem appulit. Hinc Victorem Soprantiū legatum, cum decem nauibus, ut portum oppidi capiat, mittit. Stephano Malipetro alteri legato, cum reliquis naualibus copiis, à parte continentis urbem oppugnare iubet. Equitibus mandat, ut proximum collem urbi præsidij causa capiant. Omnes monent, essent memores pristinæ uirtutis, pugnaturi contra Barbarum hostem, imbellem atque imparatum, pro religione Christiana, ac maiestate Veneti Imperij: ostendens

dens urbem opulentissimam auro, argento, preciosaq; supellectili refertam: quam si caperent, diuites domum esse redituros affirmat. Omnes alacri animo orationem Imperatoris accipiūt. Quibus dimissis, ipse cum legato Pontificis, ac regio duce in nauem se continet: inde si qua necessaria postea forent, ministraturus. Equites ergo uelocissimo cursu in omnia excurrunt, prædam hominū ac pecorum agunt, deinde ad collem sibi demonstratum se conferunt. Victor Sopranthus impulsa remis naue, celeri cursu ad portum uenit, ac primus magno impetu, ingruentibus undique bombardis, telis ac sagittis catenam fregit, atque portum intrat. Subsequuntur reliquæ naues. Nostri quàm primum turres omnibus, quæ circa portum erant, trucidatis defensoribus capiunt. Erat extra muros ad portum suburbium optimè ædificatum, in quo habitabāt maximè mercatores, exponendarum atque imponendarum in naues mercium, commodi gratia: qui omnes uisa classe, subito malo perterriti, relictis omnibus in urbem confugerant. Erant tabernæ pipere, cinnamomo, gariophylo, thure, tapetis, & alia omnifaria merce plenæ. Nostri desilientes è nauibus

nauibus, mature omnia diripiunt, prædâq;
 in naues imponunt: deinde supposito igne,
 tecta omnia concremant. Et quia ob altitu-
 dinem murorum urbem scalis oppugnare
 nulla spes erat, muros suffodere tentant.
 Rhodius præfectus cum suis militibus ad
 portam urbis accedit, dolabris & securibus
 portarum claustra frangere ac deicere ag-
 gressus. Interim oppidani ex opposito por-
 tas muro obstruunt, sagittisq;, ac alijs missi-
 libus desuper nostros feriunt. Saxa maximî
 ponderis demittunt. Præfectus Rhodiorum
 dum acriter operi instat, ingenti saxo ictus,
 cõteritur: quem sui mortuum euestigio ad
 naues referunt. Ignis conflagentibus te-
 ctis, ac impellente uento nostros perturbat,
 & ab oppugnatione submouet. Interim à
 parte continentis Stephanus Malipetrus ur-
 bem corona cinxerat, atque ad muros mili-
 tem admouerat. Erat urbs ab ea parte du-
 plici muro, ac fossa munita. Nostri autem
 admotis scalis, interfectis defensoribus, stre-
 nuè primos muros capiunt. Vbi ad secun-
 dos uentum est, scalæ non dimidiam muro-
 rum altitudinẽ æquare potuerant, tunc de-
 sperata scalis expugnatione, trabes undiq;
 muro apponunt, cratibus desuper iactis con-
 tegunt

tegunt. Quibus paratis, nostri crates subeunt, ac muros suffodiunt. Ad portas etiam urbis, quæ Occidentem spectant, ligna, tædam, & aliam aridam materiam coaceruant, & igne supposito claustra lignea portarum comburunt. At oppidani has quoque ualidissimo muro muniunt, alij per muros discurrunt, saxa & alia pondera in suffodientes muros deuoluunt, sulphur ac picem ardentem ad comburendas crates, quæ nostros à saxis defendebant, demittunt. Tum nostri milites eminus sagittis, ac glan- de plumbeo tormento excussa, oppidanos à defensione murorum deturbare tentant, multos uulnerant, ac interficiunt. Oppidani etiam bombardis, & alijs missilibus, in nostros pugnant. Nonnulli faucij ex nostris cadunt: atrox pugna ubique committitur. Legatus obequitans instat, hortatur, ut rem strenuè gerat, obtestans. Præfectu quoque nauium omnes, pro uirili sua operam strenuè exequentur. Erat in urbe mulier Christiana, Illyrica natione, multis annis in seruitute uitam degens, quæ per muros discurrens, sicubi nostros cessare, ac remissè rem agere animaduertat, increpabat.

Quid

Quid cessatis uiri? uultis ne urbem opulen-
 tissimam, atque omni Barbara gaza refer-
 tam, maleq; munitam, ignauia atque socor-
 dia uestra relinquere? Iam maximam par-
 tem defensorum uestris armis confossum
 esse affirmo. Quam quum Barbarus qui-
 dam sic loquentem audisset, obiurgare cœ-
 pit, ac flagra interminari, Illa periculi obli-
 ta, atque quemcunque exitum fortuna da-
 tura esset, secura uestem cōponit, ac ex mu-
 ro desiliit, quam semiuiuam nostri excipi-
 unt. Illa Christo animam commendans in-
 ter manus nostrorum expirat. Itaque mu-
 lier egregia seruitutem, quam uiua non po-
 tuit, moriens effugit. Nostri exanime cor-
 pus sepeliunt. Dum à nostris pro gloria
 ac cupiditate potiundæ ciuitatis, ab hosti-
 bus pro patria, libertate, coniugibus ac libe-
 ueniens pugnam dirimit. Legati ad classem
 redeunt, relicto ad urbem idoneo præsidio,
 ne quis exire aut intrare urbem posset. Prin-
 cipes ad legatorum aduentum cœunt. Le-
 gati acta referunt, simul edocent, urbem
 præalto muro ac ualido undiq; munitam,
 & defensoribus satis instructam esse. Pro-
 pterea sine bombardis, quibus muri pro-
 sterne

cernerentur, potiunda urbis nullam spem
esse, et quoniam iam hibernum tempus ap-
propinquabat: & ad uehendas ex Peloponi-
neso bombardas, multorum dierum erat
opus: nec classis absque portu tutò manere
poterat. Nam tota ora Pamphyliae impor-
tuosa est, unicum urbis portum habēs, uix
quindecim nauium capacem: sinusq; Pam-
phyliae apertus ac expositus, maximè quo-
quē Vulturno & Austro, qui uenti præci-
puè Pamphylia mari sauire solent. Igitur
ex communi sententia decernunt, in crasti-
num obsidionem soluere, & deuastatis om-
nibus quæ extra urbem sunt, inde recedere.
Erant autem suburbana magnificis tectis
ædificata, & quæ frequentibus uillis specio-
sæ urbis faciem præ se ferebant, Horti quo-
quē erant arboribus pomiferis egregiè ex-
culti, ac fontibus undique manantibus irri-
gui. Nostri itaque sequenti die, igne suppo-
sito tecta comburunt, arbores ferro succi-
dunt, cuncta prosternendo deuastant. Qui
bus impigrè peractis Imperator inde sol-
uens, intra paucos dies Rhodū uenit. Qui-
dum Rhodi esset, aduenit Usunafani Re-
gis Persarum Orator, qui Cardinalem, ac
Imperatorem, & reliquos Principes classis

adiens, narrat suasionibus ac monitis Katari
 rini Zeni uiri patricij Venetorum oratoris,
 Regem Persarum ad opprimendum Otho-
 manum in expeditione esse, & iam eius du-
 ces cum expedita manu, magna audacia Ar-
 mentiam minorem Othomano subditam
 inuasisse. Tocatq; ualidissimam urbem eius-
 dem regionis, & nonnulla alia oppida ce-
 pisse. Deinde affirmat Persas equis uiris sa-
 tis superq; abundare. Persas quoq; hasta, en-
 se, sagittis ad pugnam idoneos. Ceterum
 reliqui instrumenti bellici ignaros, atq; ex-
 pertes esse. Proinde pōtificem Romanum,
 Venetos: atq; alios principes Christianos se
 adire uelle dicit. Oraturus uti regem suum
 tormentis ad expugnādas urbes, & ad sum-
 mouendum eminus hostem necessarijs iu-
 uarent. Cardinalis, ac Imperator cum reli-
 quis principibus, oratoris uerba benigne
 accipiunt, & ad impetranda quæ petebat,
 bene sperare iubent. Insuper ualidissimam
 classem uiris, atq; armis optimè instructam
 ostentant, affirmantes ad omnem nutum
 Regi Persarum ubiq; præsto esse futuram.
 Itaq; dimisso oratore, se ad agēdum quoad
 per tempestates liceret, præparant. Est ex
 parte occidentis oppidi sancti Petri, de quo
 supra

supra mentionem fecimus, Termeriū Myri-
 diorum promontorium, multa millia pas-
 suum in mare excurrans, uersus Coum in-
 sulam: Regio aprica, uentis omnibus per-
 uia, uinetis atq; oliuetis, cæterisq; arboribus
 fructiferis optime confita. Frequentibus
 quoq; uicis bene habitata. In qua regione
 uiri tantum in præsens per autumnī tem-
 pora colligendorū fructuum gratia reman-
 ferant. Nam propter belli metum, & excur-
 siones superioribus diebus in propinquis
 locis factas, mulieres ac pueros ad mediter-
 ranea loca abduxerant. Ad quas terras dela-
 tus Imperator, binis excursionibus ex utro-
 que latere promontoriū factis, cuncta depo-
 pulatur, prostratis quæcunq; igne aut ferro
 uastari poterant. Hic occisorū hostium quī
 resistentes interfecti erant, adlata sunt capi-
 ta centum & trigintaseptem. Cæterum ca-
 ptiuorū magnus numerus, qui omnes sub
 hasta uenditi, & pecunia inde exacta, facta
 etiam portione, pontificijs ac regijs militi-
 bus diuiditur. Inde soluens Imperator cum
 tota classe, ad Naxos insulā uenit. Ibi enim
 onerariæ naues pane onustæ ex Imperato-
 ris iussu classem expectabant. Et quoniam
 autumnī ultimum tempus erat, regius dux
 d 2 accepta

Accepta missione, cum sua classe domum profecturus recessit. Pontificis legatus cum Imperatore nostro, antequam hyems ingrueret, aliquod egregium facinus ædere statuunt. Edoctus enim erat Imperator, Smyrnam urbem Ionix opulentissimam, malè munità esse. Cuius maxima pars murorum, ob uetustatem corruerat, quos ciues longa pace usi, restituere neglexerant. Et quoniam in longissimo sinu urbs sita est, & à frequenti nauigatione multum recedens, bellum ne senserat quidem. Ciues eius securi & absque metu uitam agebant. Igitur Imperator Naxo soluës primum ad Psiram insulam inhabitatam uestigia tantum antiqui oppidi habentem, uenit. Inde nocturnis nauigationibus tertia die appetente luce, ad Smyrnam uenit. Cuius pars in monte, maxima autem in plano sita est: sed montana melius habitata. Tunc nostri maturè è nauibus desilientes, totam urbem corona circumdant. Multi scalis, alij per ruinas murorum (nam ut prædixi, pluribus in locis muri interrupti erant) muros ascendunt, in urbem que desiliunt. At Smyrnæ subito & insperato malo oppressi, trepidi, quid potissimum agant, nesciunt: alij arma capiunt.

capiunt, & ad ruinas murorum hosti occurrunt, atque congregiuntur. Sed à nostris & numero & uirtute superati, sine mora trucidantur. Alij tecta ascendentes, tegulis ac lapidibus nostros infestant. Mulieres quoq; pauidae cum adultis uirginibus, ad templa, quæ illi Moscheas uocant, concurrunt: passis crinibus aras amplexantes, prophetam suum inuocant. Multæ cum paruis liberis domi se obstruunt. Nostri urbe potiti, omnia deprædantes, per totam urbem discurrunt. Alij filios è complexu matrum abstrahunt, ipsas quoq; matres capientes. Alij muliebrem turbam de templis extrahunt, Machometum inuocantem: reluctantes, per crines apprehensas trahunt. Quædam uidua quum in monumentum uiri sui incidisset, complexa monumentum, quasi uiuum ad auxilium uocabat: subindeq; dicebat, En quos nunquam uiuos ulla uis separare potuit, nunc Barbarus hostis diuidet. Et quum nullo modo inde abstrahi posset, miles stricto gladio sponte præbenti ac distendentis collum caput abscidit, inquit, I nunc, & maritum tuo te confocia. Multi mâcipia spernentes, ornamenta mulierum preciosa, uestes pictas cuiusque generis, uasa ænea Da

masceno opere egregie cœlata, auro, argen-
 toq; distincta, ac aliam preciosam supellesti-
 lem diripiunt, ac diftrahunt. Vbiq; gemitus
 ubiq; luctus exauditur. Tota urbs plancti-
 bus atq; ululatibus completur. Interim qui-
 dam effugiens, præfecto urbis quem illa
 gens Subassam uocat, tunc in uilla manen-
 ti nunciat, urbem captam ab hostibus, atq;
 direptam esse. At Balabanus (nomen id præ-
 fecto erat) conuocata haud parua manu è
 proximis locis, equitum, ac peditum instru-
 cta acie ad urbem subsidij ferendi gratia ten-
 dit. Tunc nostræ classis magister qui cum e-
 quitibus, et classiariorum non paruo nume-
 ro, extra urbem ad resistendum, si qua uis
 ingrueret paratus stabat. Viso hoste obui-
 am progreditur. Et cum iam prope essent,
 hinc inde edito magno clamore: laxatis ha-
 benis, atq; aduersis hastis concurrunt. Sub-
 sequuntur pedites. Cruenta pugna commit-
 titur. Nostri uero milites, qui equitibus mix-
 tum in faciem feriebant. Pugnatum aliquan-
 diu est pari Marte. Dum hostes acrius in-
 stant, Petrus Frasina uir strenuus & inter
 equites nostros clarus, Balabanum hostium
 ducem, gutture hasta transfixo, equo deij-
 cit, ac

cit, ac reluctanti caput abscidit. Tunc alij alios aggredientes prosternunt. Hostes multis obruncatis in fugam uertunt. Deinde fusis ac fugatis hostibus, abscissisq; interfectorum capitibus, uictores læti ad urbem redeunt. Tunc nostri maxime expoliatam urbem, supposito igne omnia tecta atq; ædificia concremabant. Itaq; urbs antiqua, uaria fortuna, ac multis monumentis insignis, horarum spacio in cineres collapsa est. Hic uidimus multa antiqua monumenta quadrati lapidis, ac marmore magnifice ædificata, quorum nonnulla corruerāt, quædam etiam extabant. Inter quæ Homeri monumentum cum statua & inscriptione Græcis literis. Ager quoq; urbi circumiectus optime excultus, ac Melo fluuio interfluente irriguus, frequēibus uillis habitabatur, quæ omnia igne & ferro à nostris prostrata sunt. Delata sunt interfectorum hostium capita ducenta & quindecim. Captiuorum innumerabilis turba. Imperator omni præda nauibus imposita: ad quasdam insulas olim habitatas, nunc desertas: tantum aquis cisternarum ueterum abundantes contulit. Ibi **expositi** captiui posita hasta

omnes uenduntur. Reliqua præda absque
forte militi concessa est: quod etiam Impera-
tor in reliquis excursionibus semper serua-
uerat. Itaque quæstores iam ex consuetudi-
ne pecuniã omnem diuidunt. Deinde quar-
ta die Imperator in Clazomeniorum agro
copias exposuit, ad locum qui nunc Caput
Stilari dicitur. Clazomenæ oppidum fuit in
fine sinus Smyrnæi positum, Anaxagora ci-
ue suo, qui Archelai Physici, & Euripidis
Poetæ præceptor fuit clarum. Et quoniam
omnes circum adhærentium locorum inco-
læ exemplo Smyrnææ cladis perterriti, ad
montana & mediterranea loca se contule-
rant: pauci, qui ad custodiam domorum re-
manferant, à nostris intercipiuntur. Abdu-
cta est tamen camelorum, ac reliqui pecoris
non parua copia. Quibus peractis, Impera-
tor quoniam iam hibernum tempus insta-
bat, Pelopōnesum uersus cursum suum di-
rigit. Itaque Subsolano flante, cum legato
Pontificis intra paucos dies Methonam de-
latus est. Et quum iam hibernum tempus
adesset, legatus Pontificis Romam redire
studens, antequam recederet, complexo at-
que exosculato Imperatore: Habes (inquit)
clarissime Imperator, optimum testem uir-
tutum

tutum tuarum. Pontifex & cæteri Italiae
 Principes, egregia tua gesta audientes, me
 referente, obstupescunt, & admirabuntur.
 Perge uir magnanime, ut cœpisti: tua enim
 gloria immortalis futura est. Imperator e-
 tiam maiora, quàm quæ ipse de se sperabat,
 pollicitus est: modò Christiani Principes,
 Venetos suis opibus ad conficiendum bel-
 lum iuuare uelint. Quibus dictis digredi-
 untur. Cardinalis Italiam petiturus, Me-
 thona soluit. Imperator cum tota
 classe, se Neapolim, muni-
 endæ urbis gratia
 contulit.

LIBRI PRIMI
 FINIS.

CORIOLANI CEPIONIS
 PETRI MOCENICI IM-
 PERATORIS GESTORVM
 LIBER SECVNDVS.

VM Imperator operi in-
 stat, Antonius magnæ au-
 daciæ, ac strenuæ uirtutis
 adolescens, natione Sicu-
 lus, ausus memorabile faci-
 nus ad eum uenit: narrat,
 se Chalcide à Turcis captum, exinde multo
 tempore Calipoli seruum fuisse: dumq; ibi
 degeret, perspexisse naualia Othomani Ca-
 lipoli absque excubijs incustodita manere.
 Præterea, domum iuxta naualia esse ma-
 gnam, ac omni instrumento nautico refer-
 tam, uelis, funibus, & cæteris ad instruenda
 classem necessarijs, & quæ possent su-
 pra centum triremes optimè instruere. Pa-
 ratum se esse, Imperatori affirmat, domum
 illam cum tota classe crematurum, modo
 necessaria ad rem peragendam sibi tribuan-
 tur. Opus sibi esse piscatoria nauis, cum sex
 comitibus, qua simulato mercatorio nego-
 cio, castella Hellepontis, quæ Dardanellos
 uocant

nocant, penetrare possit. Nam Othoma-
 nus, ubi maximè Hellespontus coit, duo
 munitissima castella ex utraque parte inui-
 cem opposita ædificauit, ad quæ multas
 bombardas miræ magnitudinis constituit.
 Præfectisq; castellorum mandauit, si qua
 nauis illis inuitis transire uellet, bombardis
 fractam submergerent. Igitur Imperator
 collaudato adolescente, promissis eum one-
 rat: si ea quæ animo conceperat, exequere-
 tur. Deinde ab eo quæsita maturè expedit.
 Antonius paratis necessarijs intra paucos
 dies munitiones Hellesponti simulato mer-
 catore superat: eademq; die Calipolim ue-
 nit, atq; uenalia poma exponit. Nauculam
 enim his onerauerat, ut & mercaturã simu-
 lare, & instrumenta rei necessaria regere
 posset. Tum adueniēte nocte uigilia secun-
 da, ad domum exploratã & sibi cognitam
 tendit, fractisq; forcipe claustris domum in-
 trat, & pluribus in locis ignem supponit: &
 quoniam inter reliqua, picis ac seui magna
 copia erat, ignis uehementi impetu absque
 mora cuncta comprehendit, flammamq; ex-
 tra tecta uomere cœpit. Dum Antonius ad
 naualia tendit, nauibus etiã ignem suppo-
 siturus, ciues fragore ignis exciti undique
 concur

concurrunt. Antonius turba ac clamore discurrentium ciuium perterritus omiſſis naualibus, ad nauiculam propriam confugit, atq; Hellespontum traicere ſtudet. Iam ulteriori littori appropinquabat, quum ignis temere per nauiculam iactus, puluerem ſulfureum comprehendens, nauiculam exure cepit. Antonius ſubmerſa nauicula cum comitibus in terram deſiliit, & in proxima ſylua ſe abſcondit. Interim domus cum omnibus quæ in ea erant, tota comburitur. Sequenti die Subaſſa urbis cuncta perſcrutari iubet ſi quo pacto incendiij auctorem inuenire poſſet, præmia magna indicibus proponens. Quum ergo ſcrutatores primùm poma ſluitatia, deinde nauiculam ſubmerſam offendiſſent, animaduertunt mercatorem illum heſternum poma uendentem, tale facinus pãtraſſe. Igitur armati ad perſequentium Antonium mittuntur, qui proidentibus cum ueſtigijs, quoniam per arenofam humum iter fecerat, conſeſſim ad ſyluam tendunt. Et iam ad latebras Antonij propè uentum erat, quum Rado magni animi adoleſcens, manu promptus, natione Dalmata, Butuani oppidi accola, unus ex comitibus Antonij, ſtrenuè mori cupiès,
ſtriſſo

fricco ense in hostes irruit, atq; duobus obtruncatis, ipse telis, ac lapidibus undiq; obrutus occiditur. Antonius cum reliquis comitibus uiuus capitur, uinctusq; ad Subassam perducitur. Subassa uero tanti facinoris patratorem interficere non sui officij esse ratus, Antonium & comites ad Othomanum principem suum misit. Quem coram se adductum Othomanus interrogat, qua sua iniuria, quo ue hostium beneficio, in se ratum facinus committere ausus erat. Tum Antonius intrepidus, Quasi uero nescias te omnes bonos communem pestem omnium gentium iure persequi debere. Tu enim omnes principes tibi conterminos nulla data occasione patrijs regnis expoliasti. Tu perfide nulli deditorum fidem seruasti. Tu tuorum sanguine nunquam satur fuisti. Tu denique Christianum nomen, quæ gens sola ueri Dei cultrix est, extinguere conaris. Quapropter fateor egregiū facinus ausus sum, & utinam mihi in caput tuum idem liceret. Othomanus admirata adolescentis audacia, abductum cum comitibus interfici iussit, qui è uestigio per medium facti sunt. Itaque egregius adolescens supra conditionem suam ausus occubuit. Senatus

Venetus

Venetus ob Antonij merita, quæ ei non potuit, fratri puero, & sorori uirgini tribuit. Nam & fratri salarium annuum, & sorori dos ex publico data est. Interim dum Imperator ad muniendam urbem Neapolin hierno tempore studet, & ut naues reficerentur operam dat: nuncius quidam cum literis Regis Persarum ad Imperatorem uenit, eadem quæ & superior eius orator afferens. Quem quum audisset triremi impositum, Venetias misit. Veneti & oratoribus Regis, & literis Catarini Zeni sui apud Regem oratoris moti, magnum numerum tormentorum cuiusque generis parant. Vasa etiam ex auro & argento conuiuialia, parifini operis egregie cæolata, multum panni lanæ tenuissimi, multum serici uermiculo tincti, aurorumque intexti, ad regium usum, omnia Regi Persarum dono daturi. Præterea centum iuuenes, qui tormenta exercerent, deligunt: hisque præficiunt Thomam ex Imola oppido Flaminiae, quod olim Forum Cornelij dicebatur. Præterea ad hæc Regi deferenda oratorem designant, uirum patricium Iosephum Barbarum, ætate grauem, & linguæ Persicæ haud ignarum. Tum omnia parata in treis naues magnas imponunt: quæ etiam remis

remis aguntur, onerariæ potius, quàm a-
 etuariæ dicendæ sunt. Habeat enim Veneti
 huius generis naues multas, quas mercatu-
 ræ exercendæ gratia ad omnes prouincias
 quotannis mittere solent. Quibus paratis,
 orator Venetijs soluit, ac Cyprum uenit, ut
 inde commodè cum Vfunafanus ad mari-
 tima Ciliciæ aut Syriæ uenisset, dona ei of-
 ferret. Fama enim erat, ætate noua Regem
 ad ea loca uenturum esse. Deinde ex Sena-
 tus decreto, Imperatori mandatum est, ut
 ad omnia Vfunasani mandata semper pa-
 ratus sit: quæq; maximè cordi Regis esse e-
 xistimaret, omisis cæteris ageret. Othoma-
 nus quoq; non solum fama excitus, sed per
 exploratores de magnitudine copiarum, ac
 de aduentu regis Persarum planè edoctus
 ultra non esse sibi cessandum ratus, bello
 se præparare, ac hosti occurrere statuit. Ita-
 que præter cõsuetas copias, per omnes pro-
 uincias ditionis suæ, ut quæq; septem fami-
 liæ singulos armatos mitteret, imperat: insu-
 per ab omnibus socijs ac fœderatis princi-
 pibus magnũ numerũ equitum, ac peditũ
 euocat, multos mercenarios milites omni-
 um nationum conducit. Præter hæc multa
 millia curruum ad munienda castra parat,
 singulis

singulis curribus binas bombardas impo-
 nens. Tormentorum quoque omnium gene-
 rum incredibilem copiam, atque hominum
 qui tormenta exercere usi erant, magnum
 numerum parat. Quibus expeditis omnes
 copias de Thracia in Asiam traiecit. Ipse e-
 tiam munito Byzantio, ac ualido presidio
 ad urbem cum minore filio relicto, exerci-
 tum ad occurrendum hosti subsequitur.
 Huic enim urbi maxime timebat. Vereba-
 tur enim ne si Venetorum classis munitio-
 nem faucium Hellesponti superasset, expu-
 gnata urbe potiretur. Imperator noster,
 quoniam acceperat Caramanos, regis Per-
 sarum socios atque amicos, quos Othoma-
 nus paterno regno spoliauerat, Ciliciae ma-
 ritima oppida obsidere. Audierat etiam ma-
 iorem fratrem ex Caramanis inter raros a-
 micos Vfunasani esse, regi placere cupiens,
 fratribus regnum Ciliciae recuperare statu-
 it. Itaque ommissis ceteris ubi forsitan res me-
 lius geri potuisset, Venetisque magis condu-
 ceret: uerno iam tempore relictis nauibus,
 & instructa classe, equitibus quoque assum-
 ptis, Ciliciam uersus nauigat, ac Rhodum
 ueniens, a Rhodijs duas naues accepit. In-
 de soluens, Cyprum ad regem amicum ac
 foederatum

fœderatum diuertit. Rex quoque Cyprius
quatuor triremes, cum duce Zamperio, Im-
peratori dedit. Imperator cum tota classe
Cypro soluit, deinde ad Ciliciæ littora, Se-
leuciæ proxima uenit, ubi tunc Caramanus
obsidendæ Seleuciæ gratia, castra habebat:
in portumq; Sancti Theodori nunc appel-
latum, cum sua classe se contulit. In hoc lo-
co olim Veneris oppidum fuit, propter op-
portunitatem loci, frequens piratarum ha-
bitatio. Nunc etiam fanum Veneris, extra
oppidi ruinas in littore maris extat, miræ
magnitudinis, quadrato lapide egregiè æ-
dificatum. Hic Cassambeg, minor ex Ca-
ramanis fratribus (Piramet autem alter Ci-
licum regulus in exercitu Regis Persarum
erat) oratores ad Imperatorem mittit, qui
uenientes aduētum Imperatoris gratulan-
tur. Addunt etiam, Caramanos semper ob
paternam amicitiam cum Venetis, in eorum
uiribus maximam spem habuisse. Tum nar-
rant, iam quartum esse mēsem, ex quo tria
oppida Ciliciæ Princeps eorum obsideret,
Sichinum, Seleuciam & Coricum, quæ si ce-
pisset, toto regno esse potiturum affirmant:
& quoniam uiris idoneis, & tormentis ad
expugnandas urbes opportunis indigebat,

orant uti regi socio, & Venerorum amico,
 suis armis paternum regnum ab Othoma
 no per iniuriam occupatū recuperet. Tum
 Imperator oratores bene sperare iubens, à
 se dimittit. Deinde Victorem Soprantium
 legatum suum ad Caramanum ire iubet.
 Cui mandat uti de statu rerum edoctus,
 quid potissimū agendum sit, cum eo agat.
 Victor equo ad Caramanum mature se
 confert: salutatoq; regulo, Ab Imperatore
 inquit missus uenio, ut tibi referrem & ob
 patris tui, & ob Regis Persarum, cui nunc
 fœderati sumus amicitiam, se cum ualidissi
 ma classe in subsidium tibi uenisse. Qua
 propter à te doceri uult quo in statu res
 sint, quid ue primū agendū sit, ut ex com
 muni consilio, quid potissimum in re sit a
 gat. Tunc Cassambeg Imperatori gratias a
 gens, inquit, Nunquam me spes de Senatu
 Veneto falsum habuit, nunc etiam re ipsa
 perspicio, Venetos præter cæteras nationes,
 amicos, & fœderatos in calamitate positos
 suis opibus iuuare. Cæterum cum plures
 menses sint, ex quo hæc oppida Ciliciae fru
 stra obsideo, quia nec milites strenuos, nec
 machinas ad ea oppugnanda necessarias
 habeo. Nam totus meus exercitus exceptis
 paucis

paucis pratorianis, ex gregarijs militibus collectus est, gente magis agris colendis, quàm bellis gerendis assueta, Vestra mihi ope qui & militibus exercitatis, & tormentis ad expugnandas urbes idoneis abundantis opus esse uideo. Deinde narrat tria oppida à se obsideri, quorum duo Othomanè præfecti tenent. Tertium uero Mustapha quidam Cilix, homo perfidus per iniuriam occupatum habet, qui olim ex intimis amicis eius fuerat, nunc fortunam sequens Othomano adhæret. Propterea nihil magis ex re esse affirmat, quàm Sichinum in quod Mustapha se contulerat, expugnare. Quo oppresso, eius exemplo omnes Cilices in fide mansuros esse dicit. Soprantius accepta Caramani sententia, ad Imperatorem rediit. Quæ cum Caramano agitasset refert. Igitur Imperator Coriolanum Cepionem Trauritanum, triremis præfectum, ad perspiciendum oppidi situm, ac munitiones mittit, ut exploratis omnibus sibi cuncta referat. Itaque Coriolanus omnibus perspectis, ad Imperatorem redit, narratq; oppidum à mari duo millia passuum distare, situm in monte arduo & excelso, à parte etiam orientis prærupto. Cæterum tenui

muro, nec pinnis distincto circumdatum.
 Oppidanorum quoque turbam imbellem.
 Oppidum ergo situ munitum opere, & de-
 fensoribus inualidum esse. Quapropter uel
 expugnatione oppido potiri, uel ad dedi-
 tionem hostem adduci posse affirmat. Qui
 bus acceptis, Imperator Lodouicum Lom-
 bardum Venetum, nauis præfectum, Cori-
 cum cum decem nauibus misit. Cui man-
 dat, dum ipse oppugnationi Sichini insta-
 ret, ille obseruet, ne quis maritimo aditu ci-
 baria oppidanis afferat. Nam à continenti
 Caramani milites Coricum obsidebant. De-
 inde Imperator cum reliqua classe ad Sichi-
 num se recepit. Copias omnes exponit, ac
 magistro classis mandat, uti tumultuario
 apparatu oppidum aggrediatur. Experia-
 turque an absque bombardarum usu oppidum
 capere posset. Itaque magister cum omnibus
 classarijs ad oppidum tendit, muros coro-
 na circumdat: Scalis, cratibus, & alijs ad op-
 pugnationem necessarijs muros subeunt.
 Præfecti nauium unusquisque cum militibus
 suæ nauis oppugnationi instat. At oppida-
 ni saxa ui subeuntes deuoluunt, quæ per
 prona montis ruentia, nostros obterunt. Te-
 la desuper ingerentes à muris summouent.
 Oppidanis

Oppidani quoniam neq; pinnis, neq; tabu-
latis tecti pugnabant, ad omnes ictus erant
expositi. Itaq; à nostris sagittis & alijs mis-
silibus, tormentis excussis multi uulnerati
occiduntur. Tunc magister quum neq; sca-
lis, neq; alio apparatu absq; murorum de-
iectione oppidum capere posse aduertisset,
receptui signo dato ab oppugnatione desti-
tit. Nam & muri præalti, & aditus ad mu-
ros per prærupta saxa, ac decliuas semitas
oppugnationem difficilem præbebant. Op-
pidani (tametsi multi ex eis ceciderat) quasi
uictores elato animo iactabant: *Ite Veneti,
mari & piscibus dominamini, Imperiũ con-
tinentis & urbium Othomano relinquite.*
Magister ergo Imperatori refert, nihil se abs-
que bombardis proficere posse: si oppido
potiri uult, bombardarum ministerio opus
esse affirmat. Imperator sequenti die cadu-
ceatorem ad Mustapham mittit, ut ei refe-
rat, quatenus fidem potius, quàm arma Ve-
netum experiri uelit: & nisi oppidum de-
dat, omnia extrema esse passurum. Musta-
pha uerò respondit, Venetorum arma iam
expertum esse: se & situ loci, & munitioni-
bus inexpugnabilem scire: nec longam ob-
sersionem timere, quoniam re frumentaria
c 3 abunda

abundaret, propterea nec oppido cedere uel
 le, nec fidei se cuiusquam credere affirmat.
 Imperator accepto Mustaphæ responso, e-
 quum ascendit, simul cum legatis inter in-
 gruentes ex oppido sagittas, & alia missilia
 oppidum circumequitat, omnia diligenti
 æstimatione lustrans. Tum demum aduer-
 tit à septentrionali parte muros non mul-
 tum ualidos, & montem minus decliuum
 atque arduum esse, facilemque aditum ex ea
 parte oppugnatoribus prostratis muris ad
 oppidum fore. Igitur duas bombardas ex
 opposito à parte boreæ locare atque aptare iu-
 bet. Mustapha cum aduertisset ingentes ma-
 chinas trahi, cæteraque omnia ad se expu-
 gnandum parari, in sperato malo perterri-
 tus uirum grauem ex suis sibi intimum ad
 Imperatorem misit, uti sibi suisque omnibus,
 incolumitatem, liberamque facultatem abe-
 undi cum omnibus suis rebus quo uelit pa-
 ciscatur, oppidum Imperatori dedat. Impe-
 rator data publica fide, Mustapha quo uelit
 libere abire permissio, oppidum per deditio-
 nem acceptum, è uestigio Hisupho Cara-
 mani præfecto qui aderat tradidit. Quibus
 peractis, cum omnibus copijs, Coricum
 uersus nauigar. Inter nauigandum autem
 Zancius

Zancius à Rege Ferdinando classi dux constitutus, cum decem triribus uenit. Coticus à duabus partibus mari alluitur, tertia à continenti profundissima fossa munitur, duplici ac ualido muro undiq; circumdatur. Portum habet à parte fauonij, quem intraturis non procul à muris oppidi transeundum est. Ex aduerso à parte austri, trecetos passus ab oppido distans, insula Eleusis adiacet, quam totam occupat antiquum ædificium albo, ac quadrato lapide magnifice constructum. Hæc quondam Regia Archelai fuit. Oppidani multas bombardas & alia tormenta per eam partem muri, quæ portui opposita est, disponunt, prohibere his posse rati ne quis portum illis inuitis intrare possit. Imperator oppido adnauigans omnia prius circumspicit, deinde sublimis ac eminens in puppi, cursum manu magistro ostendit, qui inter frequentes bombardas, & ingruentia tela, primus portum subiit. Subsequitur regius dux: deinde legati, ac tota classis. Imperator expositis copiis, ad præfectum mittit, qui eum moneat, ut oppidum dedat: quod nisi dederit, quicquid uictoribus in uictos licet esse passurum. Mos est Turcorum

principum à ducibus qui in alienas prouin-
 cias excursions faciunt, de omnibus capti-
 uis quintam partem accipere. Maxime uero
 eligere solent à decimo ad sextumdecimum
 annum adolescentulos. Si captiui defunt,
 per omnes regiones sui Imperij, Christiano-
 rum filios inuitis patribus accipiunt, quos
 à religione Christiana, & ueri Dei cultura
 ad superstitionem Machometanam tradu-
 ctos, præceptoribus instruendos distribuunt
 à quibus omnibus artibus militaribus in-
 struuntur. Qui adulti cum principe militant:
 hos Ianizaros uocant. Si qui genere aut in-
 genio præstant, illos ad maiore dignitatem
 prouehunt. Ex his duces exercituum, Subas-
 fas regionum, præfectos oppidorum, ac ar-
 cium creant. Cætera turba partim ad præsi-
 dia oppidorum, partim ad custodiam cor-
 poris principum manet, eosq; in bellum &
 in prælium, uel quocunq; ierint sequuntur.
 Hæc cohors totius Othomani exercitus ro-
 bur ac pene inuicta manus est. Nam omnes
 uictorias & iste princeps, & eius maiores,
 horum armis ac uirtute consecuti sunt. Ex
 hac igitur cohorte erat oppidi præfectus,
 natione Illyricus, nomine Hismail, ex infe-
 riori Pannonia, inter Ianizaros ab ipsa pue-
 ricia

ricia educatus, cui Othomanus dederat ad
 oppidi præsidium milites centum, & quin-
 quaginta. Hismail respondit non se esse Mu-
 stapham Cilicem cum pastoribus atq; agri-
 colis uili turba ad præsidium oppidi mis-
 sum, sed ex prætoriana cohorte præfectum,
 cum Ianizaris uiris strenuis, ab adolescen-
 tia in puluere uulneribus & sanguine uer-
 satus, qui omnia extrema pati pro fide para-
 ti essent. Imperator accepto Hismailis re-
 sponso, oppidum circumambulat, locum
 idoneum bombardis captans. Itaq; omni-
 bus perspectis, duas bombardas magnas,
 & ad prosternendos muros idoneas à par-
 te occidentis, tertiam ad insulam oppido
 ab austro oppositam ponere ac aptare statuit.
 Magister classis iussu Imperatoris ad ex-
 trahendas bombardas, & ad reliqua ad ea-
 rum opus necessaria toto studio incumbit.
 Opus est enim bombardas ualido opere
 munire, ut operi instantes, machinasq; re-
 gentes, tuti, ac ab hostium tormentis recti,
 opus suum exercere possint. Igitur in tra-
 hendis atque aptandis machinis, cætero-
 que apparatu faciendo, aliquot transiere
 dies, per quos nostri oppidanos laceßere,
 & sagittis alijsq; missilibus infestare non
 cessarunt,

cessarunt. Oppidani quoque suis bombardis ac telis ab opere nostros propellere, & deturbare studebant. Itaque nonnulli ex nostris, multi ex oppidanis uulnerati cadunt. Et iam parata erant omnia ad destruendos muros, illa etiam bombardam quæ ex insula missa muros quatuebat, iam non paruam partem primi muri disiecerat. Cum Hismael uidens à parte austri partem murorum profstratam, ex alia parte prope muros oppidi duas bombardas magnas appositas, atque opere munitas, metu perterritus sibi & comitibus incolumitatem paciscitur, Oppidum Imperatori tradit. Imperator acceptum per deditioem oppidum cum omni instrumento bellico quod in oppido erat Carmano dedit. Hismaelem & comites ex pacto à nostris nauibus in Syriam deuehi iubet. Ipse deinde ad littora Seleucia proxima se contulit. Seleucia urbs antiqua fuit à Seleuco uno ex successoribus Alexandri ædificata, quinque millia passuum à mari recedens. Fuit autem ciuitas ampla, egregijs uicis, ac alijs multis monumentis olim clara, quam præterfluebat Calicadnus amnis subiectos campos qui lati sunt irrigans. Extant adhuc multa uestigia ædificiorum præcipue iuxta

iuxta ripam fluminis. Hic uidimus præter
ruinas templorum & amphitheatri, portia-
cum quadratam, cuius maxima pars præter
tectum integra erat: columnis, ac signis, &
omni statuario opere ornatissima, quam in-
uens ingemui, opus egregium, magnæq;
impensæ, barbarorum incuria concidisse.
Oppidum autem quod nunc extat: arx tan-
tum huius urbis fuit, situmq; est in monte
excelso, ac undiq; decliuo, ualidissimo mu-
ro antiqui operis, & fossa munitum. Huic
præerat Hefibegus genere Græcus, ducen-
tos Ianizaros sub se habens. Imperator ma-
gistrum classis ut situm oppidi ac munitio-
nes exploret mittit, simul ut Hefibegū mo-
neat, oppidum per iniuriam ab Othomano
occupatum, Caramanis auito & paterno
iure debitum restituat. Igitur magister ma-
ture se ad oppidum conferens, cuncta dili-
genti æstimatione primū circūspicit, deinde
euocato Hefibego inquit, Scis ne Seleuciam
Sichino, aut Corico munitiorem, nec te Mu-
stapha uiro genere & uirtute nobili melio-
rem. Nec Hismaele uiribus & rerū usu stre-
nuo fortiorem esse, qui potius clementiam
quàm uires Imperatoris nostri experiri ma-
luerunt. Quorū exemplo, tu quoq; oppidū
ad

ad quos hæreditario & proprio iure spectat, restituere debes: quod nisi nunc feceris dum res in integro sunt: ubi Imperator bombardas, & cætera tormenta, ad oppidum ad mouerit, cunctaq; oppugnationi necessaria parauerit, nulla spes consequendæ uenię ab eo tibi relinquetur. Tum Hesibegus, Viros fortes exempla sequi nõ debere. Vni cuiq; à natura suum ingenium datum esse respondit. Seq; principi suo in fide mansurum affirmat. Magister accepto præfecti responso, ad Imperatorem rediit. Cui refert oppidum situ & opere munitissimum esse, Præfectum oratione à se ad deditioem ad duci non potuisse. Tum si oppido potiri uult, opus uiribus non uerbis esse. Imperator cognita Hesibegi sententia, magistro mandat, ut oppugnationi se præparet. Magister accepto mandato, toto pectore ad exequenda Imperatoris iussa incumbit. Locum castris iuxta oppidum expedire, uiamq; ad trahendas machinas præparare iubet. Hesibegus quum ex oppido hæc fieri uidisset, ueritus (opinor) si Imperator ad ulteriora processisset: postea locum uenię sibi non futurũ, ad Imperatorem unum ex suis mittit cum his uerbis, Inuicte Imperator, clementiam

mentiam tuam in alijs expertus, me & oppidum tibi trado: maloq; tuam, quam Caramani fidem experiri. Proinde mitte aliquem ex tuis uirum idoneū, qui oppidum in deditioem accipiat. Tum Imperator colaudato Præfecti cōsilio, Victorem Sopranum legatū suum ad hoc munus exequendum mittit, Victor ē uestigio se ad oppidū confert. Tunc oppidum à Præfecto per deditioem accipiens, Caramano (nam & ipse aderat) tradidit. Hesibegum quoque cum eius cohorte, opera & suasionē legatī, Caramanus ad militandum secum mercede conduxit. Deinde Caramanus aduertens operā ac uirtute Imperatoris nostri regnum sibi recuperatum esse, equum sella argentea, & faleris bullatis ornatum, pardumq; mansuetum Imperatori, ob rem benè & prospere gestam dono misit: simul gratias ei agit, quod nullis suis præcedentibus meritis, uinibus & uirtute propria regnum sibi recuperasset. Dum hæc in Cilicia aguntur, de Regis Persarum exercitu, ac Othomani expeditionibus propter locorum distantiam, nihil ueri, præter uanos rumores afferebatur. Imperator ergo quum in Cilicia Trachara, nihil quod agi posset, reliquum esset (nam

omnis

omnis Cilicia maritima usque ad Taurum
 montem, in Caramani ditionem uenerat)
 ne tempus amitteret. Lyciam (quoniam ea
 regio adhuc intacta erat) petere statuit. Cæ-
 terum quia regem Cyprium, ex fluxu uen-
 tris aduersa ualitudine laborare audierat,
 ad eum uisendum diuertit, quem graui ua-
 litudine oppressum offendit. Solatusq; eū,
 ad patientiam morbi hortatus est. Tum rex,
 Vides inquit clarissime Imperator me ex
 afflictione grauissimi morbi ad extremum
 uitæ esse perductū. Vitalem enim spiritum
 me deficere sentio. Igitur uxorem meam
 grauidam cum posthumo heredem insti-
 tuo. Ea est filia Marci Cornerij conciuis tui,
 quam Senatus Venetus in filiam adoptas,
 mihi in matrimonium dedit. Ergo si fata
 me abstrahent, uxorem & regnum Senatui
 Veneto commendo. Te uero per amicitiam
 nostram, perq; maiestatem Imperij Veneti,
 rogo atq; obtestor, si mors me occupauerit,
 hæredes meos, & regnum ab iniuria defen-
 de. Imperator de ualitudine regem bene-
 sperare iubet: nam & ætate integra, & cor-
 pore robusto facile morbum superaturum
 affirmat. Tum si (ut est uita mortalium in-
 certa) diem suum obierit, pollicetur & Ve-
 netum

netum Senatū, & se cuius ipse Imperator
 erat, eius hæredibus ad defensionem regnī
 in omni discrimine nunquam defuturum.
 Itaq; confirmato regis animo, ab eo digre-
 ditur. Inde celeri nauigatione ad insulas Ly-
 ciæ adiacentes cum tota classe uenit. Cum
 autem accepisset in ea regione esse oppidū
 opulentissimum Mycra appellatum non
 multum à mari recedens, ad id oppugnan-
 dum animum intendit. Oppidum situm est
 in mōte arduo & excelso, qui in medio con-
 uallis mari adiacentis, & undiq; montibus
 circumdatæ assurgit. Extra conuallem sunt
 campi feracissimi, ac Lorymo flumine irri-
 gui, propterea frequentibus uicis habitati.
 Igitur Imperator summo mane cum classe
 ad littus extra conuallem applicuit. Equi-
 tes & classiariam turbam exposuit, qui ci-
 tatissimo cursu per omnes campos discur-
 runt. Vicos expoliant, atq; depopulantur.
 Ingentem prædam hominum, & aliarum
 rerum agunt. Quibus peractis, in portum
 oppido proximum totam classem redu-
 xit, omnesq; copias exposuit. Erat ad præ-
 sidium oppidi Charagus Tribalus, cum cen-
 tum & quinquaginta Ianizaris, quæ Impe-
 rator misso caduceatore, monet, quatenus
 oppidum

oppidum dedat: nec expectare uelit, ut pro-
 stratis muris, capto oppido, ipse uinctus su-
 orum ludibria spectet. Tunc Charagus re-
 spondit, Tali se genere ortum, ut omnia ex-
 trema pati, quàm fidem maculare malit. Se
 autem & situ, & muris, & defensoribus in-
 expugnabilem fore. Oppidumq; suæ fidei
 creditum, nulli quàm Principi suo, à quo il-
 lud acceperat, tradere uelle affirmat. Impe-
 rator accepto Præfecti responso, oppugna-
 gnationi se præparat: & quoniam unicus
 aditus equiti: & hic quoq; perangustus iux-
 ta littus maris ad conuallem erat (nam cæ-
 tera omnia perpetuus mons in theatri for-
 mam claudebat) uallo locum ac fossa muni-
 reiubet. Præsidium ad obseruandum adi-
 tum imponit, ne si potens hostis aduenis-
 set, nostros ab oppugnatione deturbare, &
 oppidanis subsidium ferre posset. Deinde
 captato loco tres bombardas magnas à par-
 te Occidentis oppidi, quartam ab Austro lo-
 cat. Oppidum circumobsidere, ne quis in-
 trare aut exire possit, mandat. Tunc impi-
 grè omnibus, quæ ad exercendas machinas
 opportuna erant paratis; bombardarū cre-
 bris ictibus, muros quatiendo prostrernere
 ac deijcere incipiunt. Milites quoq; interim
 aditum

aditum ad oppidum tentantes, oppidanos
 laceſſunt. Qui dum noſtros propellere ſtu-
 dent, deſecti, eminus à noſtris ſagittis uul-
 nerantur. Et oppidani noſtros circūquaq;
 & præcipue machinarum operi inſtantes,
 miſſilibus omnium generum perturbare,
 ac ferire nō ceſſant. Interim Aiaibegus, Su-
 baſſa illius regionis, collecta haud parua
 manu equitum, ad oppidū ſubſidiū feren-
 di gratia tendit. Tum noſtri equites ubi ac-
 ceperunt hoſtem aduentare, mature arma
 capiūt, equos frænant, ac cōſcendunt. Cō-
 poſito ac quadrato agmine hoſti occuſuri
 progrediuntur. Et cum iam ad conſpectū
 ueniſſent, hinc inde ſubditis calcaribus, ci-
 tato curſu concurrunt. Noſtri primo con-
 greſſu multos hoſtiū equis denūciunt: Aiaſ
 begus à Petro Boſichio præfecto noſtrorū
 equitum haſta conſoſſus occiditur. Cæteri
 abſq; mora omnes in fugā uertuntur. Mul-
 ti hoſtium occiſi, nonnulli uiui capti ſunt.
 Reliqui proximis ſylliis ac paludibus fe-
 turati ſunt. At noſtri uictoria læti ad im-
 peratorem redeunt. Interſectorum hoſtiū
 centum quindecim capita aſſerunt, uiuos
 ſexagintaquatuor adducunt. Imperator
 hoſtium capita haſtis aſſixa ad proſpectū
 oppida-

oppidanorum opponi iubet. Et iam ducē
turres oppidi bombardis deiectæ erāt, mu-
rus etiam, qui intra turres erat, corruerat,
cum Charagus aduertens suos, qui suppe-
tias oppido terebant, fusos ac fugatos, nul-
lamq; spem præsidij sibi iam reliquā esse,
& murorum partē prostratā. Ciuibus etiā
maxime ad deditiōem hortantibus, non
esse amplius expectandum ratus, ad impe-
ratorē misit, omnia præter libera capita cū
oppido imperatori tradens. Igitur impera-
tor accepto oppido, Charagū cum oppida
notū turba abire quo uellet permisit. Præ-
da militi cōcessa est. Oppidū igne succen-
sum, ac solo æquatū. Erant suburbana pro-
pter forum mercatorium late frequētibus
tectis habitata. Horti quoq; ob irriguū so-
lum egregie exculi, quæ omnia igni ferro
que deuastata sunt. Quibus peractis, impe-
rator inde soluens, Fiscum uenit. Fiscus o-
lim Lyciæ oppidū fuit, Rhodiorū ciuitati
ē regione sitū, cuius nūc uix uestigia extrāt.
Ager tamen uicis habitatur, quos omnes
nostri deprædati sunt. Imperator ad maio-
ra tendens, Hellespōti munitiones supera-
re statuit, aliqua graui iactura hostē affice-
re cupiens. Quapropter præfectos nauū
ad

ad se uocat, quibus cōsiliū suū aperit, tum
 uti naues paratas & instructas habeant, iu-
 bet. Dū imperator in his occupatus est, ue-
 nerūt ad eum duo oratores missi à Karola
 Cypri regis sorore, quæ iā multis annis, re-
 gno à fratre expulsa, Rhodi morabatur.
 Hęc nupta est Lodouico ducis Allobrogū
 filio uiro ignauo, qui relicta uxore domi,
 inter cōcubinas luxuriose uitā degit. Ora-
 tores imperatori referūt regē Cypriū mor-
 tuū esse, à quo Karola hæreditario regno
 per iniuriā expoliata erat. Proinde orāt im-
 peratorē uti amici olim regis Cyprii filiā,
 & fœderati Venetorū Allobrogū ducis nu-
 rū suis opibus ad recuperandū hæredita-
 riū regnū iuuare uelit, asserentes Karolā
 ex legitima uxore, fratrem ex concubina na-
 tum esse. Tunc imperator respondit. Iaco-
 bum regē Cypriū, sociū & fœderatū Vene-
 torū, regnū legitime possedisse. Non enim
 legū formulis, aut hīiū contestatione, sed
 armis atq; uirtute regna in ius principū ce-
 dere. Regnū autem non tantū sorori, uerū
 etiā Genuensibus, qui multo tēpore melio-
 rem partē insulæ per tyrannidē occupatā
 tenebāt, propria uirtute recuperasse, ac iu-
 re possedisse affirmat. Nunc reginam per

adoptionē Senatus Veneti filiam cū Posthumo, quoniam grauida erat, regni heredem relictam esse, quam & Senatum Venetum, & se contra omnes reginæ aut regno iniuriã inferre uolentes defensurum affirmat. Oratores accepto respōso tristes recedunt. Iam imperator instructis omnibus, Hellepontum uersus nauigare parabat, cum redduntur ei literę à Katarino Zenone oratore, quibus certior fit regis Persarū exercitum, et Othomani Turcorum principis non multum inter se distare, & ad paucos dies collatis signis prælium inire, & armis rē decernere uelle. Præterea orator imperatorem monebat, ut quàm primum ad Ciliciam se cum tota classe conferret, affirmans propediem Vsunasanum illuc uenturum esse, cū eo de statu totius belli acturum. Igitur imperator mutata uelificatione Ciliciam uersus nauigationem dirigit. Et cum equites pabulo equorum indigerent, imperator omnes copias in agro olim Myreneorum exposuit. Myra fuit ciuitas Lyciæ una ex sex ciuitatibus quæ inter reliquas Lyciæ urbes magnitudine, & auctoritate præstabat, nūc euersa multa uestigia extant, præcipue monumenta mortuorum

In uiuo saxo cauata, quæ columnis & alijs
 signis ex eodẽ saxo incisus atq; insculptis
 ornata sunt. Nostri discurretes paucos ho-
 mines, qui custodiae causa in uicis reman-
 serant, capiunt. Nam cæteri metu perterri-
 ti, ad inuia saxa, & rupes montium se rece-
 perant. Hordei autem atq; tritici magnam
 copiam afferunt. Igitur imperator imposi-
 to in naues hordeo, quod ad multos dies
 equis sufficere poterat, inde soluens Cy-
 prum diuertit. Cum ad urbem Famaugu-
 stæ uenisset, reginam adiit, quæ recenti fu-
 nere regis in mœrore posita, ac graui dolo-
 re afflictæ lugebat. Igitur imperator multa
 exempla humanæ fragilitatis, uariarq; for-
 tunæ instabilitatem referens, reginam so-
 latur. Tum ei operã suam quandocunq; ea
 indigeret, amplissimis uerbis pollicetur.
 Regina tametsi insanabili uulnere affli-
 cta, & præ tristitia manantibus lachrymis,
 uix uultû attollere, uix uerba proferre po-
 terat, tamen leuatis oculis gratias impera-
 tori agit, se, & regnum supplici oratione ei
 cõmendãs. Imperator leuato aliquãtulum
 animo reginæ, eam relinquens Ciliciam
 adnauigat, Vsunasanû ibi expectaturus.
 Dumq; in portu Corici cum classe esset, ue-

nit ad eum Lodouicus Laoridanus, pōtiffi-
 ciae nauis præfectus. Nam pontifex maxi-
 mus legatū miserat Laurentium Zanum
 archiepiscopū Spalatensem cum decem tri-
 remibus, qui Rhodū ueniēs, ultra progred-
 di noluit, nisi prius de aduentu suo, quidq;
 in animo sibi esset, imperatorē moneret.
 Igitur Lodouicus imperatori refert archi-
 episcopū legatū à pontifice missum Rho-
 dū aduenisse, eumq; scire uelle an aliquod
 egregium facinus gesturus esset, se quoq;
 focium (si id in animo est) uenturum polli-
 ceri. Tunc imperator respondit, Ego & su-
 periori anno et præfenti multa bene et pro-
 sperè gessi, quæ etsi pro magnitudine ani-
 mi eius, legato forsitan parua uidētur, ho-
 sti tamē grauiā, & Christianis principibus
 magnifica, atq; egregia uisa sunt, & nisi o-
 mnibus nota essent, possem referre quæ ab
 Helleponto ad Syriā mari adiacentia no-
 stris armis, nostraq; uirtute prostrata ac de-
 uicta sunt, nunc quoq; nō ad minora toto
 animo incumbimus. Legati autem aduen-
 tus in manu ipsius est, tamen si uenerit, &
 ob reuerentiā Pontificis, quē ego summe
 ueneror, & propter ipsius legati personā,
 qui in agro Piceno diu in armis uersatus;
 belli

belli haud ignarus est, nobis gratum erit. Lodouicus accepto responso, ad Legatum reuertitur. Imperator cū iam multos dies circum littora Ciliciæ moram traxisset, nihilq; de progressu regis Persarum asserretur, tandem redduntur ei literę à Katarino Zeno, in quibus cōtinebatur regis Persarū copias cum Turcis bis cōfluxisse. Othomanus duos magistratus summos habet, unū Bassā Anatoliæ, alterū Romanæ appellat. Ille omnibus prouincijs Asię hic Europæ Othomano subditis præest. Horū & in administratione imperij cōsilio, & in bello gerēdo opera maxime utitur. In primo prælio filius regis cū triginta milibus equitū, Bassa uero Romanæ cū quadraginta milibus cōgressi fuerant. Et quoniā equites Persarū & uiris & equis, Turcis multū præstant, Turci ne primum quidem congressum Persarum sustinentes in fugam uersi erant, & pene omnes occisione occisi. Bassa ipse cum multis principibus interfectus est, alij uui capti ad regem adducti. Rex prospero successu elatus, postero die omnibus copijs Othomani castra circumdat. Othomano mos est in medio castrorū sibi priuatim munitiones facere, &

in eis se quasi in arce continere. In hac quoque expeditione, circiter quattuor milia passuum in circuitu locum uallo fossaque muniterat. Currusque cathenis compactos, circumquaque post uallum obiecerat, singulis plaustris binas bombardas imponens, præterque eas ingentem copiam tormentorum cuiusque generis ad defendendas munitiones disposuerat. Ad hæc regenda, ad quindecim millia uiros in administratione bombardarum aliorumque tormentorum exercitatos locauerat. Intra uallum habebat equites uiginti quinque milia, quos de toto exercitu delegerat. Hi maxime Thraces atque Tribali erant. Peditum quoque quos Ianizaros uocat, uiginti millia erant, manus prope inuicta, & Macedonicæ phalangi permissilis. Persæ ergo fugatis reliquis copiis Othomani milites qui intra uallum erant, cum aduertissent hostem munitioibus appropinquare, igne supposito, omnia tormenta simul excutunt, quibus hostem miserabiliter affligunt. Hic filius regis adolescens audacissimus, inter primos acerrime pugnans, plumbea glande tormento excussa traiectus occubuit. Cæteri Persæ tum exemplo suorum quos passim mutilatis membris,

bris, atq; fufis uifceribus iacere uidebant, metu perculsi, tum equos terribili fragore tormentorū, atq; infueto tonitu bombardarum perterritos regere non ualentes terga uertunt. Turci eruptione facta fugientibus instant. At regij subditis calcaribus celeri fuga hosti se furripiūt, nam totus exercitus regius equitum erat. Turci Persarū castra inuadunt, omnia impedimenta diripiunt, nec ultra hostē persequi ausi sunt. Rex ad montana Armeniæ incolumis cū exercitu se recepit. Ibi enim uxor cum liberis eius erat. Othomanus, quoniam hostē castris atq; impedimentis exuerat, dimisso exercitu uictorem se existimans, Byzantiū uersus tendit. Regiæ copiæ fuere in hac expeditione, trecenta et quinquaginta milia. Othomani exercitus trecēta & uiginti milia expleuerat. Ex regijs ad decē milia, ex Othomani quadraginta milia desiderati sunt. Rex ergo non copijs, nec uirtute militū ab Othomano, sed arte atq; tormentis superatus est. Imperator his ex literis Katari Zeni cognitis, qui eū etiam monebat, ne hoc anno ultra regē expectaret, nam in stāte hyeme in hyberna exercitū rex ducturus erat, Cilicia soluens, Cyprum cōcessit,

de Filio nato reginæ gratulaturus, quæ antea enixam audiuerat, simulq; si qua ad tutandū regnum necessaria foret prospecturus. Vbi ad reginā uenit, post gratulationē regina uolente puer ab imperatore, & legato ad sacrū fontem suscipitur, puerq; paternū nomen inditū est. Baptizato puero, à regina digreditur. Erat Cypri Andreas Cornarius reginæ patruus, uir mansueti animi, atq; benigni ingenij, ab adolescentia optimis moribus institutus, potiusq; iniuriā pati, quàm inferre paratus. Huius consilio regina in administratione regni maxime utebatur, quæ imperator ad se uocat, de conditione regni, de fide hominum ab eo inquit, & num aliquid timeret, aut alicuius rei indigeret, interrogat. Ille tranquilla ac tuta esse omnia respondit, nec in præsens alicuius rei opus esse affirmat. Imperator tamen inopinata etiam metuens, præter illas triremes magnas, quæ tormenta, et alia dona regi Persarū mittenda aduegerant, duas alias addidit, quas præfidij gratia Famaugustæ reliquit. Præfectis nauium mandat, uti dicto Cornarij audientes sint. Interim legatus pontificis cū duabus triremibus ad imperatorem uenit, reliquas

quas octo à Quæstore qui impensæ facien-
dæ gratia à pontifice prepositus erat, abdu-
ctas Chium uersus esse narrat. Legatus de
pugna regis Persarū cū Othomano ab im-
peratore edoctus cū eo reuertitur. Itaq; si-
mul Cypro recedunt. Et quoniam omniū
animi ad regis Persarū copias, atq; exitum
intenti erant, Imperator ueritus, ne Otho-
manus solita astutia ad deprimendos ho-
stium animos, regē Persarū fusum atq; fuga-
tū à se diffamaret (Solet enim sapere etiā
male gesta læticiam, atq; alia signa uictorię
præ se ferre primū Rhodū, tum Chiū, de-
inde alias insulas, atq; ciuitates Græciæ ad-
nauigans, omnibus affirmat, regē, tametsi
castra amisisset, prælio tamē & occisione
hostiū multo superiorē extitisse, nec credi
debere Othomano hosti fallacissimo. Qui-
bus persuasis, Sporadas atq; Cycladas præ-
ternauigans, Peloponnesum uenit, Metho-
namq; se recepit, quoniam iam hybernum
tēpus aduenerat, & ab amicis literas acce-
perat, quibus certior factus erat, successorē
propediem sibi designatū iri. Ibi expectare
statuit Senatus decretū quo domū reuoca-
retur. Legatus pontificis cum duabus tri-
remibus (nam reliquas octo ne uidimas
qui-

quidem) & regius dux cum sua classe Graecia soluentes in Italiam se conferunt.

CORIOLANI CEPIONI S^o

PETRI MOCENICI IM-

PERATORIS GESTORVM

LIBER TERTIVS.

Iacobus Rex Cypri positus regno, omnes insula nobiles atq; principes, quoniam partes Carolæ sororis suæ secuti fuerant, alios exauctoravit, alios in exilium misit. aduenas homines postremæ conditionis, et qui piraticam exercuerant, ad summū gradum prouexit. Horum maior pars erat ex illa regione citerioris Hispaniæ, quæ nunc Catalonia dicitur. Qui mortuo rege, usi raptu uiuere, suo non contenti, tameris à rege amplissima patrimonia donata possiderent, res nouas moliebantur. Inter eos erat archiepiscopus Cypri, hic à rege suo, ad Ferdinandum regem Apuliæ legatus missus fuerat, qui audita morte sui regis, ad occupandum per tyrannidem Cypri regnum cum suis popularibus, in quorum manu arces, ac magistratus totius pene insulæ

sulæ erant, animum conuertit, ad hoc ma-
 gno sibi usui fore existimans, si Ferdinan-
 di regis Apuliæ filio ex concubina nato, Ia-
 cobi regis Cyprii filiam eiusdem conditio-
 nis desponderet, multis suasionibus ad cõ-
 trahendum matrimonium Regem perpu-
 lit. Igitur rex unum ex suis fidum cum ar-
 chiepiscopo, datis duabus triremibus, quæ
 eos deueherēt Cyprum, mittit. Imperator
 cum audisset duas regias triemes, quæ ad
 senon diuerterant, Cyprum uersus præter
 nauigasse, causam profectionis earū igno-
 rans, Coriolanum Cepionem, & Petrum
 Tholemeriū, Dalmatas præfectos cū dua-
 bus triemibus illuc mittit. Quibus mādāt,
 ut reginam adeant, suoq; nomine eam sa-
 lutent, & si res exigeret, imperatorem cum
 classe, ad omnem ipsius reginæ uoluntatē
 uenturū polliceātur. Deinde si quid nouū
 in illo regno esset, ut ad se celeriter redeant
 iubet. Interim dux Cretensiū imperatori
 rumore quodā motus scribit, Cyprios ani-
 mum syncerum nō habere, atq; res nouas
 moliri. Quapropter imperator Victorem
 Soprantium legatum cum octo triemi-
 bus, præter illas duas quas iam miserat, Cy-
 prum mittit, ut uideret ne quid detrimenti
 regnū

regnum illud caperet. Victor absq; mora Methona soluens, præmissas triremes Creta cõsequitur. Coriolano uti præcedat iubet, mandata ab imperatore accepta exequatur, se cum reliquis triremibus subiecturũ quã primũ affirmat. Interim archiepiscopus Cyprũ appulsus, amicis atq; popularibus suis consiliũ aperit, & ad occupandũ regnum suadet, facile illos tyrannidem regni obtinere posse affirmat. Regis Ferdinandi filiũ, puerũ esse docet, cui regis filiam puellã etiam despõdere uolebat. Regem quoq; suũ infantem esse ostendens, illos inter duos pueros dominaturos, modo Andreã Cornariũ reginæ patruũ e medio tollerẽt. Et ne Venetorum potentiam pertimescerent, multa illis cõmentatus est. Tunc homines perfidi, obliti iurisiurandi, quod sanctissimę seruadæ fidei gratia reginæ præstiterãt, scelestũ consiliũ archiepiscopi approbãt. Andreã Cornariũ uirum innocentissimum morti destinãt, & ad occupandũ regnũ per tyrannidẽ coniurant. Sequeti itaq; nocte dato signo, omnes ad arma concurrũt. Primũ reginæ medicũ cum quodã ciue Polinzapa nomine, reginæ fidos atq; intimos, qui metu perterriti in cubiculum

biculum ad reginā confugerant, inter ma-
 nus ipsius reginæ trucidant, deinde ad in-
 quirendum Andream tendūt. At ille audi-
 ta cæde medici, ad arcem confugerat, ac a
 præfecto arcis exclusus inter duos muros
 arcis delituerat. Quem quidam Nicolaus,
 Epirota genere, uir omnibus probis ob-
 noxius, cõiuratis prodidit, qui ad locū ue-
 nientes, data fide Andream euocant. Tum
 satellites coniuratorum simul cum Marco
 Bembo, Andream ex sorore nepote, eū truci-
 dant, uestibusq; expoliatos, nuda corpora
 relinquūt, quæ quidā dispensator Andream
 in æde diui Dominici sepeliuit. Ex fœdere
 antiquo Veneti prætorē Cyprum mittūt,
 qui Venetiæ in ea insula ius dicit. Erat tūc
 prætor Nicolaus Pasqualicus, ad quē con-
 iurati conueniunt. Andream ob auariciam
 à militibus quibus mercedē non soluerat,
 occisum narrant. Se in fide reginæ & in Ve-
 netorū amicitia mansuros affirmāt. Præto-
 rē rogāt, ut Senatui Veneto, & Imperatori
 scribat, Andream sua culpa à militibus mer-
 cenarijs, quos stipēdio fraudauerat inter-
 sectū esse. Se quoq; oratorē Venetiæ & ad
 imperatorē mittere uelle dicūt, qui et fidē
 eorū integrā regi suo cū matre, & amicitia
 per-

perpetuam Senatui Veneto polliceatur. Praetor tamen eos falsa locutos sciret, tamen tempore in seruiens, omnia se facturum promittit. Deinde coniurati ad regiam conueniunt. Tum filiam regis, puellam annorum sex, filio regis Ferdinandi etiam impuberi despondent. Titulum principis Galileae, & multa praedia doti promittunt. Hoc apud Cyprios successores regni gaudent. Quibus peractis, unam ex regis amicis cum illo regio nuncio, qui cum archiepiscopo uenerat, uti regi Ferdinando acta significet mittunt. Deinde metuens Venetorum potentiam ne se opprimerent, antequam ipsi suas opes firmassent, oratorem uentis, & ad imperatorem classis mittunt, ut atrocitatem caedis Cornariae leniat, & si qua expeditio contra eos futura esset, rem quoque modo posset protraheret. Literas quoque reginae nomine, eiusque manu adscriptas, & ad Imperatorem & ad Senatum mittunt, quibus continebatur Andream a militibus propter eius auariciam occisum, se cum filio regnum libere administrare, omnesque sibi fidos, ac dicto obediētes esse. Nam regina tyrannide oppressa, omnia ex tyrannorum uoluntate agebat, & haec non
ex

ex sua, sed ex coniuratorum sententia scri-
pserat. Deinde tyranni sibi fidos, ac scelerū
conscios arcibus præficiunt. Et quoniam
in ærario nihil pecuniarū erat, tyranni mul-
ta uasa Regis argentea cōstant, satellitibus
suis stipendium daturi, nummum percu-
tiunt. Dum hæc aguntur, duæ triremes ab
imperatore missæ Cyprū ueniunt. Extra
portum Famaugustæ ad scopulos ancho-
ras demittunt. Hic Coriolanus cum socio
cognitis rebus, rem dissimulare ad tēpus
statuit, tamen ad confirmandos bonorum
animos, tyrannorumq; deterrendos deli-
berat ex aliqua uerisimili causa reginæ nun-
ciare legatum cum octo triremibus aduen-
tare, imperatorēq; non post multos dies ef-
se uenturum. Itaq; ad reginam accedens, se
ab imperatore missum esse dicit, uti nun-
ciaret quoniam imperator audiuerit Sulta-
num Aegyptiorū principem Carolę regis
sorori regnū Cypri polliceri. Legatū cum
decem nauibus præmisisse, se quoq; prope
diem cum tota classe esse uenturum, ut om-
nes intelligant Senatū Venetū, & ipsum
imperatorem, reginam & regnum Cypri
contra quoscunq; tueri uelle. Quo nuncio
regina aliquātulum cum omnibus bonis
g recreata

recreata est. Tyranni hæc audientes, suæ salutis diffidere cœperunt. Quarta post die, Sonprantius Legatus cum octo triribus uenit, extra portum naues reduxit, nec ipse urbem intrare uoluit. Duo ex coniuratis accepta fide ad legatum ueniunt, Andreae auariciam accusant, suam ac suorum innocentiam apud legatum approbare conantur. Tunc se & sua omnia Senatui Veneto credituros pollicentur. Legatus tametsi uerba factis non conuenire aduerteret, tamen si consilio eos ad resipiscentiam reuocare posset, tentare statuit. Igitur coniuratis respondit, Andreae cædem non publicam, sed priuatam iniuriam esse, eos, modo in fide regi suo manere uelint, Senatum Venetum amicos habiturum affirmat. Ad hæc rem non uerbis, sed factis opus esse. Proinde si uera sunt quæ pollicentur, arces ac uectigalia regni reginæ restituant. Illi ex communi consilio reliquorum omnia se facturos promittunt. Legatus cum plures dies in componendis rebus cum tyrannis consumpsisset, nihilque ab ijs præter uerba se habere posse aduerteret, ad Senatum atque ad imperatorem scribit, reginam, ac regnum graui tyrannide oppressum, nec a se tyrannos ad
sanus

fanius cō filium oratione adduci potuisse. Itaq; ad liberandum regnū, armis atq; ualidiore expeditione opus esse. Iam imperator successorem sibi Triadanum Gritum uirū acris ingenij, atq; in repub. exercitatū ætate tamen pergrauem, utpote qui octuagesimum & quartum annū expleuerat, designatū esse audiuerat, simul cum eo duos legatos, Lodouicum Bembū qui ante bienniū legatus etiam fuerat, & Iacobum Marcellū, uiros magni animi, atq; in re nauali plurimū uersatos. Quare Senatus decretū quo missus in patriam redire posset expectabat, cum coniuratorum orator ad eum uenit, mandata exequitur. Imperator increpatum oratorem à se dimittit. Tum nō secus ac par est in tali re motus, nō esse cessandū ratus, magistrum classis ad se uocat, ut naues instructę, classisq; parata sit iubet. Forte tunc aderant triremes magnę septē, quatuor quę Alexandriam mercatorię rei gratia petebant, tres quę ob eandem rem Syriam uersus proficiscebātur. Imperator omnes à cursu suo retinet. Alexandrinas Cretam mittit. Magistratui, quo in statu res Cyprię sint significat. Sunt Cretę stipendiarij equites multi, quorum maiores

res, cum coloniæ in illam insulam à Venetis deducerentur, equis militaturi prædia acceperant. Igitur duci Cretenfium Imperator mandat, ut quàm maximum numerum equitum comparet, nauibus Alexandrinis imponat. Præterea iubet, ut quascunque naues onerarias nactus fuerit, cibarijs oneret, mercenarijs militibus ex præfidijs ciuitatum deductis, ac sagittarijs Cretenfibus compleat, has omnes copias ad se expectandum Rhodũ mittat. Ibi enim omnes copias colligere, deinde Cyprũ petere statuerat, Tres naues Syriacas Neapolim mittit, præfecto urbis scribens, ut quantum naues ferre possent in eas equitũ imponat, cursusq; earum Rhodum uersus dirigat. Ipse ex urbibus Peloponnesi præfidiarios milites assumens, in naues distribuit. Præter hæc equites in singulas decem assumit, duas triremes magnas, quæ classi necessaria subministrare solent, cibarijs ac tormentis ad expugnandas urbes necessarijs onerat. Equitum etiam quantum ferre poterant imponit. Tum per omnes urbes atq; insulas Græciæ edictũ mittit, quo præcipit, ut quæcunq; naues Veneti nominis ad eas applicuerint, capitis pœna, et bonorum

norum amissione indicta, Cyprum se con-
 ferant. Quibus strenue paratis, Imperator
 cum omnibus copijs Rhodum uersus ten-
 dit. Inter nauigandum redduntur ei literæ
 à Soprantio legato, quibus significabatur
 Cyprum à tyannide oppressam, & quem
 animum tyranni haberent, quid ue ipse cū
 illis egisset. Imperator ex literis legati, re-
 bus cognitis, mature se Rhodum contulit.
 Dum ibi aliquot dies moraretur, nondum
 omnes apparatus undiq; uenerant, quos
 ipse expectare statuerat, ut cum ualidissi-
 mis copijs ad insulam accedere, & hostem
 opprimere posset, literas à Soprantio acce-
 pit, ex quibus cognoscit, tyrannos metu
 perterritos aufugisse, remq; Cypriam iam
 in uado esse. Regina autem scribebat, etsi
 principes tyrannidis, auditis copijs atq; in-
 genti imperatoris apparatu, metu perterrē-
 ti profugissent, restare tamen multos, qui
 omnium consiliorum participes tyranno-
 rum fuerant, & qui multa cōtra ius & fas
 dixerāt & fecerant. Præterea plurimos e-
 tiam præter noxios esse, qui nunc ad poten-
 tiam suam cuncta trahendo omnia pertur-
 babant. Totumq; regnum in magno discri-
 mine esse affirmabat. Quapropter uehe-

menter imperatorē rogabat, obtestabatur
 que, ne se ac regnū in maximo periculo po-
 sitū desereret, sed cum omnibus copijs ad
 extirpandā tyrannidē, & componendū re-
 gni statū uenire maturaret. Imperator le-
 ctis literis reginæ ac legati, diligentiq; æsti-
 matione omnibus pensatis, cū omni ap-
 paratu Cyprū se conferre statuit. Primum
 ut regnū à tyrannide uendicatū compone-
 ret, deinde ut omnibus ostenderet Veneto-
 rum potentiam cum res exigent, quā
 in expedito sit. Igitur cum omnibus copijs
 Rhodo soluens, Cyprum uersus tendit, at-
 que intra paucos dies Famaugustā uenit.
 Hic Imperator ut armati adsint, omnibus
 iubet. Deinde media urbe in campo Diui
 Nicolai, ante regiā, ipsa regina cum omni-
 bus Cypriorum principibus inspectante,
 exercitū lustrauit, omnesq; copias in con-
 spectū dedit. Regina & principes uiso in-
 genti apparatu, obstupuere, admirātes im-
 peratoris nostri studium ac diligentiam, qui
 mediā hyeme, sæuiente mari, fœdæq; tem-
 pestate nō nunquā interpellante, tantas co-
 pias ex diuersis locis tā breui tēpore con-
 traxerat. Imperator inito numero copiarū,
 naues mercatorias, cæterasq; omnes quæ
 undiq;

undiq; euocatę aduenerāt, præter rostratas
 suę classis soluit. Equites cuiusq; generis
 cū militibus ex præsidijs deductis domū re-
 misit, sagittarios Cretēses tātū retinēs. De
 inde ex Veneta natione præfectos delegit,
 quos cū præsidio Cretēsiū sagittariorū om-
 nibus arcibus præfecit. Quibus expeditis,
 quoniā post fugā tyrannorū regina mul-
 tos ex satellitibus cōprehēsos in carcere re-
 tinebat, Imperator habita quęstione cędis,
 participes atq; cōscios supplicio affecit. Cæ-
 teros suspectos cuiusq; cōditionis in exiliū
 misit, multos noxios, maleq; animatos per
 insulā delitescētes, aqua igneq; interdicto,
 proscripsit, & nō nullos qui studio reginę
 contra tyrannos operā suā nauauerant, co-
 gnita causa, ex bonis tyrannorū remunera-
 uit. Et iam ab Imperatore omnia cōposi-
 ta, & regnū pacatū, ac quietū erat, cum red-
 dūtur ei literę Nicolai Marcelli ducis Vene-
 torū, cum Senatus decreto, quo prouincia
 Cypri ei demādebatur. Multa dux in expe-
 ditione faciēda imperatorē monebat, ut de
 retinēdis nauibus negociatorijs, de equiti-
 bus Cretēsibus ac Epiroticis, de militibus
 præfidiarijs, quę omnia imperator, admo-
 nitiones Ducis, ac Senatus superās, cōsilio

ac diligētia sua iā fecerat. Hoc mirū. Nam
quicquid post mortē regis Senatus ad cō-
seruationē regni fieri iussit, omnia Impera-
tor suo consilio præoccupauerat, etsi iam
nihil quod ageret relictum erat, tamen ex
Senatus decreto Cypri manere, & successo-
rem expectare ei necesse fuit. Interim ue-
nit Iacobus Marcellus nouus legatus, qui
ab Senatu cum pecunia ad conducendos
ex Peloponneso equites missus fuerat, Cæ-
terum auditis ab imperatore gestis, omisso
negocio pecuniam ad imperatorem detu-
lit. Imperator accepta pecunia Marcellum
cum decē triremibus ad tutandas Aegeas
insulas misit. Et cum iam per multos dies
Cypri successorem expectasset, nihil de ad-
uentu successoris audiret, tandem reddun-
tur ei à successore literæ, quibus significa-
bat se in terrā Græciam uenisse, sed ex sena-
tus decreto Cyprum accedere nolle, quo-
ni in totum negocium illius regni ei de-
mandatum erat. Imperator acceptis literis
successoris sui, cernens regni statum opti-
me constitutum, & omnia quieta & paca-
ta esse, domum redire, quoniam iam tem-
pus exposcebat statuit. Victorem Sopran-
tium legatum, qui etiam ex Senatus decre-

to in expeditione terrestribus copijs præf-
 se iussus fuerat, cum decem triremibus ad
 præsidium regni Famaugustæ manere ius-
 sit. Ipse reginam adiit, quam benigne allo-
 cutus, Venetorum potentia, & opera sua,
 regnum à tyrannis liberatum, eiq; restitutum
 esse dicit. In posterum etiam si opus
 fuerit, & Senatus nomine, & suo, maiora
 promittit. Regina collaudato imperatore,
 Senatui Veneto, et imperatori gratias agit.
 Ipsum patrem ac liberatorem regni appel-
 lat. Quem ob res bene ac prospere gestas,
 scuto egregij operis, ac uexillo serico, uer-
 miculo tincto, atq; auro picto, cum regijs
 signis donat. Legatis quoq; minora uexil-
 la dedit. Imperator regina ualere iussa, atq;
 regio puero, quæ regis mater in manibus
 tenebat exosculato inde digreditur. Ipse re-
 licto legato, cum reliqua classe Cypro so-
 luit. Dura nauigatione usus, remis aduer-
 so uento Eresijs flantibus (quoniam æstas
 erat) primum Rhodum, deinde Cretam,
 post Methonam uenit. Hic accepit hostem
 Scodram oppidum multis annis Veneto-
 rum ditioni subditum, ingenti apparatu
 obsidere. Scodra sita est in monte excelso,
 undiq; prono ac decliuo, aliquibus etiam

in locis præcipiti, in ea parte Illyrici, quæ ab Epirotis occupata, nunc Albania appellatur Regio fertilis, omnibus ad uictum mortaliu necessarijs abundas. Ex parte occidentis oppidi est lacus, octuaginta milia passuum in circuitu patens, nomē ab oppido sumit, & lacus Scodrae appellatur, ex quo fluuius exit, qui præterfluens radices montis in quo oppidum situm est, alluit. Hunc fluuium incolæ Bolianam uocant. Scodram priscis temporibus Plinio teste, Drino quoque amnis à parte orientis præterfluebat, qui mutato alueo nunc iuxta Lyssum decurrit, ab hostio Bolsanae decem milia passuum orientem uersus, bino hostio mare intrat. Cuius fluuij ad Scodram, & alueus ficus, & pontis uestigia extant. Miror cur nec Plinius, nec Strabo diligentissimus Geographus, de lacu tam insigni, nec de eius fluuio ullam mentionem fecerint. Hi ambo fluuij nauigabiles, etiam onerariarum nauium ad multa milia passuum capaces sunt. Planicies inter eos ac circum adjacentes campi ita fertiles sunt, ut semina temere iacta, & absque diligentiori cultura mirabilem fructum ferant. Hic ab incolis pecora quoque pascuis repelli dicuntur, ne nimia satietate interimantur. In circuitu regionis montes

montes sunt præalti atq; asperi. Humilio-
 ra colles aprici tenent, uinetis oliuetisq; op-
 time confiti. Maritima huius regionis pro-
 pter paludes, syluæ cædug occupât, quæ ad
 naues fabricandas multâ materiam præ-
 bent. Quamobrẽ Othomanus, qui spe or-
 bis imperiũ amplecti uidetur, hanc regio-
 nem et ad alendos exercitus, et ad fabrican-
 das naues, conseruandamq; classẽ pro-
 pter duo flumina opportunã existimans,
 Scodrã caput, atq; arcem totius regionis ex-
 pugnare statuit, quam si cepisset, nõ dubi-
 tabat totã regionẽ in suã ditionẽ esse cessu-
 rã. Sperabat enim redacta in postestate Al-
 bania, exẽplo Alexandri et Pyrrhi, Epirota-
 rum regũ, cum classe Adriaticũ sinũ trajice-
 re, & quod illi non potuerant propter exi-
 guas uires, se ualidissimo apparatu, ingen-
 tibusq; copijs Italiam occupaturũ. Igitur
 Solimano Bassæ Romanæ expugnandi
 oppidi prouinciam mandat. Hic captus
 in Pannonia inferiori, quam regionẽ nũc
 Bosinã dicimus, puer admodũ ob egre-
 giam formã Othomano dono datus est,
 quẽ ille eunuchũ fecit, & in cõsuetudinem
 stupri habuit. Deinde superiori anno iam
 uirũ in locũ illius Bassæ, qui in Persico præ-
 lio

ho occubuerat, ad summum magistratum
 prouexit. Cui ad octo milia Ianizaros ex
 sua cohorte, & centum opifices ad funden
 das atq; exercendas bombardas dedit. Bas
 sa omnes duces prouinciarum, quæ circa
 Hellespontū sunt, Othomanosq; obediūt,
 ad se uocat, uti quisq; cum suis copijs adfir
 iubet. Quingentos camelos, qui æs deue
 hant ad cōstandas bombardas parat. Qui
 hus expeditis, cum toto exercitu per Mace
 doniam, deinde Tribalorum prouinciam
 pertransiens, in Albaniā uenit, omnes cir
 cuniacentes campos Scodræ copijs suis oc
 cupat. Hic inito numero copiarum, octua
 ginta milia hominum in exercitu se habe
 re comperit. Itaq; distributis partibus op
 pidū undiq; obsideri iussit. Et ne quis exi
 re aut intrare oppidum posset, diligentissi
 me obseruari mandat. Opifices ad funden
 das bombardas, operam intendunt. Bas
 casis trabibus in proxima silua, infra oppi
 dum, mare uersus fluuium ponte iunxit.
 Cui Alibegum audacissimū Tribalorum
 ducem cū suis copijs præsidio locauit. Im
 perator intellecta obsidione Scodræ, etsi
 successorem suum cum aliquot tremibus
 illuc profectū esse sciebat, tamen ne in ali
 qua

qua parte rei pub. deesset, mature se ad Albaniam transferre statuit, & cum Corcyram uenisset, redduntur ei literæ Venetorum ducis, cum Senatus decreto quo demandabatur ei prouincia Albaniam defendendæ. Ac cepto igitur decreto, absq; mora cum Stephano Malipetro legato suo, Albaniam se contulit, atq; hostiũ Bolianam intrans, Triadanum Gritum successorem suum, cũ Louico Bembo eius legato offendit. Moenicus etsi ex Senatus decreto, solus cuncta agere poterat, tamen ut est minime ambiciosus, semper publicam utilitatem suæ dignitati præferens, omnia ex communi consilio successoris facere & disponere statuit. Miserat Senatus Leonardũ Buldum legatum, uirum multarum rerum usu sapientem, & qui in Albania multo tempore uersatus fuerat, ut terrestribus copiis in hac expeditione præesset. Hunc imperatores cū quatuor triremibus, Catarũ miserunt. Catarus urbs, est Dalmatig, in sinu Risonum sita, ciuibus frequens, agrum quoq; amplum & bene habitatum habet. Hanc Risonij diu bello uexati, propriam sedem relinquentes, in tutiori loco ædificarunt. Imperatores Leonardo mandāt, uti Iuanum Cernoium

Cernoniū, qui Illyricis lacū accolentibus dominatur, fœderatū & amicū Venetorū adeat, uiroq; suadeat, ut collectis omnibus copijs, tā suis quā ex ciuitatibus quæ Venetis parent aduocatis, terrestri itinere Scodra subsidium ferat. Leonardo iubēt quatenus fabricatis nauibus, per lacū simul cū Luano ad Scodram suppetias laturus se cōferat. Deinde quinque triremes, ut Drinonē intrantes, præsidio Lyfso sint mittūt, quoniam Lyfso oppidū in plano situm ac munitum est. Insula nō parua Lyfso adiacet, quam Drino diuisus bino hostio mari influens efficit. In hac se pene ex omnibus uicis Albanæ incolę cum rebus receperāt. Igitur præter triremes multa nauigia bene armata, ut insulam tuerentur mittūt. Dyrhachiū quoq; quatuor triremibus, & equitum Epirotarū præsidio firmāt. Hæc ciuitas maxime tēpore bellorū ciuiliū celebrata fuit. Nam Pompeius omnes apparatus belli contra Cæsarem in eam contulerat, nunc propter aeris malignitatē deserta ac pene inhabitata est. Multa tamen monumenta egregiæ urbis in ea adhuc manent. Inter quæ statua equestris ꝥnea ad portam quæ cōtinentē spectat posita est. Hæc quoque
 nam

nam sine inscriptione est) alij Theodosij
 imperatoris, alij Cōstantini esse asserunt.
 Hanc urbē Veneti propter cōmoditatem
 portus imposito præsidio custodiunt. Bu-
 tuano etiā, atq; Antibaro & Olchino mili-
 tum ac nauū præsidia mittūt. Olchinum
 prius Colchiniū dictū est à Colchis cōditū
 Cuius ciues etiā nunc nescio quid feritatis
 cōditorū suorū retinentes, hospitibus duri-
 atq; infesti sunt. Imperatores cum reliqua
 classe iuxta templū Sergij martyris in con-
 spectu oppidanorū manēt. Templū à ma-
 ri quatuordecim milia passuū distat. à tem-
 plo ad Scodrā quinq; milia passuum sunt.
 Ultra eadem fluuius pluribus in locis uado-
 sus, triremes, aliasq; grādiores naues tran-
 sire non patitur. Ex hoc loco imperatores
 oppidāis, & oppidani imperatoribus, quo-
 tidie mane ac uesperī, accenso igne, cōstan-
 tis animi signum ostendebant. Boliana in-
 fra templum, octo milia passuum, ex u-
 traque parte, saxoso colle occurrente in ar-
 ctissimas fauces coit. Hunc locum incolæ
 Scalām appellant. Transfuga quidam im-
 peratoribus refert, hostem trabes ac ca-
 thenas parare, faucesque fluuij ocludere
 uelle affirmat. Quapropter imperatores,
 instructis

instructis nauibus, & hostes simul ad occu-
pandum locum contendunt. Cum nostri
uenissent, iam utraq; ripa à confertissimo
hoste occupata erat. Hostes nostros sagittis
infestant. Nostri uero lapidibus & glande
plumbea tormentis excussa, hostem affli-
gūt, telaq; cuiusq; generis ingerentes, mul-
tos uulnerant. Et quoniam nostri tecti ac
muniti, hostes autem ad omnem ictum ex-
positi præliabantur, nec aliquod telum à
nostris in confertissimos hostes in cassum
mittebatur, multi hostium cadebāt. Igitur
hostes multis occisis, pluribus uulneratis,
nostris liberum locum relinquentes, terga
uertunt. In hoc certamine Turcorum circi-
ter quingenti interiire. Ex nostris etsi mul-
ti sagittis uulnerati sunt, ne unus quidem
desideratus est. Imperatores relictis qua-
tuor triremibus ad præsidium loci, cum re-
liqua classe ad Martyris ædem se recipiūt.
Interim Bassa ad destruendos muros qua-
tuor bombardas magnas, duodecim mino-
res quibus tecta oppidi deijceret, fuderat.
Itaq; die noctuq; non cessabat, crebris icti-
bus bombardarū muros profernere, qui
nō multę crassitudinis, ob uetustatē etiam
debiles ac inualidi facile ruebant. Erat in
oppido

Oppido Scodrae Praetor, & totius Albaniae Legatus, Antonius Laoredanus, clarissima familia ortus, uir maximi animi, indefessiq; ingenij, & omnia extrema pro patria subire paratus, qui praesenti animo omnia circumspiciens, ubi muros lapsuros aduertebat, palos defigebat, quos transfuersis trabibus firmabat, deinde interiectis cratibus, ex terra et stercore equino, cuius in oppido magna copia erat, aggerem quindecim pedum latum, & uiginti altum extruebat. Supra aggerem, dolia uinaria terra repleta, loco pinnarum disponebat, quibus oppidani tecti in hostem pugnare possent. Laoredanus adolescentem quendam, Epirotam genere, fidentis animi magnis promissis perpulit, ut suas literas imperatoribus deferat. Adolescentis acceptis literis, nactus, tonitruis ac nimbis ingruentibus, horridam & obscuram noctem per media castra hostium euadit, Imperatoribusq; literas reddidit. Quibus Antonius scribebat, se situ loci, uirtute oppidanorum, munitionibus a se extructis inexpugnabilem existimare. Caeterum quia euentus belli dubius erat, Imperatores rogabat, ut sibi subsidium ferre conarentur. Na ipse quoq; rem difficilem fo-

h re

re cernebat, quoniam ualidissimus hostis
 omnes aditus firmis præfidijs occupauerat. Imperatores lectis literis, ad Leonardū,
 ut rem acceleret cum Iuano, scribunt. Leonardus sua diligentia omnia expedierat, &
 Iuanus non paruam manū peditū, quibus
 Georgium fratrem suum præfecit, collegerat. Leonardus præter quatuor naues,
 quas ipse fabricauerat, fluuiaticas lyntres
 triginta instructas & bene armatas in clas-
 se habebat. Est mons à sinu Risonum usque
 ad Bolianā perpetuus, qui quasi quodam
 promontorio decliuus in ripā Bolianæ ex
 aduerso Scodrae definit, totus saxosus, &
 asper, equestribusque copijs inuius. Igitur
 statuta die, Georgius per dorsum montis,
 Scodram uersus copias ducit. Leonardus
 cum classe per lacum adnauigat. Miserant
 collegia, quæ Veneti scholas uocāt, quoniā
 triremes propter fluminis uadū ad oppi-
 dū peruenire nō poterant, nauiculas pesca-
 torias armatas septuaginta. Imperatores
 magistrū classis cū expeditione nauicula-
 rum, uti cum nostris, si quo pacto se con-
 iungere posset, mittunt. Ille tabulis undique
 tectis nauibus, ne ab hoste utranque ripam
 obtinente sagittis infestaretur, remis inni-
 xus,

xus, aduerso flumine, ad oppidum tendit.
 Nec hostis interea cessabat, nam quæ apud
 nos agebantur, à transfugis edoctus erat.
 Igitur ad radices mōtis, quo Georgius uen-
 turus erat, duodecim milia lectissimorum
 equitū cum duce Cāsabego opponit, pon-
 temq; duplici præsidio munit. Supra oppi-
 dum unde Leonardi classem uenturam ti-
 mebat, minores bombardas in ripa flumi-
 nis disposuit. Sagittarijs, cæterisq; militi-
 bus, qui nostros missilibus tormentis ex-
 cussis propellerēt, locū muniuit. Georgio
 ergo ex mōte descendēti, Cansabegus in-
 structa acie occurrit, & cū ad lapidis iactū
 uentū esset, sagittis & alijs missilibus inui-
 cē eminus præliātur. Maxime Illyrici ex su-
 periori loco, lapidibus fundis excussis Tur-
 cos affligebant. Nam Georgius propter e-
 questres copias hostium, monte descende-
 re, & campis se credere non audebat. Nec
 Cansabegus equestribus copijs, intercedē-
 tibus præruptis saxis, montem ascendere
 poterat. Leonardus cū è lacu in fluuiū clas-
 sem inducere uellet, offendit flumen pesca-
 torijs structuris, totū quasi de industria ad
 prohibendum aduentū classis, impeditū.
 Hoc enim in loco magna captura pisciū fit,

ex qua Veneti quinque milia aureorum uel
 stugal exigere solent. Itaque classarij ultra
 progredi non ualentes, in primo aditu flui-
 minis, cum Turcis manum cōseriebāt. Hic
 quidā Turcus iactabundus obequitabat,
 sæpius inclamitans, si quis Venetorū sin-
 gulari certamine secum pugnare auderet,
 extra tecta nauium exiret. Tū unus ex na-
 ualibus socijs Illyricus natione è nauī pro-
 filijt, cum hoste congregitur. Dum Turcus
 arce eum ferire studet, Illyricus ictū scuto
 excipiens, Norico ense Turci latus haussit,
 hostemq; equo detractū expoliat, caputq;
 ei abscidit, quod in nauem rediens ante pe-
 des ducis magna cum laude proiecit. Inte-
 rea magister classis cū sua expeditione ad
 pontem uenit, sed cū nec transire pon-
 tem, nec hoste prohibēte destruere posset,
 sagittis tantū, & glande plumbea, Turcos
 pontem tuentes uulnerabat. Igitur cū no-
 stri duces frustra conatus fieri aduertisēt,
 signo receptui dato ab incepto desistūt, &
 ad stationes suas copias reducunt. Deinde
 imperatoribus referunt, Bassam ualidissi-
 mis præsidijs cuncta firmasse, nec sine ma-
 gna equitum copia oppidanis subsidium
 se ferte posse affirmant, quoniam tota re-
 gio

gio campestris erat. Imperatores, reiecta in
 præfens spe subsidij, quoad Senatus uali-
 diores copias præparet, totam spem in situ
 oppidi, & oppidanorum uirtute ponunt.
 Interim nouus imperator cum Lodouico
 Bembo legato suo, graui morbo corripit-
 tur. Nam tota regio Bolianæ adiacens, in-
 salubris atq; pestifera est. Paludes enim &
 stagnantes aquæ, crassam nebulam exha-
 lantes, aerem corrumpunt, qua peste, tota
 pene classis correpta atq; prostrata erat. Igi-
 tur Triadanus cū Bembo legato suo pro-
 curandæ salutis gratia, Catarum se confe-
 runt. Mocenicus & ipse non satis ualidus,
 finem oppugnationis cum Malipetro ex-
 pectare statuit. Iam Bassa omnes muros
 Scodre deiecerat, & Laoredanus noua mu-
 nimenta è terra ac stercore erexerat, nec
 hanc munitionē bombardæ destruere po-
 terant. Nam omnia saxa bombardarum
 mollis materia in se recipiens, nihil detri-
 menti sentiebat. Eunuchus ad Laoredanū
 mittit, uti oppidū dirutum atq; prostratū
 dedat. Quod si fecerit, magna præmia à
 principe suo accepturum, interq; primos
 apud Othomanum eum futurum promit

tit. Nec expectare uelit, ut capto oppido,
 uictoris licentia per omnes gradus, atque
 sexus sine discrimine uagetur. Tum Laore-
 danus respondit, Non esse se ex illa collu-
 uione Othomani ad præsidium oppidi e-
 lectum, sed ex patricia Venetorū gente, cu-
 ius maiores non oppida sibi credita hosti
 tradere, sed urbes expugnare, & hostem in
 deditiōē accipere soliti essent, se uero fi-
 dei integritatē, patrięq; amorē omni gazę,
 atq; opibus Othomani longe præponere.
 Ille uero si uir & non mulier, ut fertur, est,
 oppidū muris nudatū capere festinet. Igi-
 tur Bassa, spe deditiōnis amissa, crates ac
 pluteos, quibus sui tecti munitiones subi-
 rent, præparat. Tū harpagones, manus fer-
 reas, atq; falces longis hastis præfixas mili-
 tes habere iubet. Scalis opus non erat, nam
 per ruinas murorum ad summitatē muni-
 tionū euadere poterant. Igitur primo cra-
 tes & pluteos ferentes ad protegēdos qui
 sequebātur, præire iubet. Deinde hastatos,
 quibus Ianizaros scuto & ense tantū leui-
 ter armatos, ut ad munitiones expediti e-
 uadere possent, interposuerat, subsequi
 mandat. Post hos sagittariorum atq; alio-
 rum militum ingentem copiam, qui glan-
 de

de plumbea, atq; alijs missilibus oppidanos à defensione deturbarent, locat. Itaq; disposita acie, ac distributis ordinibus, ante lucē undiq; ingentibus copijs montem circumdat, & ad oppidū tendit. Interim oppidani ad summouendū hostem se præparant. Erāt in oppido multa uasa uiminea, fimo bubulo oblita, in queis oppidani frumenta seruare soliti erant. Ea uasa pice, tæda, stupa, sulfure cōplent, quæ igne incensa in hostem demissuri erāt. Saxa ingentia per munitiones disponunt. maiores bombardas paruis lapidibus suffarciūt, ut uno ictu simul excussi plures uulnerare possent. Quibus paratis, oppidani omnibus missilibus instructi, taciti ex industria, quo usq; hostis munitiones subiret, expectant. Turci magno clamore edito, corona oppidum aggrediuntur, per ruinasq; murorum ad munitiones euadere conantur. Tum oppidani præsentī animo hostem telis obruunt, nō nullis harpagones, & manus ferreas extorquent. Viminea uasa ardentia in hostem demittunt, quæ pestis Turcis maxime ineuitabilis erat (Confertissimo enim hoste totus mons erat oppletus) uasa rotunda per decliuum montis serorant,

tia, obuios quosque adurebant. Tum saxa ingentis magnitudinis deuoluunt, quæ in subiectas petras per prona montis saepius incidentia maiore imperu ferebatur, atq; cateruas Turcorum proterebant. Lapides quoque plures simul bombardis excussi, non singulos, sed turbam inimicorū occidebāt. At Turci indignati per acruos cadauerum, beluarum more ruentes, munitiones ascendere conabantur. Sed oppidani magnanimi atq; audaces ubiq; aderant, saxa, ignem, ac tela ingerentes hostē prosternūt, à munitionibusq; summouēt. Nec Laoredanus aliquo in loco deerat, circummeundo cuncta prospiciebat, sicubi rariore, saucios aut fessos defensores uidebat, plures integros submittebat. Omnes hortabatur, obtestabaturq; per unicum uerum atq; immortalē Christianorū Deum, per integram fidem quam erga Senatū Venetum habebant, à quo magna præmiā defensi oppidi accepturi erant, ut memores uirtutis suæ, & Christianæ religionis, patriam, liberos atq; cōiuges à crudelissimo Barbaro detenderent. Nec Bassa cessabat, cum reliquis ducibus circummeundo, Turcos claua ferrea percutiendo, tanquam pecudes

duces ad oppugnationem subagere. Et cū
 duas horas, ante lucem, ad quartā diei op-
 pugnatione durasset, nec aliquid Turci pro-
 ficerēt, sed ubiq; passim caderent, proprijs
 corporibus suorū cadauera tegentes, tan-
 dem diffusi in fugam terga uertunt. Oppē-
 dani eruptione facta, tergis hostium infi-
 stunt, fugientes usq; ad radices montis per-
 sequendo trucidāt. Tum multis signis mi-
 litaribus potiti, & spolijs occisorum onu-
 sti, in oppidum reuertuntur. In hac oppu-
 gnatione, Turcorum ceciderunt tria mi-
 lia, inter quos præfectū ac duces magni no-
 minis quatuordecim. uulnerati absq; nu-
 mero, quorum magna pars postea occu-
 buit. Ex oppidanis septem tantum deside-
 rati sunt, uulnerati quinquagintanouem.
 Oppidani sequenti die, ligna, fascēs, & aliā
 aridam materiam corporibus occisorum
 hostium superiaciunt. Deinde igne suppo-
 sito cadauera concremant, uerentes ne fœ-
 tida corpora aerem corrumpant, morbūq;
 oppidanis inferāt. Imperator cum accepis-
 set apud Scodrā à nostris rem bene & pro-
 sperè gestam, nihilq; ultra de expugnatio-
 ne oppidi dubitaret, diligentiorē curam
 ad cōualescendū adhibere statuit. Nam &

morbus in dies crescebat, & iam audierat
Lodouicum Bembū Legatum, Catari diē
suum obijisse. Triadanum quoq; Gritum
successorem suū, graui morbo oppressum
proximum morti esse. Multos præterea ex
præfectis triremiū naturæ concessisse. Ea-
dem sibi metuens, ad medicos Ragusium
concessit, relicto ibi Stephano Malipetro
legato, etiam non satis ualido, qui impera-
tori affirmat nunquā à Boliana se recessu-
rum, etiam si cetera mors sibi instaret, nisi
prius hostis obsidionem Scodræ solueret.
Ragusium est ciuitas Dalmatię, quam Epi-
daurenses, Epidauro à Gotis cuerfo, auspī-
catiore loco condiderunt. Vrbs est libera, le-
gibus atq; moribus optime instructa. Ha-
bet Senatum atq; magistratus, ordinē quo-
que patriciorum & plebis distinctū. Patri-
cij soli rem pub. administrant. Plebs tantū
suis rebus studet, de publicis minime cur-
osa est. Hęc ciuitas præ ceteris Dalmatię ur-
bibus, publicis & priuatis operibus magni-
fice extructa est. Habet & nauilia, ac portū
cathena clausum. Ciues etiam in diuersis
prouincijs mercaturam exercentes, cete-
ros Dalmatas opibus superant. Hic impe-
rator aduocatis medicis, potionibus ac me-
dica-

dicamentis sanitatē procurat. Ciues etiam
 ipsi tanquam in aliquem præsentem Deū,
 ac iudicem Christianæ rei pub. certantes,
 in imperatorem officiosi sunt. Nam fama
 rerum gestarum imperatoris Mocenici o-
 mnia impleuerat. Bassa cū aduertisset ex-
 pugnatione Scodram capere non posse, &
 longo tempore oppidū obsidere nō aude-
 bat, quoniam acceperat à Venetis ad se op-
 primendū magnos apparatus fieri, bom-
 bardas quas fuderat, in frustra cōcidere ius-
 sit, ut æs camelis exportari posset. Erat op-
 pidulū, Dagnum nomine, à Scodra sex mi-
 lia passuū distans, quod nostri in aduentu
 Turcorum, quoniam male munitum erat,
 supposito igne succensum dereliquerant.
 Huius castelli muros Bassa, ut aliquid fecis-
 se uideretur, destruere & solo æquare ius-
 sit. Quibus peractis, obsidionem soluens,
 exercitum dimisit, ipse in Macedoniam se
 recepit. In hac obsidione oppidani maxi-
 me siti laborauerant, penuriaque aqua-
 rum multas angustias sustinuerant. Nam
 puerorum, senum, & mulierum, debilis
 turbæ, siti confecti supra duo milia oc-
 cubuerant. Nec aliquis oppidanorum,
 cum uiderent Coniuges & liberos ante
 oculos

oculos deficere, animum ad deditiōem
conuertit. Et nisi obsidio soluta eſſet, quo-
niā iam in oppido aquæ, quod uix ad tres
dies, modicum quiddam ſingulis distribu-
endo ſufficere poterat, non erat, decreue-
rant omnes uno impetu armati in hoſtem
irruere, & ibi cum hoſte uiriliter prælian-
do, ſanguinem ſuum ultri occumbere. Itaq;
ſoluta obſidione omnes ad fluuium ruūt,
deſiderataq; multis diebus aqua ſe ſariant.
Hic multi aqua repleti ſtupidi rigentibus
membris, ſtatim mortui conciderunt. Im-
perator audito hoſtis diſceſſu, cū neq; me-
dici, neq; medicamenta Raгуſina aliquid
eum iuuarēt, graui ualitudine oppreſſus,
Venetias ſe contulit. Nec poſt multos dies
Triadanus nouus imperator Catari mori-
tur. Stephanus Malipetrus Mocenici lega-
tus, cum hoſtis ſuo diſceſſu ſecura omnia
reliquiſſet, claſſem diſſoluit. Præfectis na-
uium mandat, uti ſe ad ſalubriora loca cō-
ſerant, ſuam, & naualium turbę ſanitatē
procurent. Nam pene omnes Bolianæ
morbo correpti iacebant. Ipſe quoque in-
firmus Venetias proficiſcitur.

Licet

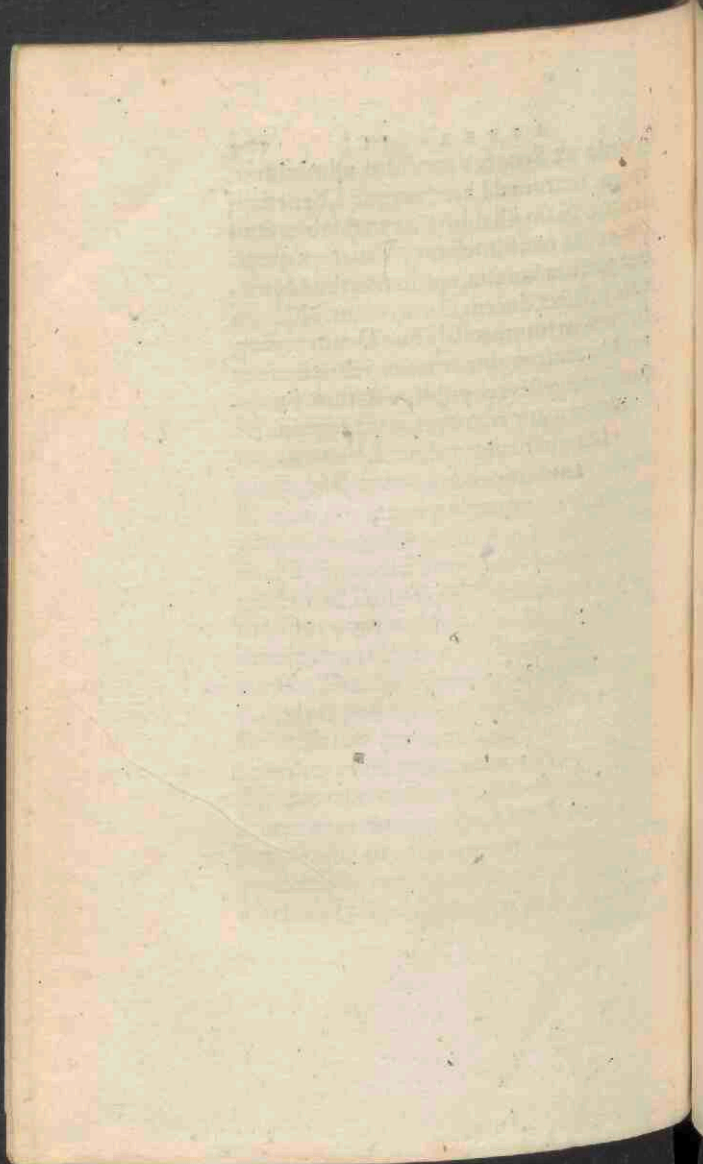
Licet nunc mihi in fine opusculi affir-
 mare, cum multa egregia facta Ve-
 nerorum legissem atq; audissem, null-
 um tamen extitisse imperatorem, quem
 Mocenico, inuictæ uirtutis imperatori cõ-
 ferre possim. Nam quis eo sapientius futu-
 ra præuidit? quis instantia prudentius dis-
 posuit? quis deniq; solertius ac diligentius
 cuncta administravit? Omnia enim confi-
 lia hostium præoccupans, nullum locum
 inferendæ iniuriæ inimicis unquam reli-
 quit. Prælia non minori audacia, quàm fe-
 licitate inijt, & cõfecit. Patiens laboris, som-
 ni parcissimus, uictuque militari potius,
 quàm imperatorio cõtentus erat. Semper
 sollicitus & intentus ne hosti occasionem
 rei bene gerendæ daret, ipse nõ cessans ho-
 stem aliquam insigni clade afficere. Nam
 præter urbes captas, & prouincias ab eo de-
 solatas atq; euersas, multæ naues onerariæ
 Turcorum mercibus onustæ, & supra qua-
 draginta biremes cum lembis piraticis in-
 terceptæ sunt. Piratas omnes captos suppli-
 cio affecit. Naues uel igne consumpsit, uel
 ad commodum urbium, quæ Venetis sub-
 ditæ sunt, reliquit. Itaq; toto quadriennio
 quo ipse imperiũ administravit, res pub.

Venera

Veneta ne minimo damno affecta est. Huc ego uirum non tantum nostris imperatoribus, sed Romanis illis magni animi atq; egregiæ uirtutis præferre ausim. Nam hic non ut illi qui uana ambitione inflati, caducis honoribus inhiantes, & ad propriam potentiam omnia referentes cuncta gerabant, sed Christianæ religionis, & uero amore patriæ captus, semper propriæ etiam salutis publicum commodum prætulit. Non dignitates ei defuere, quas quo uehementius fugiebat, citius conseq̄uebatur. Nam & ante imperium censuram integerrime administrauit. Princepsq; in Senatu rogandarum sententiarum sæpius fuit, & legationibus ad Pontificem & Imperatorem Romanum plerunq; functus est. Imperium administrans absens, frequenti cõsilio procurator Diui Marci creatus est, quæ dignitas prima post ducatum apud Venetos habetur. Et iam domum reuersus, nondum satis procurata ualetudine, mortuo Nicolao Marcello duce, uniuerſa ciuitate in hæc sententiam concurrente, Dux Venetorum constitutus est, quæ dignitas instar Lacedæmoniorum regū apud Venetos habetur. Dux urbi præpositus, ac rei pub. Princeps omnia

omnia ex Senatus consulto administrat.
In hoc tantum à Lacedæmonijs Veneti dif-
ferunt. Nam illi duntaxat ex duabus fami-
lijs reges constituebant, Veneti ex quali-
bet patricia familia, modo moribus & uir-
tute præstet, ducem suum creant. Nunc ego
summum immortalemque Deum precor,
uti Mocenicus imperio suo, rebus bene ac
prosperè gestis rei publicæ statum firma-
uit, ita nunc etiam princeps atq; dux,
suo ductu atq; auspicijs, Veneto-
rum imperium longe late
que propaget.

D. CONRADI VVEN
GERI DE BELLO INTER
Veneros & Sigismundum
Austriae Archiducem
gesto libellus.

A

CONRADI VVENGERI DE
Bello inter Venetos & Sigismun-
dum Austriae Archistrate-
gum Liber.

Illustrissimo excelsoque Principi Sigis-
mundo, Archiduci Austriae, Comitibus Ty-
rolis, Domino suo gratiosissimo, uniuersisq;
Baronibus euocatis, & ceteris Militibus per Germaniam constitutis, in campo
apud Calianum Tridentinae diocesis praer-
lia gerentibus Conradus Vuenger Doctor
Canonicus Brixinensis humillime se com-
mendat, obsequiumq; dicit. Et has uti sunt
huiusce sui laboris lucubrationes pro glo-
ria princeps tua, & inclytae Germanicae na-
tionis offert, contra & aduersus quendam
Iacobum Canicium Parmensem, Italum, Li-
gurem, cuius scripta decimo Kalendas Se-
ptembris ad suas usq; effluebant aures, qui
aduersus Germanum profluit iniurijs, &
opprobrijs dente cruento laceffens. Cui si
me ipse obiecero, clauum clauo retrudero,
nil plus egero, quam par pari uicarias re-
ferre iniurias. Satius mihi consultum iri co-
uicia sua sordere, quibus nil affert, quam
gloriam

4
 gloriam Princeps tuam, & totius militię iñ
 curibus armis partam obfuscare, & gentis
 suę fugam ignominiosam, exceptãq; stra-
 gem, sub epithemate et nitore sermõnis, re-
 thoricãq; adulatione colorare. Te inclytũ
 Principem cũ milite tuo, plus multitudinĩ
 quã pietati & fidei fidentem, nulla laces-
 situm iniuria, nobile castellum Rosoredũ
 obsidione cingentẽ, Venetos omnes, mer-
 cimoniam agentes, in tua publica fide rece-
 ptos capientem, spoliãntem, incarcerã-
 tem, ut uerborum suorũ sententia utar, ar-
 guere non pauet, compositã post pacem,
 & reliqua. Digressus extra genus demon-
 stratiuũ, ad genus iudiciale profiliens, non
 quid iure belli actum pro & contra sit, sed
 quid æquẽ uel iniquẽ factũ cẽset, & dijudi-
 cat, quod longe est ab officio historiã texe-
 re uolentis. Id nõ erit opus & labor meus,
 partes pace nunc sæcundas, & corda ira &
 odio defecata expergescere, quæ per pa-
 palis dignitatis, & imperialis maiestatis le-
 gatos & caduceatores cõciliatæ sunt, cõpo-
 sitoq; nituntur. O Iacobe nõ indigne ulci-
 scendũ, si tua sponte nõ submissus, carmi-
 na illa famosa per Italiã & Galliam Cisal-
 pinã, per choros decantari adornasti, sum-
 i 2 pta

pta olim Fescennina licentia cōdemnata
que, dū per honestas serpere cōcepit domos
lex lata maloq; nollet carmine quenquam
describi ludum illum noxiū, uerterunt for
midine fustis. Sic ab benedicendū redactū
ipse chorus obticuit, in quam legem cōmi
sisti aduersus Germanū principem eiusq;
militem falsa ueris miscendo ac inclaman
do. Ais etenim Germanum nulla lacessitū
iniuria. Principem meum Germanū esse
scito atq; principem Epimetatum, quo nō
prēstantior alter hūanitate, liberalitate, ma
ior pietate & fide extat, eo quo et nunc hūc
laccessitum per tempora prāterita sua in fa
milia, per Cæsaream maiestatem cōmenta
ta scilicet in archigenerosos comites, aduer
sus quos Venetus sua dimensa potentia
pro tempore sequit, terminos agrorum mo
uendo, currus & equos abigendo & reli
qua. Pro qua familia serenissimus Prin
ceps defensanda, longe antehac impar ho
sti, cum suo milite aurato in agro dictorū
comitum castrametando, bella & exercitū
mouit, multas expensas sustinēdo, licet eo
tunc parum profeceritis lege permissa, col
lectis uiribus in continenti, uim ni propul
sare non distulit, nec ut puer lacessitus in
ultus

ultus fleuit. Num si iuris expertus es, id iure digesto permiffum eife didiciffi, ius fuū fibi dicere pro familia laceffita quenquam poffe, hoc inficiari nequis. Vrit enim fulgore fuo, qui pergrauat arces penes fe politas. Aspice caniceo dente rodens, fi hoc bellū gemino fit orditū ab ouo. Seu caufam ipfe præftitiffi humaniffimo principi, reftat te tuis fcriptis in principem calumniatum, qui nec primo prouocauit caufam liti præftando. Ea non contentus infamia contra principē diffeminatā, contra militiam Germanam in rebus agentem nullam fidē obferuaffe, et aftu ftulo dilitefcēte Germanū in fingulari certamine Italum fuperaffe cōfingis, ad quod mea feftinat Apologia. Germanus quis fit, & unde fit accipe. Germania cis citraq; Iftri, alias Danubij fluminis orā, Sueuiam dico, quam Romana refpublica apud Vindelicam urbem, nunc Auguftam appellatā clade accepta, ad internicionē unius hominis ufq; pernoui. Ab illis Iulius Cæfar apud Nomagium trans Rhenum ponte fabricato fracto, uifo Germano ponte abftinuit. Huius nūc Vngarus à finibus fuis, egressus in Vindelico campo fuperatus, fugatus, fufus, ad fines fuos ad

actus, accepta clade persensit, amplius nū-
quā reuersus, & reliqua. Sic Germana Ger-
mania, h̄ cetera facta, in societate Roma-
norum non uicta deuenit. Quæ non con-
suevit multitudini fidere, sed fidei & pieta-
ti semper amica fuit. Hodieq; libera Sue-
uia, fide & armis præpollens, in Cæsarea
expeditione, in cornu ac primo aggressu lo-
cum habet, & signum fert uictoriale. Hæc
est ista Germania Cerere ac Baccho abun-
dans, cui etiam nec lac nouū æstate nec fri-
gore desit. Cuius uirtus bellica pipere præ-
ciosior est, & cunctis aromatibus, uti pule-
giū apud Indos. Is nempe Germanus nu-
tritus faustis sub penetralibus, fortis crea-
tus ex fortibus patrum testiculis, feroces
nec imbelles progenerat, ut aquila, colum-
bas. Inde Flaccus, Quis horrida quos par-
turit Germania fœtus, immanesq; Rho-
tos te Cæsare incolume pauescet. Hos for-
sitan Iacobe ex Suicia uilla existimas, qui
ea lege non censentur. Ex ea Sueuia pauci
milites periere, sed hi qui ex gleba sulcan-
da in militiam uocati, partim succubere
dormientes. Hæc tibi in Præfatione patefa-
cere me iuuuit, ut agnoscas apricū solum, &
genus Germanū. De inclyta Alamania ad
orā Rheni fluminis, nobiliq; Teuthonia, ad

oram Albię fluminis, cōfinātibus provin-
 cijs, bellicis gētibus describere historia me
 præsens cōprimit. Nec in prælijs Teutho-
 nes propter nimiā distantiam interfuerūt,
 nūc adacti cruentissimi Martis et præliorū,
 proh Deum, pone agrum Calianū Triden-
 tinæ diœcesis, aliaq; loca, gesta per serenis-
 simū Principē Sigismundū, cōtra & aduer-
 sus magnificū & potētē Senatū Venetorū,
 styli officio describere zelus dicti mei princi-
 pis, dulcis amor patrię Sueuicę, et tua Iaco-
 be scripta commouere. Nō quæ uidi, quod
 propriū ē historicorū, sed quę ab his, qui uī-
 derūt, interfuerūt, præliati sūt, didicerā, post
 multā lucubrationē, ut ficta nō sint proxi-
 ma ueris, uti Gręci in historijs nugari soliti
 iuxta uatē, Xerxē regē uelificatum Athon
 montē, fretūq; cōstratis classib. pontificabi-
 le facere, ut aiūt, tentasse, scribere tentabo.
 Et ceu olim uidere Rhæti bella Drusū ge-
 rentē, sub alpibus Vindelicis, ita sub anno
 Salutis M cccc lxxxvij in die sancti Geor-
 gij Martyris uidere Rosorēses ciues, domi-
 nio Veneto subiecti, Gaudentiū Comitem
 Amacię, belli ducē generalem, sub alpibus
 ad orā Athesis fluminis, & procul ab extre-
 mis fluminum Rheni & Istrioris, syluaq;

Hercinia, principi meo subiectis gentibus,
 Norico admixto milite, unâ cū suis proceri-
 bus cōitatus Tirolis nec nō & quos, ut ait
 Lucanus, fundit ab extrêo flauos Aquilo-
 ne Sueuos, Indomirūq; caput Rheni ducē
 tē. quibus deductus per omne tēpus mos
 Amazonia securi dextras obarmet, quorū
 supraſcriptorū omne ope Roſoredū forti-
 cingitur obſidione. Dux caſtra, tētoria, pa-
 piliones, ſtatuas aggeresq; locat, fabricat
 ſedula cura mēbra, et montē occupat, bom-
 bardas admouet, muros et arcem agitāt, cō-
 meatū claudit. Miſeri incolæ data repenti-
 na obſidione territi, reſumpto ſpiritu, mēs
 una omnibus patrios defendere muros, te-
 lis & ſaxis mortiſeris hoſtes proſligūt, ag-
 greſſores propulſāt. Pœnas Germanus ex
 hoſtili homine extra muros ſumit, ſic tur-
 mā à turmatu lituo. Dux reuocat, ſaucios
 ungit, necatos in foſſā ſepelit hoſtis. Stra-
 tegemate Dux uſus, muros & arcē bom-
 bardis præuios facere decreuit, uia latam et
 tutū ſcalis aſcēſum. Sic altera iam uice, pri-
 ma qua nō ſucceſſit, uia adoritur reliqua.
 Inſonat Germanus tuba, turma labori nō
 detrahens, nec metu mortis fracta impigre
 hoſtis poſtes adoritur, muros & arcem tor-
 mentis

mētis bellicis igne & sulphure præuios patēfactos ingredi nititur, & scalis appositis ascendere tentat. Qua rara est acies, ex arce sexaginta uiris munita, longa arcem defendere tēporis mora moliuntur, saxa infesta uoluūt pondere graui. Contra ruunt hinc inde faucia corpora, ploratus et gemitus intra muros & extra. Partibus tandem ad inuicē afflictis grauius et attritis uulnere, cæde, fame, squalore, rabo, obsessi pacē precantur, inducias & treugas deposcūt. Germanus pietate usus & fide inducias præstat. Venetias nūcius datur, concione facta per Robertū belli ducē. Decernitur, miseris nō esse succurrendū, nec cōgrediendū esse cū Germano, qui tamen suo milite impar exercitū Italo extitit. Sic arx & oppidū indictionē principis Germani deuenit, captiuus principi presentatis. Fides sponsa obseruata est, quod tu Iacobe inficiaris. Porro priusquam arx & oppidū se dedere, Robertus Sanfauerinas, uir insignis, generalis Venetorum capitaneus Germanos in certamine singulari & tumultuario tentare & gustare gliscens, filium suū præstantiorem Antonium cum quouis ex agmine Germanorum in certamine ad duellum exitia

le subeundū pro mille ducatis sistere pollicetur. Quidā Iohannes de stirpe dapiferorum, Comes De Sunnenburg, pugil robustus, et natus Sueuus iustus se listit. Pacta fiunt et capitula, de die, tēpore locoq; cōuenitur. Cōgreditur ab equis, tritū in solum & luctationē deuenitur. Squalent calenta in solo pectora, nec alter alterū subiugare ualet. Tandē Iohannes memor pugionis, quem palā in certamine penes se gestabat, nec pacto contrariū, extrahit, in nates Antonii torfit, fixit, qui sic fixus, ne Iohānes uictor inclementius in eum ageret, & mortis euaderet ictū, captiuū se dedit, mille ducatos soluit, pro ut hac in quadam monachia latius descripsi, ad quā refero legētes. Hic tu Iacobe suspectū te facis. Si Germanus arma non permissa, sed delitescētia habuisset, Italus appetitor præsens nō tacuisset. Iudem ante deditā arcem & oppidum belli dux annuit militi frumentatum ire, qui ponte ultra Athesim traiecto, & custode tutato, decreuit à lacu Benaci, exercitui Veneto, qui apud Serauallē castra metabatur, meatum claudere & intercipere. Montis Coronæ aditū Venetus auisatus, montem prior occupat. Interim Robertus exerci

exercitū soluit apud Serauallē, & Germanum inauisatū obruere tentans, equite & pedite nō pauco. Germanus cum paucis equitibus centū & quinquaginta, ac octingentis peditibus, latentibus in insidijs, nec presentibus, Venetū adoritur. Vi maxima insultrās, cōiecta uelut cerua sagitta, fūdit extremos metendo, solus absq; pedite milite dilitescente, qui lōge adhuc aberat. Audiens uero cōsiliū, maturat, crudeli ardente prelio, petrus Gaibanus Paduanus, In ore gladij cadit Antonius Maria, alacri & imperterrito uultu in Germanū insultans, capiūtur et reliqui. Venetus terga uertit. Profugus fugit Robertus, à filio pater. A Germano Italo cohors, cohorte angusta, in angusto arcetur loco, per saxa & scopulos, in gurgite Athesis mergitur ingenti numero. Nobilis ex Germano mortē obit unus, & stationarij milites pauci. Interea audientes armorū fragorem milites dilitescentes, ex insidiarum loco profiliūt, & ad finē cōsiliū usq; perueniūt. Venetū fugientem, unū ueluti Thyrsis & Corydon pastores gregē cōpulerāt ouū, in ouile ad suas compulerāt archas. In quo certamine Robertus, quē prēmiserat cōtinuo miles,

120   CONRADI VVENCERI
nix mortis contagium dicitur euasisse, ceteris occisis et iubmersis. Et tamen de primo prelio, in quo Germanus impar Italo extitit, triumphabat spolia legendo. Bellum secundum. Post hec Gaudentius Rosoredo in fide recepto arce & oppido, milite pauco custode relicto, pontem trans Athesim iam etiam demoliri iubet. Exercitum qui ultra xii milia nunquam, quem Iacobe xxii milium existimas, extitit, emittit. Castra dissoluit apud urbem Tridentinam. Dominum capitaneum & uirum insignem Fridericum De capella militem cum trecentis equitibus, & certo milite pedestri relinquit pro urbis ac terrae custodia sola. Ad uallē Aufugij, Burgum Delphani Dominum, Theodoricum De blumega strenuum uirum cum pauco pedestri milite capitaneum locat. Disgregato exercitu Germano, & in Germaniam ultra montes profecto, subito alie gentes armiferae ad Meraniam se conferunt peregrinae, ex terra montana Curie Rhaetensis concitatae, prematuratibus totidem ex ora Rheni fluminis ad Insbrucas. Venetus non quiescens, cui ex clade de proximo accepta feruebat sanguis et ira, cogitat qualia, dum hac non successit, ut Germanum profigare, et terras suas occupare possit. Fabricat

car machinas, rates et pontes, speculatores
 mittit, infirmiora terræ perlustrare facit,
 quo facile hostis superari ualeat, flumina et
 arces uisendo. Interea cis citraq; montē Du
 rani, in ualle Indicaria hostē Venetū aggre
 ditur strenuus miles Nicolaus De Firmia
 no. Et in ore gladij centū cadūt uiri, reliquū
 in fugam uersi domus suę in prædam dan
 tur. Dum res sic agerentur, et essent iā non
 dum principis, sed totius terræ negocia &
 status disturbata, ab hoste q; amaricato per
 omnia indefensa terra, & ingruente nouo
 hoste magis in securo terræ natiuæ, natu &
 prudentia maiores mussitant, quò res ea
 peringere uelit, olfacientes quasdam ter
 ras ardere, & tamē aliud ageretur, & aliud
 præterderetur ex diutina oppiduli obsidio
 ne, & tam facili derelictione et gentium ab
 dicatione. Captata hinc coniectura, una ra
 ti serenissimum principem cōuenire, inui
 tatatur princeps oppidum ad Meraniã, istac
 se confert, comparent prouinciales. Inter
 quos habita concione, & mysterio consilij
 inter terræ Procures communicato & bene
 digesto, principi pro audientia sedēri, com
 muni omniū ex ore profari iubent, quo co
 ram captata beneuolentia, Orator sic ordi
 tur

tur. Optime Princeps, res dura, & terrę nõ
uitas, nos talia moliri cogūt, arcentq;, & la
tē custode fines tueri. In primis rogamus,
protestamurq; gentes has peregrinas, ex
Merania, quo ingenio cõcitas nescitur, abi
gere uelis. Nec nõ eas, quæ de prope matu
rant à Rheno, gentes auertere, sine moræ
dispendio curæ tibi sit. Itē capitaneum Tri
denti ampliori sufficere milite, propter Ve
netum molientē, ne tardes. Tibiq; & statim
tuo ut cõsulatur, diçtam ad Oeni uallis op
pidū Hallis illico instituas. Maiores natu
proceres, & terræ incolas acciri, in animo
tuo sit. Ad ea nos tui & patrię dulcis amor
cõpellunt, ueniam petamus. Excessum si
foret, serenissimus Princeps intelligens in
rem suam agi, assentit milites peregri
nos, multo are conductos, gre dato remit
tit. Ventum est ad Hallis, examinato ne
gocio, comperitur aliud actum, aliud præ
tensum. Quæ ipse scribere prætermitto,
hæc parce scire congruit. Nec phas est om
nia scribere, præter unum, quo minus di
xerim, & alterum, quibus ultra unum nõ
addam, sed ponam digitum ori meo. Ma
gnificus Senatus cõsultus Venerorū, con
sione habita in magna Prægada, cõcludit
Ger-

Germanū magna & tumultuarii uia adori-
 ni. Pontē & ratem nauticam ultra Athesim
 traiecit, illā fune ad littora pendet, uersus
 Calianū, in planitiē. Inter eum & riuulum
 Aquæ uiuæ castra locat, non longe à castro
 Petræ; subter Bisenū collem eminentē, cu-
 stode & speculatore munit. Signum hoste
 superante dare præcipit, tripudiādo et graf-
 fando. Interea Germanus ante custodes et
 scrutatores incolas, qui ueluti tyrones, nec
 ferire nec mori didicerant, iuxta & prope
 Calianū locat. Et ex Biseno speculatorem,
 pariter ordinat signū, si hostis transire ex-
 ercitū tentat, auiseret scrutatores de auisamē-
 to ex Biseno. Fidentes, siti et fama noctisq;
 uigilijs cōfecti dormierunt, in quos miles
 Venetus irruit, necās ad internecionē usq;
 huiusce præsumptæ proditiōnis signo ne-
 glecto. Reus capitur, carceri mancipatur,
 cæco pœnas luit, conscius nec ne sit, pa-
 rum mihi constat. Venetus grassatur præ-
 dæ gratia, circūuagantur alij, statiuas mili-
 tes aurati fabricant, continuo gentes tra-
 hendo. Nuncius Capitaneo Friderico il-
 lico datur, æstuans labore, sparsus pul-
 uere, inquiens Venetum cum decem mi-
 libus ultra Athesim uenturum hostem,

& iam fere mediam totius exercitus partē
 traiectam. Et quod magis, necatis custodi
 bus, totis discederant campis, prædę gratia
 furientes & bacchantes. Non dū finito uer
 bo, uenit uir armorū ualidus Michaeletus
 ex Durano ualle Indicaria, datus super tre
 centis iure militari robustis uicis, quem Fri
 dericus ante miserat tribunus. Interim Fri
 dericus cū milite in arma se parat suo, post
 Michaelētū maturando. Optimi ciues Tri
 dentini non tardantes, se mox in arma pa
 riter parant, capitaneum subsequuntur. Mi
 chaletus non expectato capitaneo, cohortem
 aggreditur hostilē, necatur, perdit in
 ore gladij uiros cc circiter. Adest confestim
 cum suo aurato milite, & stationarijs pau
 cis capitaneus, de tāto aduersus eū gregato
 & ferrato equitū et peditū quatuor mi
 liū agmine. Ipse uero cum omni aggrega
 ta cohorte præter ciues Tridentinos, qui nō
 dū uenerāt, abundabat mille uiris. Territus,
 obrigescens quid faceret, premit altum cor
 de dolorem. Spei reiꝫ prorsus dubius hor
 tatur milites, O uos socij maiora passi ad
 uersus Ducem Belgarum Carolum, quem
 uice terna ad internicionem usq; prostrau
 imus, terras suas in ditionē Germani rede
 gimus

mus, immemores ante malorū incūbite ar
 mis quisq; suis. Hic nō est locus refugij, asy
 lū nullū. Si terga uertimus, hostis dorso he
 ret. Quanquā Venetus sit in multitudine
 contra nos graui, nos uero pauci, facile est
 cōcludere multos manibus paucorū. Sunt
 equidē per Illyricū Superiq; maris sinum
 gentes precio cōductæ, cis et citra Eridani,
 alias Padi fluenta, ex Aemilia, Liguria, Cis
 alpina Gallia collectæ, mala pœna sub di
 ra seruitute cōstrictæ, quæ non solent pro
 dulci patria, suisq; dominis se præcipitare,
 corpora obijcere, nec pulchram petere per
 uulnera mortē, altisona uoce subiungens,
 In Dei nomine petite hostē, nec ipsi parcite
 ab homine usq; ad pecus. Vix sermone fi
 nito, miscētur equites, milites procaces, in
 certamina rursus cōcedūt, uibrātur gladij,
 hastæ rumpūtur. Cristatæ Itolorū galeæ la
 bāt, crudescit præliū, uociferantur hominū
 & bestiarum animę moriturę. Et erat hora
 diei apud nos post meridiē prima quasi, ta
 bescūt præliantes labore nimio. Subducit
 dux belli lassos, quietos et insaucios in lo
 cū sufficere studet. Fit mox ingens præliū,
 lassa & fatiscētia hinc inde quiescūt corpo
 ra, facta nō post multa mora, ingruit alius
 k horri-

126   CONRADI VVNGERI
horribilis cōflictus. Germanus impar, uir-
tute in equos lanceas torquet, perfodit. E-
qui torti, cōfossi spiculis, frendūt spuman-
tia frena mandētes, corruūt sub onere, que
gestāt. Et alia mortis cōtagio, iactāt pecto-
re crura, humescit terra cruore fuso deli-
scēs. Fit graue aliud, labor cruētus & super
humanus bellatores extenuat spiritu, qui-
dā animas exhalāt, absq; uulnere & callo.
Extrema corporis mēbra, attritione labo-
ris Natura iuuare refugit. Agminibus hinc
inde, ad horam fere tertiā, post meridiē uel
propē, grauiter afflictis & attritis, requie-
scere poscūt. Qua paululū facta pausa, spi-
ritu resumpto, Germanus angustus, profix-
gare nō ualens, neq; prēsūmens, spuens in
manus, ferro procuso, iterū foro se parat,
quos dux belli, cuius cura & sollicitudo
mentē extenuat, sic affatur. O uiros ineffa-
biles, o inclytos bellatores, quorū hasta nū-
quā est auersa, nec clypeus abiit retro, incū-
bite nunc armis. Suppetiē Tridentinorum
maturāt succurrere nobis. Afflictis consu-
lite rebus quisq; suis, ne Venetorum domi-
nio & seruituti, quod nec meras rerū, nec
tēpora cessura suo imperio ponit, subijcia-
mur. Eo sermone cōsummato, impius la-
bor

bor omnia uincēs adest. Statim cōferūtur
 manus, fit atrox bellū, & tale, quod armō
 rū fragore & collisione sylvæ remurmu-
 rāt, resonatq; ex æthere Echo, clamantibus
 in cœlū animabus morituris. Extēplo de
 properat estuās, cursu puluerulēta, Triden-
 tina militum cohors, arma mouet, spicula
 mittit, lanceas in hostē & cuspides procu-
 sos dirigit. Nec casso uulnere fallit equites
 Italos, Germanū nimia multitudine supe-
 rātes, Tridētinus propulsat ad mortē usq;
 ad sepultū se reddit. Collidūt se mutuo bel-
 lantes, & erat circiter horā prope sextā. Sol
 ab hora prima certaminis, rotā per mediā
 diē grandi incāduuit æstu. Speculator desu-
 per superāte Germano, aduētatu nouorū
 recentū bellatorū, pro sanguine & uita cer-
 rantū, declinare uersus pontē partē exerci-
 tus Veneti uidens, signū dat. Incipit Italus
 circūspicere, retrospectare, prospicere ad om-
 nes orbis plagas. Et quia per loca, quæ ho-
 stis occuparat, naturaq; muniuit, diffingere
 nequies, uersus pontem, quem longe ante
 dux belli Germanus nō improuide soluit,
 herentē fune fugit mæstus exercitus. Quē
 Germanus persequitur manu forti, ruunt
 ferratæ equitū & peditum cohortes, qualis

undas exercet Auster indomitas, Pliadum
 scindente choro nubes. Germanus equos
 frementes mittit sonipedes, medios per ho-
 stes. Cadit irreuocabile uulgus, quò quèq;
 fert impetus. Sine ordine herentia sibi ag-
 mina prorumpūt, alter alterū ocus in iti-
 nere uersus pontē præuenire nititur. Ne-
 scientes pontē ruptū, ad fluminis littus cō-
 tendūt, fugientes hostē à tergo, gurgiti se
 credūt, uentrē in flumine purgāt. Hi uero
 qui scaphas, lintres seu phaselos sibi cōsci-
 uerant, saluis ad portū uenere carinis, tabē-
 tes et tremulos artus in littore ponūt, spem
 metūq; inter dubij. Mane Germanus dul-
 cia spolia legēs, Itala cadauera ad submer-
 sos unā sepelit, & ad Rastrū Veronæ in A-
 thesi prætensum delegauit suos, in Calci-
 na tumultando. Nūc uide Iacobe, si senten-
 tia tua quadret, qua asseris Guidonē apud
 pontē Germanos trucidasse. Quæ scribo,
 uera sūt, tu uero profugus factus, scire nō
 uales, quæ abs te acta sunt in toto huiusmo-
 di bello. Nō interiere, custodibus & genti-
 bus Michaleti imputatis, in agro prædicto
 Germanorū quingenti uiri, Italorū uero
 milia multa. Nolo redargui mendaciū, &
 numerū designare centū. Tu Iacobe respō-
 de

de, cur nō stetitī cū mille & ducētis equis,
 cū milite aurato tuo, quo manente impar
 tibi Germanus cū suo exercitu, partim etiā
 faucio, & labore confecto, extitisset? Sed
 quid est mors? fugacē sequitur uirum. Te
 morti deditū cū uulgo innūerabili in Ca-
 liano, terra firma, aquisq; Athesis profun-
 dis certū est, incertus uero numerus, quod
 missum facio. Veronen sibus, qui Athesim
 rastro prætendūt, & ad quos corpora pro-
 uoluta sunt, dinumerare poterūt, facile cō-
 mittendū ducimus. Tridenti canitur, te ho-
 mines & equos perdidisse, & turpiter fu-
 gisse. O crudele bellū, o res inter Christia-
 nos principes miserandas, quibus interdū
 pro ouo certātibus, interim plectūtur Achi-
 ui seditiōe, dolis, scelere atq; libidine et ira.
 O mūdi scelera, o homines, tantorū causa
 malorū. O inclyte Roberte, qui, ut aiunt,
 post multā militiā actam, per tēpora cupie-
 ras Germanā militiā in suo ordine etiam
 agnoscere. Agnouisti, & interiisti à tuo mi-
 lite mercenario desertus, qui dexterā fefel-
 lerat tuā, quia mercenarij sunt. O nobilis,
 & superinclyta natio Germanica, quæ ho-
 die sublimiū et potentū colla calcasti milite
 pauco. Fide tamē, non metu seruili, sed be-

neficio iuncto, qui pro te mori nō recusat,
 corpus suū morti obiectare, aduersus ho-
 stes, minime expauescēt. O felix nimium
 dies ista, feliciores milites, qui sāguine suo
 nostrā patriā ab hoste saluā peperere. Quā
 obrem sit tibi illa dies triumphī, & uo perpe-
 tuo, ut fausta annotāda. Hūc Germane diē
 numerā meliore lapillo, Qui tibi lapsorū
 que apponit candidus annos. Quāquam
 Itale multa ambules pecunia, hoc tamē nō
 mutat genus, penes quā alieno & peregrī
 no milite certas. Nū Vilius argentū est au-
 ro, uirtutibus aurū; Virtus tamen hoc & uo
 post nummos. Hęc Ianus summus ab imo
 perdocet, Hęc recinunt iuuenes dictata se-
 nesq;. Miles Germanus, fido milite benefi-
 cio iuncto, pauca gaza hostē adornit, illū
 penes se locat, alit, uestit, uirtute domat,
 non metu percellit. Securus dominus est,
 fugam ne adornet, transfugaq; fiat. Quod
 Satyricus laude effert imperiū, stabilis ef-
 se, quod uirtute, non ui metuq; fit. Hoc sa-
 tis, & tantū de secūdo bello, pone Calianū
 peractō, qua non maius existimandū est,
 cōparatione facta cū Catilina, parauit ar-
 suras in tecta Romanorū faces. Bellū ter-
 tiūm. Hora diēi peracti belli tarda, noctē
 uer-

uersus, triumphat belli dux suo cū milite,
 spolia legere iubet. Necessariora, planiciē
 Marci uicti campi, ut aſſolet, turari ab ho-
 ſte mandat. Tridentū redit cruentus, fathi
 ſcens artubus, nocte ille dulci ſopore quie-
 ſcit. Orto lucis fidere, ex Tridēto excidit cū
 milite, uictā Tellurem, et campū Martium,
 alias Certaminis circuit, exanimata corpo-
 ra luſtrat. Spolia & eximios ad curruſ no-
 uem mille ducentos equos ſellatos in ur-
 bē uectare iubet, campū ſanguine profu-
 ſum cadauere purgat. Quo facto, cū milite
 uictorioſo Tridentū, cuſtode campi relicto
 redit, Pompeianis dignus, uicto Oriente,
 triumphis, exultans tanta à Deo præſtita
 uictoria, quæ nō dum ope humana, ſed di-
 uina, nec arte magiſtra proueniebat. Cra-
 teres læti ſtatuūt, et uina coronant, ſed Co-
 micus in ſit omnibus in rebus, Nequid ni-
 mis. Enimuero Neſcia mens hominū, fati
 ſortiſq; futurę, Et ſeruare modū, rebus ſub-
 lata ſecūdis. Si quem prima dies belli dedit
 hæc eadē uerſa fortuna & aufert. Deinde
 ad corpus Ducis Roberti, quē abſtulit læti
 atra dies, et merſit acerbo, inquirendum in-
 gurgitē mittitur, quod prope caſtrū Petræ
 in abyſſo reperitur, extractū in urbem Tri-

dentinā honorificè sepultura traditur, cuius
 anima in Christo requiescat. Hūc tu la-
 cobe fingis, cœlesti nube obumbratū more
 Græcorū, qui asserunt ex cerebro Iouis Mi-
 neruā prægnatam fuisse. Illū boni Ducis
 officiū gessisse nō ambigitur, miles suus si-
 stetisset, nec mors sua ignominiosa dicēda
 est. Magnificus Senatus Venetorū, de tam
 insperata clade in suos facta, statuit circa
 alia loca Germanū persequi, & primum a-
 pud Scalas militē locat, Græculos, Arafios,
 stratiotas, armigeros milites emittit ad præ-
 dandū. Item ad Primerij districtū, ad Ca-
 uarillas, Brixinensis diœcesis fines, postre-
 mo ad Cadobriū uillā, Ambetū, uulgariter
 Haidē, in ualle Ansugij Yuan castrū, pupil-
 lorū quondam Iacobi Trap, oppugnatur
 obsidione forti. Venit falsus nuncius, ho-
 spes Hospitalioli dictæ uallis, & pupillorū
 subditus, asserēs falso castrum Petræ expu-
 gnatū, Bisenū non posse subsistere. Castel-
 lanus credulus se dedit, absq; ui expulsua
 sic, nō bellica, sed proditione, in Venetorū
 ditionē peruenit, id tamē cui iure debeat
 sub Papa iudice Mars est. Venetus fimbri-
 as suas dilatare, & serpere pederētū, uti so-
 litus, molitur pro dominio Delphāi distri-
 ctus.

ctus, Burgū uno mane, Theodorico Capi-
 taneo De Blumegga tūc apud Tridentū a-
 gente, adoritur, tota cū cohorte Burgū cin-
 gens, aggerē demoliri ac ualla nixus uali-
 da manu. Incolæ insomnes duxerāt per o-
 mnia noctes, scrutinio didicere horā, qua
 Venetus Burgū obruere statuit. Se patrios
 lates ab hoste defendere cōiurant, auxilio
 peditū paucorū freti, excipiūt militē irruen-
 tē, & aggerē disijcere conantē necāt. Proflī-
 gūt ad interuicē usq; Græculū et Italū
 passim ab agro, & Burgo nullo muro cir-
 cundato propellūt, caede facta in Capita-
 neū, & militē euocatū, ac quosdā notabiles
 equites, quos morti deditos pro uiuis com-
 mutari Græculi & Latini desiderabāt. Ab-
 nuir Germanus, memorabile hoc retinen-
 do se penes. Hoc est bellū tertiū, quod per
 uisā aggressionis Venetus inchoauit, pro-
 fugus factus, amplius haud rediturus. Bel-
 lū iij. Deinde in uallē Primerij districtus
 argēti plenam, quā Venetus ardebat, gen-
 tes mitit Germanus. In ualle Cannalis, ru-
 pes penes fluuiū eminentes, ne Italus pri-
 or occupet, intercipit, bastigiā struit, mūt,
 gentes locat. Italus circūuallat, oppugnat,
 euincit. Quatuor istuc interimit Germāus,
 k 5 collectis

collectis uiribus ex Primerio, adunata potentia inter se, & accommodato milite per principē, paucorū numero adoritur Italū, eo in loco. Qui relicta bastia, terga uertit, quos in terga persequitur, occidit, trucidat, minus octo, bellicos uiros percuttendo ad mortē usq;. Profectus inde in uallē Egerden, fugato ex hinc omni populo, spoliat, incēdit uillas numero octo, nemine defendēte. Id est bellū quartū, in quo Germanus præualuit cōtra & aduersus Italū, triumpho & triumpho poritus. Bellum v. Non post multo tēpore Venetus ad Cauarillas Brixinensis diœcesis, cōtra districtū Andraeij, comitatus Ecclesię Brixinensis, Allodiū gentes locat, locum firmat aggere et uallo, bombardis sagittarijs, cuspigerulis duorū milliū in multitudine fidens, suā illā uillā uenustā, et pro tēpore Ecclesię hominibus infestā sperans, cōtra hostē Germanū obtinere. Hi dū ignē mitterent in tecta Ecclesię Brixinēsis, aggregato milite m & cc, incolis terræ rusticis, pauco à gente in rebus militaribus experto adiūcto, adoriūtur. Et strage facta xl uirorū, uiriliter se intra septa uillæ defendētiū, reliquæ gentes terga uertūt, a deo fugiētes, quod oculū clapsum præ

præ formidine hostis subleuasset nemo.
 Germãus spolia legit, partitur. Partitiõe fa-
 cta, uillã incēdit, ultra progressus, in syluis
 & saltibus, scrobibus & antris terræ cõdita
 bona quęrit. Inuenit, abducit, lachrymãtia
 cõmouet corda. hoc nõ cõtentus, ualles in-
 greditur, nõ unã, ad miliaria Itala xv, ultra
 p̄cremat, exurit omnia, quæ reperit, nemi-
 ni parcēdo. Hoc potitus triumpho, ad pro-
 pria regreditur loca grassans. Istud est bel-
 lum v, quo Venetus cæsus, spoliatus, fuga-
 tusq; existit, Germano superante. Sextũ &
 ultimũ bellũ, quod Germanus libens eui-
 tasset, propter uicinitatẽ, utrinque multo
 quo obseruatã in pace bona. Superfederat
 bacchari aduersus uillã Ambetet, quę in cõ-
 tinuo præfatione treugarũ, calide labora-
 bāt, & eo medio Gręculos miserũt in uallẽ
 Emenberg, milite existente iuxta Andra-
 ciũ, qui ignẽ fulminãt, quosdã capita trun-
 cant, in delubriũ & scandalũ, testas occiso-
 rũ in superis suis gestãt ampullãtes. Mox
 designatur Hainricus Horber militũ Tri-
 bunus, & capitaneus generalis. Is collectis
 gētibus & incolis Ecclesiæ Brixinensis, &
 comitatus Taufers, equitesq; paulominus
 lxx, qui hoste sciẽte & uidente, miliaria ad
 quin p

quinq; Italica, per alpē ligno præcisam, gra-
 miniferā, planā incedit, luce meridiana ita,
 et tali ordine, quod hostis quinq; milia e-
 quitū et peditū stipatus, Germanū facile di-
 numerare poterat. Inquitq; Capitāeus Ve-
 netorū, uisa tā parua multitudine Germāi
 ei hostis, O Viri bellatores, omniū adueni-
 etiū ex hoc hostili et inermi corpora nostra
 sunt. Ecce quinq; aduersus unū. Cōforta-
 mini, sinite neminē uiuere. Insistite armis,
 hūc pōtē trāsire bōbardis roboratū & mi-
 nitū hostē necesse est. Ibi profligabitur Ger-
 manus nō ignauus, loco approprians bō-
 bardis, caute euitat gurgitē uadabilē. Ver-
 sus læuam uadit, madescit, frigescit, ex ad-
 uerso hostis nō resistit, mearū præstat. Quo
 uadato, in unū Germanus se stipat, glome-
 rat uuidus & gelidus, quē stratiota, equi-
 tes à tergo cōtinuo infestāt, et persequuntur
 robore magno. Trāsita ripa, necesse habuit
 per manus ascēdere collē arduū, uersus ho-
 stē lapsilē & cōgelatum. Qua uilla in alto
 posita est, dū ascēdere manibus & pedibus
 serpendo, pedites molirentur, uallū & loci
 septa firma dissipare, ex aduerso emittunt
 tela ad instar grādinis, Germanus bellicus
 ante hac non insuetus talia ferre, resupinē
 se

se tener, sic hostica casso uulnere tela uolant.
 Et priusquam arcus distenderet Itali, balista-
 rum Germani capitaneum ex Bluiuo occidunt.
 Tremet exercitus, horripilas, totus nescius
 mouere pro timore arma. Germanus arces
 fit locum impetu, et robore forti dissecat, uel
 lit, lacerat, quos reperit, necat. Vulgus fu-
 gat equites, pariter euacuat. Totam inhabitam
 tum uillam depraedatur, spolia legit, incendit,
 dolum dolo compensat. Ignem & tectas antea in-
 tecta Ecclesie immisos, in miseram plebem
 pariter iacetat. Armigeri & Greculi de pro-
 penentes lustrant, ut uiderent finem. O Ve-
 netia, ubi tua opulenta gaza, male merita
 milite tuo lasso & profugo atque transfuga.
 Germanus tota nocte, per itinera aspera,
 altasque alpes exercitum trahens, fame et labo-
 re deficiens, sudans & algens, extra uillam,
 ad pontem ultra se recipit, concrepante rogi
 immisi pyramide. Victu reuocat uires,
 quibus exempta fame, in bona quiete, be-
 ne refectis, cum spolijs, sine caede a tot mi-
 libus concessit. Hoc est sextum & ultimum
 bellum cum Veneto initum, & per Ger-
 manum nusquam recusatum, semper ex-
 ceptum, in quo Venetus fugatus, ene-
 ctus est, & exarsus a milite, & trecentis ui-
 ris

138 CONRADI VVENERI
tis, paulo minus. De quibus singulis quatuor bellis nullam tu Iacobe mentionem facis, in quibus corpore & rebus, miserabili fraude interisti, nullo unquam triumpho prophacoque potitus, fugam crebrius adornando. Non igitur Senatus pertaesum se faciat, atque succedere, sapius in dictis locis bello succubuisse, & lani pœnas soluisse. Sustulit & Germanus, sed triumpho potior, discrimina mortis, sed hæc sine cæde fieri uix prælia possunt. Quotiens res publica Romana profligata, & ferè extincta in mari terraque extitit? Cuius nominis fama usque ad Euphratem flumem, & Caucasii montis iugum porrecta. Apud Cannas Apulie regnum, Treuiamque in Tuscia uicis, & ad Caudinas furcas loca testantur, & reliqua. Omnia fert ætas, animum quoque. Ad extrema bellorum omnium præscriptorum tempora, ad execrandas huiusmodi lites, Romanus Episcopus, beatissimus Dominus noster, Papa Innocentius, post multam instantiam, ut a bellis desisteret, principi factam, tandem comminatus est, breuia aduersus eum emittere. Sic Princeps consentaneus factus, sua Sanctitas Episcopum Teruifinum, Legatum designat. Imperialis maiestas, quæ post Archiducem Austriæ

friæ proximus hæres extat, uicens in rem
 suam non agi, Legatū Venetias mittit pa-
 riter suum, quibus coram electi uiri, conter-
 ranei Arthesinæ prouinciæ cōparent. Ger-
 mani nec pacē precantur, ut tu Canicee in-
 tua Inuectiua depromis. Sed longa concer-
 tatione à partibus corā Legatis habita, cau-
 sam belli uter utri dedisset, alterq; in alterū
 plus æquo sequisset, discussa, et mature hinc
 inde perpenſa, tandē arbitrati auersā cor-
 da per decencia permollire, auisata fuit, &
 est ad infra scripta deuentum media, per le-
 gatos ipsos. Qui scilicet super actionibus
 & partiū querelis, capitulis factis, & à par-
 tibus acceptis, inflammata hinc inde pecto-
 ra, ardorēq; litis extinguit, ira & odio cor-
 da uenenata defecant, in pacis et tranquil-
 litatis uincula, amicitiamq; ueterē reducūt.
 Cōpensatione hinc inde stragis, cædis, spo-
 lii, ignis & rædę facta, saluis mercatorum
 bonis, per militē in tumultu ablati, capti-
 uis emissis, castris duobus, ad iudiciū Mar-
 tini nostri Papæ sepositis, partes pace fru-
 untur, & potiuntur fœcunda, quam Deus
 euo perpetuo conseruare dignetur. Quæ
 facile non dissoluetur, si Lege agraria non
 neglecta

neglecta, de terminis non mouendis, re-
gundorumq; finium rectum iudicium ob-
seruetur inter confinantes. Quo omisso,
tantus est hodie hominum ardor & libido
habendi, terręq; habitabilis auida occupa-
di concertatio, uix pax huiusmodi est rem-
pore duratura. Sæpe numero in culpa sub-
diti sunt, qui corda Dominorum inflam-
mant, falsas causas suggerentes, & eos pro-
uari in causa, qui dū delirant, interim ple-
tuntur Achiui seditione & scelere. Proin-
de precatur Vates Comicus, Magne Pater
Diuum sæuos punire præfides Aut alia ra-
tione uelis, Cum dira libido Mouerit in-
genium, feruenti tincta ueneno, Virtute,
inuideat, intabescatq; relictæ. Serenissime
Princeps, aurum & gemmæ non sunt mi-
hi, quod habeo à Deo, tibi do. Accipe à me
obsequatori tuo hanc, aduersus Italum
calumniantem statum tuum, quem hæc-
tus illæsum conseruasti, Apologiam, me-
que amore & gratia prosequi nõ desinas.
Dixi Anno Salutis millesimo, quadrin-
gentesi mo, octuagesimo octauo, ultima
Septembris.

MICHAELIS COCCI
NII TVBINGENSIS DE VARIIS
Venetorum & Archiducum Au-
striae aliorumque principum
bellis in Italia gestis
Liber.

REVERENDO AC CLARISSIMO
uīro, D. Iacobo De Bannifis, Ce-
sareæ maiestatis Secretario ac Can-
cellario Michael Kochlin, alias
Coccinius S. P. D.

Um his diebus exactis, Vir
clarissime, aeris mutādi gra-
tia, Italiam liquifsem, meq̄
ad Tubingam, natale solū,
pro meliore ualetudine cō-
sequenda contulifsem, ad
Italiæ nouitates promulgandas sum à so-
dalibus & amicis meis in ipso gymnasio
rogatus, & in primis ab Henrico Bebelio
Iustingensi, cuius literis cō pluribus ant ea-
dum in Italia effem, ad res Italicas scriben-
das sum prouocatus. Ego uero quoniam
ipsorum uoluntati omnino repugnare ne-
quui, quo circa, ut uoto & desiderio eo-
rundem quatenus licuit satisfacere, desti-
naui quartum librum commentariorum,
quos in Italia de bello Maximiliani cū Ve-
netis gesto lucubraui, sub tuo nomine pu-
blicare, maxime quod Galli & Itali in lau-
des suas profusi, res nostras in obscuro re-
linquūt.

Inquirit. Equidē tres primos libros hoc tē-
pore haud quaquam publicandos putavi,
quorumq; editionē consulto in aliud tem-
pus referuo. Quartum autem librum au-
spicatus sum a legatione seu profectiōne
reuerendissimi D. Matthēi Episcopi Gur-
censis, ad Iuliū Pontificem, in quo omnia
hoc anno in Italia gesta saltem relatu di-
gna commemoro. Nam annus iam transa-
ctus meo iudicio omniū maxime memo-
rabilis uisus est & defectione Bononien-
sum, fuga exercitus Ecclesiastici, indictio-
ne concilij Pisani, noui fœderis percussio-
ne inter Iulium Pontificem, Ferdinandū
regem Arragoniæ, & Venetos, item Bono-
niæ obsidione per Hispanos, occupatione
Brixiaē per Venetos, & rursus eiusdem ex-
pugnatione per Gallos. Et nouissime pu-
gna illa asperrima ante Rauennam gesta.
Nec præterij narrare Maximiliani impe-
ratoris contra Venetos gesta. Addidi præ-
terea dictis non incongruam digressiōē
de Gallorum in Italiam ingressu, & quid
ipsi sedecim nūc annos in Italia gesserint,
quæ sane omnia curauī, pro uiribus breui-
ter & luculenter perstringere. Et quoniam
non sum nescius plurimos fore, quæ hui-
usmodi

uimodilucubrationes meas taxare impu-
gnareq; conabuntur. Quocirca terogo, ob-
secroq; , quod solitū tuū patrociniū (quod
tamen in rebus meis omnibus, nullis qui-
dem meis de te meritis, sed sola humanita-
te & beneuolentia in me tua singulari im-
partiri consueuisti) in præsens pro me, con-
tra illos osores & blaterones, suscipere di-
gneris, ac opus tibi dicatum, & clientem ti-
bi deditissimū tueri ac defendere studeas.
Te nanq; patrono & defensore, omnes ad-
uersarios nauCIFacio. Quod si in scriptioni-
bus meis quippiam lectitaueris menda di-
gnum, id corrigas, & castiges, tuū quippe
iudicium mihi instar omnium est. nec pu-
debit me erratum emendare, de quo me
admonueris. Vale. ex Tubinga Kalendis
Iunij, Anno Domini m d xij.

HENRICVS BEBELIVS IVSTIN-
 genſis ad Michaelẽ Coccinium
 Tubingẽſem, nunc apud Lon-
 gobardos degentem, Vitiq̃ue de
 Furf̃t Gubernatoris et Vicarij du-
 catus Mutinẽſis Cancellarium,
 Coccini, conſtans uetus & ſodalis,
 Quem fides, uirtus, ſapiens Minerua,
 Integri mores, probitas, decorant
 Alite fauſto.

Scribe res geſtas Latij in oris
 Temporis noſtri, precor, atq̃ bella
 Cæſaris contra Venetos doſoſoſ
 Maxmiliani.

Siue nam Galloſ, Italoſue rerum
 Sumiſ auctoreſ, tibi falſa produnt,
 Atq̃ Germanoſ merita laborant
 Fallere fraude.

Ipe ſed præſens mihi ueritatem,
 Quo ualeſ multum, calamo fideli
 Pingito, dulciſ patriæ nec unquam
 Immemor eſto.

CARMEN SEBASTIANI KEV
fer Philosophi, in laudem Cocci
ni, aliquando præceptoris sui.

Grammatistarum numerosa classis
Casuum tractans generumq; vires
Voce stridenti repetens sit an h

Littera nec ne,

Dormiat iam iam fugiensq; cedat,
Nam graues terfo calamo notauit,
Res, quibus falsi nihil est amicum

Codicis author.

Cu m suis cedant fugiantq; rauci
De liramentis modo, sed legamus
Coccini gratum nouitate librum

Historiarum.

MICHAELIS COCCINII TV-
bingensis De Principū Austriæ,
cæterorumque et Venetorum
Bellis, in Italia gestis, Liber.

Vm Matthæus Lang Augu-
stensis, Episcopus Gurcen-
sis apud regem Christianis-
simum legationis munere
fungeretur, Pontifex Iulius
plurimum apud Maximili-
anum Cæsarem sollicitabat, ut ipse Gurcen-
sem ad se legaret, quod medio eiusdē mul-
ta pro gloria, incremento amplitudineq;
Germanicæ nationis, ac suæ maiestatis de-
cernere ac cōstituere deliberauerit. Cæsar
ne paci ac tranquillitati Italiæ in aliquo
defuisse uideretur, statuit Pontifici morem
gerere, atq; ad eum Mirandulę cōstitutum
Ioannem Collam Mediolanensem desti-
nauit, per quem se Gurcensem cum pleno
mandato cōponendæ pacis inter se & Ve-
netos absoluisse significauit. Ideo reliquū
esset, quo beatitudo sua curaret, ut honori-
ficam pacem à Venetis consequi ualeat. Et
quoniam Gurcensis Vito de Furst Orato-

ri Cæsareo scripserat se ad sanctissimum
nolle proficisci, nisi cognitis antea oblatio-
nibus quas Veneti Cæsari offerât, cum de-
sideret suam ad pontificē legationem, ali-
quem bonum effectum parere, ut quod si
possit, sit contentus quod saltem particu-
larem operetur pacē. Orator itaq; anxius
et sollicitus apud pontificem pro eliciendis
Venetorum oblationibus insistebat, quas
et superiori libro memorauimus. Vtrigitur
Gurcensis per Collam eas intellexit, circa
lacum Benacum in oppido Reisso exitine
re subsistit, indeq; eundē Collam ad pon-
tificē remisit, & pro saluo conductu, quod
Latini olim dixissent, pro literis tuti itine-
ris, & publicæ fidei, & pro inducijs inter
beatitudinē suam & Regem Christianissi-
mū ac ducem Ferrariæ, item & pro ampli-
oribus Venetorū oblationibus. Ad hæc &
oratori regis catholici Hieronymo Feych
exponi fecit, cum pontifex ipsum literis
compluribus in Italiam uocauerit, Rex itē
catholicus sæpius fuerit cohortatus, ut no-
mine Cæsaris Italiam peteret, tum pro in-
cremento & gloria Cæsaris, tum sua ipsius
propria, uideatur sibi, quod cum magno
dede-

dedecore Germaniam repetiturus sit, ubi pacem ipse procurasset, in qua Venetis Padua relinqueretur, neque etiā ea pax grata Cæsari esset futura. Præterea & id ipsum esset contra decreta, inter Cæsarē & regem Christianissimum inita. Proinde nisi sanctissimus unā cum rege catholico Venetos urgeat ad maiores oblationes, non sit institutum suum ultra Mantuam progredi. Pontifex his auditis, nullis inducijs assentire uoluit, neque aliquam concordiam cum rege Franciæ & duce Ferrariæ se initurum affirmavit, nisi habita Ferraria. At Venetos se in præsens ad ampliora astringere non potuisse asseruit, cum nemo ex parte Cæsaris cum pleno mandato adsit, qui huiusmodi oblationes nomine eiusdem acceptet. Adueniente autem (inquit) Gurcensi (cui contra consuetudinem nostrā plenū saluum conductū dedimus) facere curabimus omnia, quo is cum honore proprio & incremento, gloriæque Cæsaris in Germaniam redeat. Post hæc Gurcensis lacum Benacū relinquens, ad Mantuam proficiscitur, quo in loco oratores principum cōfœderatorum conuenerant. Aderat illic Stephanus Episcopus Parisien

fis nomine regis Christianissimi, Gurcen-
 sis quidem secum illuc duxerat Episcopū
 Cathaliniensem, oratorem regis catholici
 apud Cæsarem degentē, breuiq; post eum
 uenerat Hieronymus Feych, nomine re-
 gis catholici apud pontificem oratorem se-
 gerens, & Archidiaconus Mantuanus no-
 mine pontificis. Gurcensis Mantuæ mul-
 tum diuq; de sua ulteriori profectio-
 ne hæsitationē habebat, quoniam maiora promissa supe-
 rioribus à Venetis non erant oblata, tandē
 tamen adhortatione Hieronymi Feych,
 eiusq; pollicitatione ad ulteriorem profe-
 ctionē fuit adductus. Pontifex qui per id
 tempus Rauennæ erat, ubi intellexit Gur-
 censē ad se uenturum, Bononiam redire
 statuit, quod maior hospitiorum cōmodi-
 tas et aer salubrior Bononiæ, quàm Rauennæ
 esset. Gurcensis priusquàm Padū transi-
 set, terremotus Mutinæ & Bononiæ est au-
 ditus, de quo nescio quid præfagiuerint. Pa-
 do igitur transito, eodem ipse die Mutinā
 uenit, & inibi à ciuibus & Vicario, uel ut
 cum uulgo loquar, locum tenēte, Viro de
 Furst oratore quàm honorificentissime est
 exceptus. Deinde Mutinæ certos commo-
 ratus dies, autoritate imperiali qua funge-
 batur

batur, exemptiones & priuilegia toti territorio est elargitus. Post hæc Mutinam relinquens, Bononiamq; petiturus, à pontifice (qui eodem etiam die Bononiam ingressus, omnia illic inordinata offenderat) iussus fuit extra ciuitatem, in posterum diem subsistere. Sub noctis tamē crepusculo per Franciscum Alodisium legatum in ciuitatē secreto fuit introductus, & ad sanctissimi oris osculū & secretum colloquium remotis arbitris admissus, Postridie publice Bononiam ingrediens honestissima comitua uirorum & curiæ & ciuium est comitatus & exceptus, qui paucis post diebus à pontifice ad exponenda mandata accersitus, in hunc ferme modum orationē habuit. Beatissime pater, scripsit alias beatitudo tua ad inuictissimum Cæsarem, quod ipse me huc ad se legaret, pro tractandis, componendis & concludendis negocijs, quæ pro honore & incremento suæ maiestatis deseruire uisa fuerint. Cæsar itaque quo desiderio tuo obtemperaret, me huc destinauit, prius tamen quàm ex itinere arrepto me huc cõtulisssem, beatitudo tua me monuit & adhortata est, ut cum omni celeritate maturare cõarer, quippe quæ curare uelit,

velit, quo cum gloria honoreq; & Cæsaris
& meo ipsius proprio in Germaniam repe-
darem. & maxime in re Veneta efficere ve-
lit, quod Veneti omnibus, quæ in Italia cõ-
tinenti possident, cedant, dempto Teruifio
& Padua, quæ sane loca in feudum ab im-
perio recognoscere habeant, certam quo-
tannis pecuniam Cæsari pro eisdem pen-
suri. Et quandoquidẽ Cæsari nequaquam
honorificum foret, Venetis Paduã & Ter-
uifiũ relinquere, neq; aliquod habeo man-
darum pacem conficiendi, nisi illis locis re-
stitutis, quocirca sacratissimus Cæsar ro-
gat atq; obsecrat, ut beatitudo tua (si Vene-
ti obstinate ea loca tenere nitantur) digne-
tur eosdem deserere, simulq; ea omnia fa-
cere, quæ bonum cõfæderatum iuxta con-
ditiones fæderis Cameracensis oportet &
consentaneum est. Pontifex facta & audi-
ta huiuscemodi mandati expositione tem-
pus deliberandi sumpsit, interim deputa-
uit tres Cardinales, Raphaëlem Episcopũ
Ostiensem, Camerarium sancti Georgii,
& Ioannem sancte Marię in Dominica de
Medicis, per eosdem Pontifex condiciones
pacis declarauit asseruitq;, quod paratus
sit

fit efficere apud Venetos, ut hi Veronam & Vincentiã Cæsari relinquãt. Item quod Teruifium & Paduam in feudum ab imperio recognoscant, certam pensionem imperatori quotannis pro eisdem locis contributuri. Item quod forũ Iulium & reliqua, quæ in continenti Italiæ tenent patriarche Aquileiensi cedant, qui uasallus sit imperij iuxta antiquum tempus. Et ubi pax illa subsequeretur, ac Cæsar istiusmodi pacis conditionibus assensum accommodaret, polliceatur, se effecturum & curaturum, quod Gurcensis nanciscatur patriarchatũ Aquileiensem, Cardinalatũ, & quàm plurimas dignitates Ecclesiasticas. Vnde pro annuis redditibus & uectigalibus colligere possit centum milia ducatorum, at Gurcensis nullis promissis, nullis itẽ muneribus seu donis, quibus quotidie quàm magnificentissime prosequabatur, nec aliã qua alia re sibi præposita, adduci seu flecti potuit, quo mandatũ sibi iniunctũ transgrediretur. iuxta quod cum negocia expedire non liceret, ueniam abeundi à Pontifice efflagitauit, qua sane impetrata, Bononia quartodecima die simul ac illuc uenerat, discessit. Post cuius quidem abitionem

Fabritius.

Fabricius cum sua gente à rege catholico fuit auocatus, & Bononiæ magna inter curiales trepidatio suborta. Gurcensis dein de Mutinam petijt, ac paucos inibi dies commoratus. Subinde cum Episcopo Parisiensi Parmam profectus est, de communibus rebus ibi collocuturi, quibus illic constitutis Pontifex per oratorem regis Scoria ad id munus destinatum declarari seu exponi iussit, quod per eum non steterit, nec hodierno adhuc die stet, quo minus Italia pacem consequatur plurimis ad id rationibus allegatis. At illi excusantes principes suos, certa proposuerunt pacis media, rationi satis consentanea, quæ si Pontifex acceptare uoluisset, Italia pacem & tranquillitatem assecuta fuisset. Interim Vitus de Furst orator & locum tenens Mutinæ Cæsareus, nonnulla ordinauit repagula Bononiam uersus. Admisit etiam intra ciuitatem iussu Domini Gurcensis ducentos pedites Italos sub Gallis militantes. Ex agro item Mutinensi comatus exercitui Gallorum importari permisit, quibus de rebus Pontifex acriter contra Vitum mouebatur, de eo expositulans perinde ac si conuenta secum inita minus seruare curaret, tamen Vitus ad nul-

la esset astrictus, nisi ut ciuitatem Mutinæ tempore belli Ferrariensis, neq; Gallis neque duci Ferrarię traderet. Sed de his hactenus. Reuertamur igitur ad exercituum gestam. Gallorum exercitus Mutinensibus securitate data, ad Padi ripas se contulit, aliquid sperq; ibi commoratus, dein copiis ducis Ferrarię circa fluuium Panorum e regione Bondeni (quo in loco amplior pars exercitus Ecclesiastici confederat) sese iungere cœpit, pontibus duobus super Pado constructis. Ambo quidem exercitus, quo tempore Gurcensis cum pontifice in statu uersabatur, circa dictum fluuium pene ociosi sedebant. Ut uero Gurcensis Bononia re infecta discessit, & Galli & Ecclesiastici sese loco mouerunt, non multum a præfato fluuio digredientes. Iacobus Triuultius Gallorum imperator, seu ut nunc loquimur, capiraneus generatus, in itinere Concordiam expugnabat, quàm plurimis in ea trucidatis, & in fossis castelli submersis, Mirandulæ uero expugnatione in aliud tempus opportunum differens. Pontifex autem ad prouidendum rebus exercitus sui Bononia abiens, ad oppidum Cenobabat militibus stipendia pensurus. Deinde

de Bononiam reuersus, senatoribus acci-
tis, eisdem de suo discessu declarauit, quos
& exhortatus est ut in fide erga se constan-
tes firmiq; perseverarēt. At illi optima quæ
que polliciti rogarunt, ut beatitudo sua &
ciuitatis & portarum curam sibi permitte-
ret, facturi uti fideles & optimi subditi.
quorum uerbis & pollicitationibus Ponti-
fex ductus, uoluit ut certi deligerentur ci-
tanei, qui cum militibus portarum & mœ-
nium custodiam susciperent, ordinatis ad
id pecunijs. Bononiæ igitur rebus sic dis-
positis Pontifex Rauennā se recepit. Per
id temporis Galli circa memoratum fluui-
um Panorum, ad locum qui dicitur Bon-
port, progressi, inibi cum exercitu transe-
re conari, è regione uero Ecclesiastici mi-
lites & bombardarum missilibus, ceterisq;
telis repugnare, Gallosq; à traiectu arcere.
Cum utriq; diutius inibi, quàm par esset,
tempus contriuisent, tandē triuultio con-
sultū fuit, quod uersus fluuij originē exer-
citum duceret, ubi offensurus sit in fluuij
uado locū pedibus transmeabilem, ad quē
quidem locum ut Galli peruenere, agmi-
natim fluuium transierunt. Primum equi
tes

tes transgressi, dein Germani conglobati.
posthac Vascones, & ultimo reliqua exerci-
tus pars, cum tormentis muralibus, & in-
strumentis bellicis. At Ecclesiastici milites
interea temporis circa castellum Francum
castram etati sunt, expectaturi Gallorū im-
petum, quinimo ferebatur eosdē sua spon-
te Gallos adoriri uelle, manumq; cum eis
cōferere, quam opinionem Triuultius ue-
rissimilem faciebat, exercitū suum ab ipsis
Ecclesiasticis lōgioris spacij interuallo col-
locando. Pontificis exercitus dicebatur ui-
ginti quinque milibus & peditum & equitū
constare, Gallicus uero duntaxat duo de-
niginti milibus constabat. Paucis post die-
bus Triuultius castra uersus monrana mo-
uit, tanquam ab illis locis Bononiam ob-
sessurus. Cui rei ut Ecclesiastici occurrerēt,
in continenti castra reliquerunt, loca intra
pontem Rheni & ciuitatem præoccupatu-
ri. Galli posthac recta uia cōtra hostes pro-
gredi sategerunt, & in loco ad tertium uix
lapidem ab Ecclesiasticis distante castra po-
suerūt. Et ut certos deinde dies ambo exer-
citus ex opposito constitissent, superuenit
nobilis uir Georgius de Fruonschberg cū
mille peditibus Germanicis à Verona ad
m Gallos

Gallos pro suppetijs missus. Antea etiam
Cæsar miserat Dieboldū De Stein in sub-
sidium Gallorum, cum octingentis pediti-
bus. Habebat & Iacobus de Emps idem et
Sueuus & nobilis uti alij duo stipendio re-
gis Franciæ supra bis mille & ducentos pe-
dites. Galli, quo castris maior accederet exi-
stimatio & pondus, ac ciues Bononienses
clarius cognoscerent Maximilianum Cæ-
sarem conatibus suis consensum præstare,
locum tenentem Mutinæ accersiri fecerūt.
Et quoniam locum tenens prædictus uer-
satur in practica, ut ita loquar, & secre-
tiori consilio cum nōnullis ciuibus super
deditione ciuitatis Cæsari offerēda. Idcir-
co non inuitus ad Gallorum castra conces-
sit, quibus dictam suam practicam cōmu-
nicauit, ne res à se inconsultis ipsis agi ui-
deretur. Eandem practicam Galli appro-
bantes asseruerunt sibi gratum fore, quod
Bononienses se Cæsari dedant. Accedit au-
tem altera nocte sequente circa tertiā fere
noctis uigiliam, quod in ciuitate Bononiæ
magnus suboriretur tumultus, ac pleriq;
proditionis cōscij proclamarēt, Popule po-
pule. Quo sane tumultu capitanei, quibus
portarū cura cōmissa fuit, per uim portas
aperi-

aperientes, Bentiuolos ex domo eorū (quā
in Gallorum castris habebant in loco un-
de proximum erat iter de castris Bononiā
uersus) euocarunt, qui mox se de loco mo-
uentes, in ciuitatem se receperūt. Eramus
tunc in castris & in praedicta domo. intro-
ductis ergo in ciuitatem Bentiuolis, Fran-
ciscus Alodisius legatus, super lectile sua
reliēta, cum paucis uix aufugit. Capitanei
uero Ecclesiastici, ut cognouerunt ciuitatē
proditam, euestigio se ad fugam expedire
coeperunt. At Venetos auxiliatos, qui ulti-
mo de prodicione acceperant, populus Bo-
noniensis ciuitatem egressus adortus est,
multos ex eis occidēdo, multos capiēdo,
bona item eorum diripiēdo. quo quidem
tempore Veneti in primis male mulctati
sunt circa Bononiam, in diem sequentem,
qui erat uigesimalis secundus Maij, anni un-
decimi supra millesimū quingentesimū,
Galli reliquias exercitus Ecclesiastici perse-
quebantur, quo itidē die Bononia sine san-
guine & sine aliqua ui ad Bentiuolorū di-
tionē redacta est. Bononiæ autē arx erat to-
tius fere Italię munitissima amplissimaq;
Iulij Pontificis sumptibus cōstructa, eam
nomine pōtificis Georgius Vadisus tene-
bat

bat. Is quia bombardarum iactibus ciui-
 bus magna inferebat damna, nec ipse arcē
 cedere uolebat, quocirca Galli & Bentiuo-
 li infensi, eandem ui expugnare statuerūt.
 Sed erant nōnulli ciues Intra Bononiam,
 quibus Bentiuolorum dominatus displic-
 ebat, hi apud locū tenentem Mutinæ ege-
 runt, uti clam arcem intraret, eamq; nomi-
 ne Cæsaris acciperet Locū tenens, quo res
 Domini sui ampliores redderet, confestim
 Bononiam petens se in arcem prædictam
 recepit, comitatus tum à me & alio famu-
 lo dumtaxat. facta itaq; sibi nomine Cæsā-
 ris arcis consignatione, & alio in locū suū
 proficiscitur, ad denunciandum eisdem ar-
 cem sibi nomine Cæsaris traditam. At Ben-
 tiuoli locum tenenti infensi indignabun-
 diq; eundem intra cameram pallatij deti-
 nuerunt, me uero ad capitaneum Gallorū
 ire compulerūt, tandem tamen eodem die
 paulo ante noctem libere dimissi sumus.
 Galli deinceps & Bentiuoli omnia instrue-
 runt. Verum quia nulli in arce commea-
 tus erant, collocati illic præsidij gratia ob-
 sidio-

fidionem diutius tolerare non potuere, ac paucis post diebus arx dicta fuit tradita, & à populo Bononiensi funditus diruta. Sic excelsa & magnifica in mundo ruere solent. Per eosdem dies Franciscus Maria Urbini dux, Rauennæ Franciscum Allodisiū Legatum pontificis curiam egredientem, multis uulneribus confossum, in publica platea interemit. Qui duas ferme horas post uulnera accepta uixit, nulla emittendo uerba nisi illa, O mea peccata hæc merentur. Et ita præfatus legatus (quem Papiensem nominare solebant) sine sacramentis pro more Christiano interiit, uir uersutus, callidus, audax, crudelis, & sanguineus. Cuius memoriæ pontifex subinde Romæ maledixit, quem tamen antea & honoribus & dignitate subleuauerat. Eo autem tempore quo Gallicus exercitus persequabatur reliquias Ecclesiastici exercitus, Ioannes Franciscus Picus comes Mirandulæ rebus suis diffidens, Locum tenentem Mutinæ accersiri fecit, ad faciendam eidem nomine Cæsaris Mirandulæ confectionem. Ea sane re locum tenens adductus, Mirandulam contendit, qui simul atq; à præfato comite per clauū ciuitatis & arcis traditio

nem & iuramentum, Mirandulæ possessio-
nem nactus, eius administrationem Gerar-
do comiti de Archi commisit, ducentos ei-
dem pedites Germanos assignans, quos
Georgius de Fruonsperg Veronā rediens
sibi miserat, deinde ad Mutinam redijt. A-
biens uero Ioanni Pico suaserat, ut quam
primum ad Cæsarem se conferat. Res illa
postquam ad Iacobum Triuultiū perlata
est, magno cum dolore & mœsticia affecta.
Quandoquidem cupiditas se ulciscendi ad-
uersus Pontificem & comitem Franciscū
primaria extiterat causa, propter quam ca-
pitaneum totius exercitus susceperat, id-
circo ad dictum locum tenentem familia-
rem suam mittebat conquerendo, quod si-
ne mandato Cæsaris Mirandulam ad ma-
nus suas susceperit, & quod potius sibi
quàm Francisco fauere debuisset. Cū filia
sua ex possessione à pontifice per uim fue-
rit exturbata, & præfatus Franciscus ponti-
fici se ut feudatarium in præiudicium Cæ-
saris submiserit. Et proinde non obstante
illa cōsignatione, uelit cum uniuerso exer-
citu ad obsidionem Mirandulæ proficisci,
quod sane cum magna festinatione facere
studuit. Is itaq; ut cum exercitu Mirandu-
lam

iam accessit, priusquam bombardæ & instrumenta bellica collocarentur ad quatendos muros, certi inter Triuultium & locum tenentem Mutinæ habiti fuere tractatus. Tandem Mirandula promissa est sub conditionibus Triuultio, inter quas una erat, quod si Cæsar intra mensē mandaret, ut cederet de loco, quod huic mandato uelit esse obediens. Et ad eandem conditionem se astringebant reliqui Capitanei, & in primis locū tenens regis Franciæ, Gosthus dux Nemursi. Alia quoq; conditio erat, quod comes Franciscus possit libere exire, qui illis diebus intra cameram mulieris delituerat. Sic Triuultius accepit possessionē Mirandulæ, & comes Franciscus eam exiens, Mutinam peruenit cum locum tenente, qui postquam quatuor dies Mutinæ degerat, profectus est Florentiā, ut instituto patri sui illic philosopharetur. Vxor uero cum libris se Mutinæ continuit, imprudenter uero egerat dictus comes. Nā quo tempore Gurcensis (qui Cæsaris erat legatus & locum tenens generalis in Italia) Mantuæ esset, ipse admonebatur ac ei consulebatur, ut Mirandulam ad manus Gurcensis consignaret, quod id sine præiudicio in

ris seu proprietatis facturum esset. Huiusmodi ipse consilio obtemperare noluit, nisi pontificis uiribus confidens. Sed quando uidit fractas pontificis uires, tum primum recurrit ad id medium, sed sero sapunt Phryges. Nam Triuultius in continenti miserat oratorem ad Cæsarem pro confirmatione possessionis, & obtinuerat ut Cæsar tutelam, quam post mortem Ludouici comitis concesserat filiae suae, approbauerit & confirmauerit. Voluitque Cæsar, ne locum tenens aliqua in futurum loca nomine suo acciperet, nisi cum expresso suo mandato. Per id uero temporis quo Galli milites Ecclesiastici exercitus persequebantur nomine Cardinalium, qui Florentiae secesserant, nomine item Cæsaris & regis Christianissimi concilium generale ad Kalendas Septembris Pisis celebrandum indicebatur. Ad quod quidem uocarunt Iulium Pontificem, publicantur literae indictionis Parme, Regij, Mutinæ, Bononiæ, et etiam Rauennæ, ubi erat Pontifex. Itaque Pontifex rebellionem seu defectionem Bononiensium, fuga exercitus, et indictione concilij percussus, Rhomam redire statuit, quod & uigesimo septimo die mensis Iunii peruenit

penit, relinquēs. Cardinalem Petrum tūc
 sancti Quiriaci, uulgariter Regium nūc-
 cupatū, Legatum Bononiæ & Romandio-
 læ. Qui sane Legatus collectis sex milibus
 peditum, & trecentis equitibus leuis ar-
 maturæ, & totidem grauis armaturæ Bo-
 noniam recuperare instituit, fretus fauo-
 re aliquorum ciuium, qui Bentiuolorum
 dominatum detestabantur. Idipsum Gal-
 li audientes, statim in succursum Bononi-
 ensium aduolarunt cum quadringentis e-
 quitibus grauis armaturæ. Quorum auxi-
 lio Bentiuoli cum quibus Ecclesiasticis in
 fugam uerterūt, ac dein in ciues factionis
 Pontificiæ magnam exercuerunt crudeli-
 tatem, eorum bona publicando, ac nōnul-
 los trucidando. Interea autem Germani et
 Galli coadunati, contra Venetos profici-
 scebantur, qui posteaquā oppidum Suaue
 per uim expugnarunt, Venetiani se recepe-
 runt ad Paduam & Taruisium, relinquen-
 tes Vincentiam, & alia quædam loca Cæsa-
 rianis, Cæsar uero per idem tempus in ual-
 le Asusiorum arcem illā, Schalam dictam,
 & locum Kobel nuncupatum ad deditio-
 nem compulit. Deinde ad Brunecū se cō-
 tulit, inde prouectus est cum duobus mili-
 bus

bus peditum, ingentiq; tormentorum muralium ui ad expugnationem arcis Codobriæ, quam Beitelstein uocât, quam postea multo labore ad deditiorem, Italis in ea prædij gratia constitutis abire permissis, Germanis autem transfugis ad unum trucidatis. Germani uero & Galli, ut uenerit in agrum Taruisanum ad fluuium Blauû, qui antiquitus Silis est nuncupatus, Christopherus Episcopus Labacensis, ite Christopherus de Regedorff Australis, Georgius de Liechtenstein, et alij capitanei & præfecti Germanorû, decreuerunt proficiscî in forum Iulium, à Gallis contendentes, ut interea circa dictum fluuium morarentur, ad Venetorum impetus & incurSIONES arcendas, quæ res primum displicebat Gallis, qui noluerût à Germanis seiungi, tandem tamen contentio quieuit, & Galli Germanorum secuti sunt consilium, ac circa præfatum fluuium perseuerarunt, quousq; Germani uniuersum forum Iulium ad ditionem Cæsaris redegressi. Morati tamen aliquantisper circa castellû Gradi-scâ, quod ui ad ditionem cõpulere. Quo quidem tempore Cæsaris exercitus contra Venetos proficiscebatur, Alphonſus dux
Ferra

Ferrariæ cum populo Regiensi & auxiliari-
bus copijs Gallorum ex Bononia rede-
untium, oppidum Carpi obsedit, murisq;
bombardarum iactibus quassatis, Albertū
de Pijis compulit se ad mediam oppidi par-
tem admittere. Nā anno superiori, ut Gal-
li electo Pontificis præsidio oppidum Car-
pi duci Ferrariæ & dicto Alberto restituis-
sent, ipse dux suam uendiderat partem Al-
berto, pro uiginti sex milibus ducatorum,
& Albertus dederat ei in numerata pecu-
nia uigintiduo milia ducatorū. Quum au-
tem residuam pecuniam Alberti cōmissa-
rij ad constitutum tempus reddere uellēt,
eam Alphonsus acceptare noluit. Et quo-
niam eo tēpore Albertus Mediolani Gal-
lorum captiuitate detinebatur, quocirca
eius commissarij uerentes id quod postea
euenit, Cæsarem adierunt, & literas ad Al-
phonsum impetrarunt, quibus eidem Cæ-
sar sub pœna priuationis Feudorum inhī-
bebat, ne per uim occuparet Carpi, sed si
quid iuris prætenderet, illud iure ac iudi-
cio experiretur. Illæ literæ ad locum tenen-
tem Mutinæ mittebantur præsentandę ab
eo Alphonso. Dux uero Alphonsus dissi-
mulans se literas Cæsareas accepisse, in
pro-

proposito suo perseverans, Carpi per uim
 occupabat. Dum Alphonſus in obſidione
 Carpi uerſaretur, mittebar ego à Vicario
 populorū Mutinenſi ad Gallorum Capita
 neos, ut denunciando eiſdē Cæſareꝝ Maie
 ſtatis ſententiam & uoluntatem, eos à pro
 poſito auocarem, ſed ipſi allegantes iuſſu
 & mandato Boſthi generalis, locū tenen
 tis ſe ducis copijs coniunxiſſe, nihil effice
 re potui. Allegabant præterea reſcriptum
 Cæſaris emanari, quo tempore Albertus
 captiuus fuerit, & in eum caſum Cæſarem
 Alberto prouidere uoluſſe, iam uero Al
 bertus emancipatus domum redierit, et ita
 re infecta diſceſſi. Albertus dein ad Cæſa
 rem ſe cōtulit de duce expoſtulatorurus, qui
 impetrauerat à Cæſare literas, & ad com
 miſſarios ducis in oppido Carpi existen
 tes, & ad ipſum ducē, in quibus Cæſar ſub
 pœnis prioribus Alphonſo iniungebat, ut
 Carpi Alberto reſtitueret, et commiſſarios
 ex oppido abire faciat. Sed dux mandatis
 Cæſareis ſe inobediētē exhibuit, qui & in
 multis alijs Cæſaris mandata contemnere
 uidebatur, nam crebras habebat contentio
 nes cum locum tenente Mutinæ, quem im
 pediebat, quo minus obedientiam à mon
 tanis

tanis Mutinensium consequeretur. Præterea & saluum conductum locum tenentæ prædicto dare recusabat, quo sal Mutinam deduceretur per terras suas, atq; frumentum in terris suis emptum Mutinam deuehi non patiebatur. Quare Cæsar commotus, accito oratore ducis, qui suam curiam sequebatur, eidem per consiliarios suos denunciari iussit, ut ipse cum Domino suo ageret, quod à memoratis se rebus contineat, alioquin ad uindictam ultionemq; iriteretur. At Iulius Pontifex ut Romam aduenit, haud longe post in febrem incidit, & usq; adeo male se habere cepit, quod per totam increbuerit urbem Pontificem interisse. Omnes namq; tabernæ, omnes item officinæ clauderentur. Urbsini præterea & Columnenses in armis stabant, quæ quidem fama obitus Pontificis allata est ad Cardinales Mediolani constitutos, item ad Cæsarem, item ad regem Franciæ eius obitus tam certus exploratusq; habebatur, quod legatus Romanoliæ iter uersus Romam arripuerit, & Cardinales Mediolani exeuntes hospitium Ferrariæ, & alijs in locis disposuerint, Cæsar quoq; uoluerit ut Gircensis cum Cardinale Adriano Romam proficisceretur, ad
 nouam

nouam Pontificis creationem. Non longe post certior superuenit ueritas de uita pontificis, qua autem nocte Pontifex existima batur mortuus, Franciscus Cardinalis Ecclesiae Sancti Clementis mortem obiit, & Cardinalis Reginus ex itinere arrepto Arimini substitit, ac inibi diem clausit extremum, maxima pecuniarum summa apud eum reperta, cui in officio legationis substitutus fuit Ioannes tunc sanctae Mariae in Dominica Cardinalis de Medicis. Pontifex ut à febris conualuit, animū ad turbandum concilium Pisanum intendit, & eodem sub anathemate prohibito, indixit aliud concilium œconomicum siue generale, Romae celebrandum in palatio Lateranensi ad festum paschae anni duodecimi supra millesimum quingentesimum, quam concilij indictionem publicauerat uigesima prima mensis Iulij. Postea Cardinales Mediolani constitutos monuit, ut ad obedientiam reuerterentur, quod tãquam benignus pater & clementer suscipere, & eis gratiam misericorditer impertiri uelit. At Cardinales monitis Pontificis nequaquam auscultantes, in mense octobri Pisas profecti sunt, ad auspiciandum concilium in mense

se Maio indictum. Inibi igitur constituti
 postquam supplicationes diuinas ex more
 fecerunt, sessionem habuerunt, in qua Ber-
 nardinum Episcopum Sabinensem, tunc
 sanctæ Crucis Cardinalē, & patriarcham
 Hierosolymitanum concilij præsidem
 constituerunt. Deinde nomine concilij de-
 cem delegerunt ciuitates, quas Iulio Pon-
 tifici obtulerunt, quo pro æconomico seu
 generali concilio agendo aliquam ex eis
 eligeret, et quod si ei nulla ex eisdem pla-
 ceret, ut ipse iucissim decem deligat ciuitates,
 & electionē offerat. Ciuitates autem quæ
 Pontifici fuere oblatae, erant Constantia,
 Thurinū, Bisantina ciuitas, Gebenna, Me-
 tensis ciuitas, Cassale, Verzelle, Auinionū,
 Lugdunum, & Verona. Pontifex intelle-
 cta oblatione nomine cōcilij Pisani facta,
 tantum abfuit, quod illi consensum accō-
 modaret, ut mox Cardinales ipsos & om-
 nibus honoribus dignitatibusq; priuaret.
 Quod simul ac Cardinales cognouere, dua-
 bus dein sessionibus habitis, conciliū trās-
 tulerunt Mediolanum, quartam illic sessi-
 onem uigesimo secundo die mensis De-
 cemberis celebraturi. Maximilianus Cæsar
 statuerat Episcopum Brixensem ad con-
 ciliū

cilium Pisanum mittere, qui tamen certis
 ex causis quas allegauerat, ab huiusmodi
 onere leuatus est, posthac ordinauit, ac cū
 pleno mandato absoluit, Felicē comitem
 de Vuerdenberg, Heronymū comitem de
 Tyrol Veronensem, & Doctore Faellam
 Vicentinū, qui Tridenti subsistentes, ulte-
 rius hactenus progressi nō sunt, neque ad
 quartam concilij sessionem, quæ ex causis
 emergentibus in quartum diem Ianuarij
 prorogata fuit, peruenerunt. Cui quidem
 sessioni priores Cardinales qui Florentiæ
 secessum fecerāt, interfuerunt, præter Cō-
 sentinum, qui in Regio è uiuis excesserat.
 Aderāt item ex Ecclesia Gallicana quinq̃
 archiepiscopi, item uiginti Episcopi, item
 uiginti quatuor abbates. ex quibus abbas
 Clarquallis populū publica concione allo-
 quens, inuehebatur contra Iulium ponti-
 ficē, mores totius Ecclesiæ Christianæ pef-
 simos reprehēdebat, item ex Parisiensibus
 Doctorebus quatuor Theologi, item plerū-
 que procuratores ex capitulis Cathedraliū
 Ecclesiarum. Iulius autem pontifex quā
 primum concilium Pisanum erat indictū,
 uerebatur, ne illud si uiribus subsisteret,
 quippiā in sui destitutionē agere conare-
 tur

tur. Quocirca ad turbandū illud, & simul ad res Ecclesiæ Romanæ recuperandas, Ferdinandum Regem catholicum sollicitare cœpit, ut confecta cum Sarracenis pace, ac secum fœdere inito, exercitum in Italiã contra Gallos trajcere uelit. Rex quippe catholicus, in ipsa æstate, maximas copias equitum & peditum; cum non mediocri apparatu bellico Africani transmiserat, ad domandam gentem infidelem. Vbi uero accepit exercitum Pontificis fractum, et concilium Pisanum indictum, ueritus Galorum potentiam in Italia crescere, facile adducebatur ad obsequendum uoto & defiderio Põtificis, atq; pace cum Sarracenis constituta, exercitum in duas diuisit partes. Vnam remisit in Hispaniam, alteram cum septuaginta tribus nauibus magnis, & quindecim triremibus retinuit, quam & Neapolim ad nauigare iussit, ad coniungendam se cū copijs illic coadunatis. Et ne uidear Hispanos ex industria uelle debita defraudare laude, obiter explanabo, quæ ab his tum gesta fuere. Nã & si ipsi armorum ui nihil eo tempore attentarint, attamen belli ostentatione id tū assecuti sunt, quod rex Numidarum, qui nũc Rex Tun
n nicent

nicens nuncupatur, sese subditum & tributarium regi catholico constituerit. Is nempe Rex accipiens belli apparatus, quem Hispani contra Africam instruxissent, missis Oratoribus ad Regem catholicum suppliciter ab eo petiuit, quo se in protectionem & amicitiam perpetuam accipere dignaretur, pro qua sane re paratus ipse sit facere donationem firmam & ratam de omnibus ciuitatibus & castellis in littore maris sitis & ab eo rentis. Item quod uelit easdem terras una cum Christianis defendere, & omnia damna eisdem terris per Sarracenos euentia persolvere. Item quod singulis annis uelit ei uiginti milia ducatorum tributum loco pendere. Item quod rex ipse catholicus cum exercitu pertraheret ad expugnanda alia Africae regna, quod & ipse una cum eo ad quoruncumque populorum expugnationem proficisci uelit, quod si ipsemet non traheret, sed exercitum mittat, obligat se ad praebendum comitatus, equos & mulos ad portandum omnia necessaria ad exercitum. His conditionibus rex catholicus assensum praestitit, ac ipsum regem Numidarum in protectionem & amicitiam recepit, magnis & firmis cautionibus acceptis.

Quae

Quærebat autem dictus rex Numidiæ pacem perpetuam, sed eam non nisi ad quinquennium assequi potuit, post pacem hæc cum Sarracenis firmatâ, rex catholicus misit Neapolim decem milia peditum Hispanorum, mille ducentos equites grauis armaturæ. Dein ligam seu fœdus commune cum Iulio Põtifice & Venetis inijt pro mutuo quidem auxilo, & in primis pro recuperandis ac tuendis rebus Ecclesiæ Romanæ, pro salario uero Hispanorum in singulos menses à Venetis uiginti milibus ducatorum constitutis, & totidem à Pontifice. Memorata cõfœderatio Romæ in templo quod uocant Mariæ De populo, Kalendis octobris publicata existit, & dux de Thermis capitaneus ligæ seu fœderis generalis designatus. Per id autẽ tẽporis Germani, uniuerso Foro Iulio, quæ regio inter Sõtiũ & Liguentiũ amnes sita est ad ditionẽ Cæsaris Maximiliani redactõ, redierũt ad Gallos, qui, ut supra narrauimus, circa Planũ fluuiũ per agrũ Teruisianum ex ualle Cobria fluentem morati sunt, quibus cum ad obsidionem Teruisij proficiscebantur. Germani multo propius quã Galli ad Teruisium castra metebantur, ac quotidianis

cum hostibus certaminibus utebantur. Ex
 Teruisio quidē frequentia tela seu missilia
 ex bombardis in castra iaciebantur, à Cæ-
 sareanis autem militibus nullę contra Ter-
 uisium oppugnationes attentatę, nec ali-
 qua tormenta muralia ad quatiendos mu-
 ros seu hostium aggeres admota fuere. Ter-
 uisium antea haud quaquā munita erat,
 sed hostes opere & industria munitissimū
 effecerant, nam superioribus mœniū par-
 tibus circumcirca demolitis, ingentem ele-
 uarunt aggerem, post muros fossam fece-
 runt & altam & latam, postquam & aliam
 parauerunt fossam, sed occultam, & multis
 stimulis ferreis & puluere sulphureo reple-
 tam, quę ingredientibus si nō mortem sal-
 tem maximum attulissent damnum. Vbi
 uero exercitus decem fere dies circa Terui-
 sium moratus fuisset, iussu Cæsaris est dis-
 solutus. Et præsidio ciuitatibus & oppi-
 dis Fori Iulij ex Germanis imposito, Galli
 petiuerunt hiberna. Molardus Vasconum
 capitaneus se contulit ad oppidum Carpi.
 Iacobus de Emps profectus est Veronam.
 Mille uero & quingenti pedites, quos de
 Griseo fœdere appellitāt, & rex Francię tū
 mercede cōduxerat, Brixiam se receperūt,
 inibi

inibi soluto stipendio dimissi fuere. Equi-
 tes Gallici se contulerunt Parmam & Rhegium.
 Ex Burgundionibus capitaneus Domi-
 nus de Reis profecturus ad hiberna, dum
 nimis incaute progreditur, a Venetis ca-
 ptus est cum alijs nonnullis equitibus. In-
 terim Iulius Pontifex apud Caesarem ue-
 hementer institit, ut Gurcensem ad se de-
 stinare dignaretur, pro conficienda con-
 cordia inter ipsum & Venetos. Cuius rei
 gratia Veneti certas naues signo Aquile in-
 signitas ordinauerunt, quibus Gurcensis
 de Venetijs Anconam deferretur. Caesar
 pro saluo ducto Gurcensis quatuor pete-
 bat ciues obsides, inter quos unus esset
 patritius, atque ipse tum in Austria versaba-
 tur. quocirca Veneti ut uiderunt eum lon-
 gius ab Italia abesse, paruaque praesidia pro
 custodia fori Iulij imposita, obsides dene-
 garunt, & comparato collectoque exercitu,
 Vincentiam uendicarunt. & deinde ad fo-
 rum Iulium progressi, & eiectis praesidijs
 breui uniuersum Forum Iulium recupera-
 runt, praeter castellum Cremons, & oppi-
 dum Gradiscam, quod quidem circa me-
 dium Nouembris obsidere coeperunt. &
 cum nonnullas oppugnationes frustra

tentaſſent, Christopherus Frangipan Comes Croatinus cum ſexcentis militibus Goritia exiens, ex una parte Sontij amnis, qui Goritiã alluit, & Gradiscam præterlabitur, profectus eſt contra hoſtes ad faciendum impetum in eos. Et dum dictus Christopherus Venetos adortus eſſet, interea quidam Germanus, Ioannes Grubler de Veltkircha cū trecentis delectiſſimis militibus ex altera Sontij parte ſubſidij gratia ingreſſus eſt Gradiscam. Collocauerat autem Cæſar antea pro præſidio Gradice Germanos & Bohemos bombardis optime inſtructos. Veneti poſteaquã cognoſcere ſuos conatus circa Gradiscam irritos eſſe, cum non mediocri damno diſceſſere, & profecti ſunt ad uallem Codobriã, ubi uniuerſa fere recuperarunt, præter arcem Codobriã, lingua Germanica Beitelſtein appellatam. Germani pedites poſtquã per exploratores acceperunt, Venetos in ualle Codobria uerſari, & circa Caſtellum dictũ Pleyſſ, cõſediſſe, ſubito illic hoſtes aggreſſi, plures quã ſexcentos equites & pedites trucidarunt, reliquis fuſis & fugatis, ac memorato caſtello concremato, ad tutiora loca reuerſi ſunt. Iodocus uero de Fuckaris

ris illud claustrum Italic, quod in uia Tor-
 minij uersus Noricum est situm, nomine
 Cæsaris tenens, cum uideret id ipsum ex
 Italiæ locis nequaquam munitum ad resi-
 stendū, nec posse defendi, puluere sulphu-
 reo in locis obscuris posito ac disposito, ut
 interiecto certo temporis interuallo simul
 atq; discessisset, ignem conciperet, consum-
 ptum est flamma, plurimis ex hostibus ui-
 ta sublatis. Hispani interea per agrum Pi-
 cenum iter facientes petiuerunt Vmbri-
 et Aemiliam, quorū Capitanei erant Fabri-
 cius De columna, Marcus Antonius De
 columna, Petrus de Nauarra, qui anno su-
 periore Tripolim expugnauerat, & non-
 nulli alij Capitanei. Capitaneus uero ge-
 neralis erat Raymundus de Cardone Vi-
 carius seu prorex, uel, ut cum uulgo lo-
 quar, uicerex Neapolitanus, quoniã dux
 de Thermis pauloante mortē obierat. At
 Gosthus dux Neumürsi regis Franciæ (uti
 diximus) locum tenens in Italia, cognito
 Hispanorum aduentu, certis equitibus &
 peditibus Bononiam præmissis, ipse cū e-
 quitatu Rhetiū usq; subsequutus est, & post-
 quam ibi paulisper substitisset, atq; allatū
 esset Heluetios contra Longobardiam in-

eursiones machinari, mox Rhegio relicto
Mediolanum se contulit. Anno quippe su-
periore locum tenens regis Franciæ Karo-
lus de Ambogia quendam tabellarium ex
pago Heluetiorū, qui appellatur Schuuyz,
ad Pontificem profecturum intercepe-
rat, eundemq; ultimo affecerat supplicio.
id ipsum populus dicti pagi vindicare cu-
piens, iam tum bellum regi Franciæ indi-
cebat, tam pro se, quàm pro suis socijs, at-
que aliorum pagorum accitis confedera-
tis cum duodecim milibus postularunt sa-
tisfactionem illius iniuriæ, quæ anno exa-
cto Heluetiorum genti per memorati ta-
bellarij obitum ac cruciatum illata sit. Di-
ctus dux obtulit uiginti milia scutorū pro
satisfactione, ut illis acceptis ad propria re-
dirent. Cumq; utriq; in multis uersaren-
tur tractatibus, interea ex Bernēsibus tria
milia aduolauere. Heluetij itaq; ex uniuersis
pagis coadunati, audita locum tenentis
oblatione, ex oratoribus reuersis coacto
concilio, deliberarunt denuo oratores ad
dictum ducem mittere, qui pro satisfactio-
ne postularent duo castella agri Sebusiani
seu Bullicensis, Lucan & Lucarine dicta,
item ducenta milia scutorum, item & tran-
situm

fitum ad Iulium Pontificem, seu ad terras
Ecclesiæ Romanæ. His quidem mandatis
expositis, princeps Neumursi offerre cœ-
pit uiginti quatuor milia scutorum, nam
maiora illis eodē tempore ipse offerre ne-
queat. Quo responso ad Heluetios relato,
ipsi mox se de loco mouerūt, ac hostili ani-
mo terras ducatus Mediolani deuastare
cœperunt, & itinere continuato usque ad
secundum lapidem à Mediolano, cum uni-
uersis copijs progressi fuere, omnia circū
circa ferro & igne depopulantes. Ex quo-
rum sane aduentu Mediolanenses mirū in
modū deterreri, officinas claudere, fossas a
quis replere, in magnosq; prodicionis disci-
mine uersari. Quapropter dictus dux Gal-
lorum copias undecunq; conuocare, Hel-
uetios equitatu circumfistere, & si qui pau-
lum à castris, aut frumentatū aut lignatum
secesserant, statim eos intercipere. ad hæc
Molardus cum Vasconibus, & Iacobus de
Emps cum peditibus Germanicis aduola-
re. His de rebus Heluetij adducti, cum præ-
da ad agrum Sebusianū redire statuerūt,
minitabundi sese aliquando futuros au-
ctores egressus Gallorum ex Italia, quem-
admodum auctores extiterint ingressus.

Liber nunc parum à materia propofita digredi, & Gallorum in Italiam defcenfum ingreffumq; altius repetere. Anno nonagefimo fexto fupra millefimum quadringentefimū Alexander Pontifex fextus indignatus Alphonfo Apuliæ regi fuccenfensq;, quod is Iulianū Cardinalem Oftienfem Epifcopum, Iulium fecundum poftca uocatum, contra fe foueret, nec debitam obedientiã præftaret, contra Alphonfum accerfebat Karolum Francorum regē oñtauum. Cuius itidem ingreffum, & Ludouicus Sphortia Mediolani dux ingenti pecuniarum fuma promiffa follicitabat, quod is præfato Alphonfo multum effer infenfus. Poftquam autem Alphonfus animaduertit Karolum Franciæ regem magnum facere bellicum apparatus, fe Alexandro Pontifici fubmiffit, eiq; & fidelitatē obedientiamq; debitam exhibuit. quo quidem factō, Pontifex Karolo denunciauit, quo cœptis defifteret, quoniam Alphonfus fibi reconciliatus effer. Karolus uero magnos tum fecerat fumptus, Heluetiorū ad decem milia conduxerat, aliaq; inftruxerat paraueratq;, idcirco Pontificis mandato aufcultare noluit, ac quàm celerrime cū
copijs

copijs equitum et peditum, quorum supra
uiginti milia fuisse constat, Italiam ingre-
diebatur, & per Lōgobardiam iter faciens
à præfato duce Ludouico & pecunia & re-
frumentaria adiuuabatur. Post hæc Ethru-
riam ingressus à Florentinis quàm hono-
rificentissime est exceptus, Florentiæ cer-
tos commemoratus dies, Romam proficisce-
batur. Alexander autem eius aduentu de-
territus ad castellū Sancti angeli confugit,
quem & Karolus obsedit, tandem tamen
quorundam Cardinalium interuentu, di-
scordiæ inter Pontificē & Karolum cōpo-
sitæ fuere, regi à Pontifice in obsidē dato
Cardinale Cæsare Borrea Filio suo, quem
Alexander sequentibus tēporibus capita-
neum Ecclesiæ constituerat, ac Valentinū
ducem nuncupari fecerat. Karolo nonnul-
los dies Romæ agente, & pro arbitrio om-
nia disponente, cum exercitu Apuliam in-
gredebatur, & mense haud exacto à die
introitus, uniuersum regnum ditioni suæ
submitit, Alphonso in Siciliam profugien-
te. Et quo tempore Karolus in Apulia hæc
ageret, interea Ludouicus Aureliani dux
cum magnis subsequitur copijs, tanquam
suppetias Karolo allaturus, posteaquam

is in Lōgobardiā uenit, Ludouico Sphor-
zia bellum mouit, eundem ducatu Medio-
lani deturbaturus, fretus auxilio copiarū
ex Apulia redeuntium, Maximilianus qui-
dem Cēsar, Ferdinandus rex Hispaniē, Ve-
neri & Pontifex Alexander, ut uiderūt Ka-
roli conatus, mutuam inter se confœdera-
tionem inierunt pro ferendo auxilio duci
Ludouico Sphortię, & pro extrusione Gal-
lorū ab Italia. Agebat Maximilianus per
id tempus conuentum Germaniæ Vormā-
tiæ, in quo ipse adhortabatur Principes
Germaniæ pro succursu imperij, & reipu-
blicæ Christianæ, ac certa milia peditū Ger-
manorum cum quadringentis equitibus
Ludouico in auxilium mittebat. Karolus
autem, ut primum intellexit Germanorū
aduentum in Italiam, atq; dictam confœ-
derationem contra se initam, Italiam egre-
di maturabat, ne iter sibi ab hostibus inter-
cluderetur. Veneti & dux Mediolani mox
copijs maximis contractis ultra fluuium
Thaurū supra Parmā labentem, in eo loco
per quem Karolus iter factururus erat, castra
metati sunt. Karolus uero circa Thaurum
aliquantisper commoratus, fame & despe-
ratione adductus, ferro sibi iter aperiun-
dum

dum censebat. Instructo igitur exercitu
 flumen ingrediebatur, quod propter saxa
 & celerem aque cursum cum maxima dif-
 ficultate erat transmeabile, Italis è regione
 Gallos repellere arcereq; conantibus, u-
 trinq; ad pugnam peruentu est, fitq; maxi-
 mus conflictus in flumine. Postremo Ka-
 rolus uictor superiorque eo pralio euasit,
 plurimis interfectis. In eo quide bello suc-
 cubuit Rudolfus Gonzaga patruus Fran-
 cisci Marchionis Mantuae, & pleriq; alij ui-
 ri famatissimi. Karolus dein uictoria por-
 tus in Galliam properabat, nam cum sci-
 uisset suppetias Germanorum aduentare,
 malebat fortunae periculum cum Italis so-
 lis, quam cum eisdem in simul congrega-
 tis experiri, tametsi Italorum exercitus tri-
 plo pene maior fuisset, quam Gallorum.
 Karolus itaq; ubi Italiam exiuit, regnum
 Apuliae ab eo defecit. Ludouicus autem Au-
 reliani dux Navarra ad deditionem copul-
 sa, ipse in ea ab Italia et Germanis auxilia-
 ribus fuit obsessus, & ad maximam neces-
 sitatem angustiaq; deductus. Tandem ob certas
 seditiones inter Germanos et Venetianos
 milites subortas, dux Sportia cum Ludoui-
 co Aureliani duce pacem constituit. Sic Gal-

li ea ætate, cum maximos motus in Italiã
 concitassent, iamq; formidabiles Turcis &
 Sarracenis facti essent, breui temporis spa-
 cio cum dedecore domum repedare fuere
 coacti. Et quoniã Karolus instigatione uti
 dicebatur Petri De Medicis, Pisas auulse-
 rat à Florentinorum subiectione, quam
 obrem Pisani ut suam tuerentur libertatẽ,
 contra Florentinos Venetias accesserunt,
 sollicitãtes senatuiq; supplicantes, ut se in
 protectionem suscipere dignarentur. Ve-
 neti precibus ipsorum moti, auxiliares eis
 copias miserunt. Ludouicus autem dux ti-
 mens, ne Veneti sub colore tuendorum Pi-
 sanorum Pisas occuparent, apud Cæsare
 Maximilianum sollicitabat pro eius in Ita-
 liam ingressu, qui & anno postea vij, in-
 scijs Germanis principibus Longobardiã
 ingrediebatur, deinde Pisas se recipiebat,
 patiẽdo copias militum, quas secum ad-
 duxerat interim Liburnum obsidere, atq;
 conuocatis confœderatis, his fere uerbis af-
 fatus est. Haud sane, inquit, nescij sumus;
 quin Galli animũ habeãt redeũdi in Italiã,
 proinde quo ipsi intra limites regni sui se
 contineant, decreuimus eosdẽ in proprijs
 sedibus usque adeo urgere & premere, ut
 tan-

randem deponant animū ad dominiū Italiae aspirandi. Et quoniam anno superiore tanquam confœderatus bonus pro expulsiōe Gallorū nostras destinauimus supplicias, cupimus itaq; intelligere, quantum quisq; confœderatorum nobis in id bellū auxiliij polliceri uelit. At confœderati habita deliberatione responderūt, sese nō existimare Gallos propter iacturam, quam passi sint Italiam repetituros, neq; ad hanc rē opus esse aliquo auxilio. Maximilianus ut hoc responsum à cōfœderatis accepit, atq; ut caueret insidias Veneratorū, quas sibi Pisis struxerant, celeritē Italiā reliquit, Germaniam petiturus. Karolusq; cum aliam expeditiōnē meditaretur, febrē correptus interiit, & in locum sui surrogatus fuit à regno Ludouicus Aureliani dux, quē quidem regem Maximilianus nō ignorabat habere animum inuadendi ducatum Mediolani. Idcirco anno octauo postquā Frisingi in Brisgauia conuentum aliquorū principum egisset, cum certis copijs equitum & peditum per Sequanos proficisceretur contra terras regis Franciæ, & cum nonnullas excursiones leuiasq; prælia contra Gallos confecisset, nec quicquam auxiliij

lij à confederatis sibi offerretur, pacem cum rege Franciæ Ludouico cōstituit, ad id quidem faciendum inducebatur propter bellum, quod dux Geldriæ contra terras Philippi Filij sui mouerat. Ludouicus autem rex Franciæ alta mente reuoluens ignominiam expulsionis suæ ab Italia, quam Karoli tempore perpeffus erat, anxius sollicitusq; meditabatur, quò pacto se cōtra Mediolani ducem uindicaret. Itaq; instigatis ac sollicitatis Heluetijs contra Sueuos cōterminos, ac inita cum Venetis societate, ipse & Veneti uno eodemq; tempore bellū cōtra Ludouicū Sphortiā Mediolani Ducem susceperunt. At is acceptis liberis suis & thesauro, in Germaniam ad terras Maximiliani confugit. Sic rex Ludouicus anno nonagesimo nono supra millesimum quadringentesimum, Ducatum Mediolani, sine aliqua uii aut repugnatiōe obtinuit. & Veneti occuparunt Cremonā & terrā quæ dicitur Clara Abduæ, & terrā quandam circa lacum Benacum. At Heluetij interim contra Sueuos & terras Cæsaris hereditarias incurfiones agentes, eas ferro & igne deuastare. Cæsar uero bello, ut antea memorauī, Sicambrico implicitus esse,

esse, nec posse tam celeriter pro succursu Germaniam superiorem repetere. Et Suedi, cum eorum deesset caput & ductor, confundi, palantiumque instar uagari, & temeritate ac ignauia capitaneorum certas profugationes & strages accipere, quarum tres memorabiles extitere. Vna in agro Rauricorum, id est Basiliensium, facta est, apud castellum Dornack, ubi forte nouem milia equitum & peditum conuenerant, ductu Henrici Comitis De Furstenberg. Heluetij simul ac de eorum aduentu certiores facti, subito eos adoriri & obruere statuerunt. Cum autem Basilienses comitem Henricum, & capitaneos sub ipso constitutos de Heluetiorum accessu admonuissent, atque exhortati essent, quo se ad loca tutiora conferrent, aut ad repugnandum instruerent, comes prælatus temeritate quadam fidem Basiliensibus dare noluit, & capitaneos præterea inferiores huiuscemodi admonitionem et consilium approbantes exprobrando obiurgauit. Si quis (ait) sibi timeat, induat loricam. Breui deinde post Heluetij inopinato aduolauere, ac prædictas copias sine ordine offendentes obruerunt, ac magnam in eas stragem edidere, quo

o   qui-

quidem in prælio Comes Henricus occisus, temeritatis suæ pœnas luit, interfectis enim ipso & Comite Simone Vueckero De Bitsch & Barone De Casteluuart, itē plerisque equitibus Burgundionū, itē & plerisque ciuibus Argentinensibus & Brysgauidijs. Altera etiā strages apud Cōstantiam facta fuit, nam cum certo die supra septem milia equitum & peditum Constantiam fuissent egressa, & nonnullas incurfiones depopulationesq; in terris Heluetiorum edidissent, in reditu ipsorū pauci Heluetij ex loco obscuro, quem Germani & accolæ loci appellitant Suaderloch, egressi contra Sueuos proficiscebantur, & repente ipsos territos fuderunt ac fugarunt, plerisque nobilibus uiriliter repugnantibus interfectis, inter quos succubuerunt duo equites aurati et nobiles de Randeck, Burckardus & Henricus, itē & Ioannes de Neu-neck, & quidam alij nobiles. Nam equitibus sese opponentibus, pedites interim nemine insequente fugerūt. Tertia clades facta est circa Bregantium oppidum, quod ad initium lacus Batamici seu Cōstantiensis situm est, ubi circiter mille & quadringenti ex Sueuis desiderati sunt, tam hostili tamq; crudeli animo inter se Heluetij &

Sueui debacchabantur quod nulli parcere-
 tur, nec aliqui reciperetur captiui, sed om-
 nes trucidarentur. Hac dū fierent, interim
 Maximilianus Cæsar ex Geldria ascendere
 cœpit, ac principibus et ciuitatibus Germa-
 nię auxiliaries copias indixit. Aderāt ex Nu-
 renbergēsisibus noningētripedites, Marchio
 Brandenburgēsis Fredericus cū septingen-
 tis equitibus. Rupertus, filius Philippi co-
 mitis Palatini de Heydelberga cū ducentis
 equitibus. Episcopus uero Herbipolensis
 circiter centū miserat equites. Sed dux Vuir-
 tenbergenfis ad quatuor milia peditū be-
 ne instructorū habebat. Postquā igitur Cæ-
 sar ad Vberlingā peruenit relictis præsi-
 diis locorū, repente ad comitatū Tirolis pro-
 discebatur. Nam Heluetij illos Alpinos de
 Griseo fœdere dictos & quos sibi etiā con-
 fœderatos habent, cōtra hostes Cæsaris ire
 iusserūt, auxilijs eisdē ad hāc rem faciendā
 missis, qui simul atq; multa loca deprædati
 fuissent, tandē subditos Cæsaris circa origi-
 nem Arthesis in loco Mals appellato ador-
 ti, eos maxima clade affecerūt. Qua re Cæ-
 sar commotus ad ulciscendū se de illis pro-
 ficisci maturabat, & terras dictorum ingre-
 diens ferro et igne deuastabat. Interim Hel-

uetij cum magnis copijs militū, quorum supra sedecim milia fuerunt in planum descendentes, ad cuiusdam castelli obsidionē (quod Stocka uocant) accesserūt, quod cū certis diebus obsedissent, ut expugnare potuissent, obsidionem soluerunt, & ad tutiora loca se receperūt, moti potissimū quod ex omnibus locis præsidia confluere, ut unitis uiribus cum eis manum cōsererent. Post hæc Cæsar ut se ultus esset de populo grisei fœderis, Constantiam redijt, confestimq; ex locis propinquis militibus accitis, statuit Heluetios subito aggredi. Ex ciuitatibus quidē Sueuiæ mox aderam quatuor milia peditum, totidem mittebat dux Vuirtenbergēsis, & sexaginta equites bene instructos. Habebat item Cæsar circa se bis mille equites. præfata itaq; copia postquā Constantiæ coadunata fuisset, decreuit Cæsar Heluetios adoriri, ac dictas copias cohortabatur, quo eo die sibi obsequerentur, ac forti animo se contra Heluetios sequerentur, quod ipse primus esse uelit in aggrediendis hostibus. ac erigi curauit uexillum magnum, in quo aquila erat depicta. Cum autem coniuncti cōuenerant, dicto Cæsaris se audientes fore pollicerentur,

tur, copiarum ducis Vuirtenbergensis ductores, causabantur fame & itineris labore fatigatos nihil eo die efficere posse. Præterea cū dux Vuirtenbergensis ampliores teneat copias auxiliares, quàm uniuersum fere imperium, seu totum fœdus Sueuicū, ipse noluit populum periculo exponere, quousq; singuli confœderati sua deputata misissent auxilia. Quamobrem Cæsar eo die nihil agere potuit, præter uotum & desiderium suum, quia non ignorabat in rebus bellicis occasionem non negligendam, interdumq; festinationem maximos producere euentus ac rerum mutationes. ideo properabat contra Heluetios, priusquam admonerentur, aut maioribus se uiribus firmarent. Ita cum bellum esset protractum usq; ad æstatem, tandem interuentu aliquorum pax inter Cæsarem & Heluetios interuenit, quam dux Ludouicus Sphortia multū sollicitauit. in eo bello ex utraq; parte plurimi desiderati, sed multo plures ex Sueuis quàm Heluetijs, quoniam Cæsar ab initio belli erat absens, bello (uti scripsimus) Sicambrico implicitus, & Sueui quodammodo confusi erant & sine ordine palantes, tametsi Heluetij eo bel-

lo nonnihil cōfusionis reportauerint. Nā certum est eos obsidionem oppidi Stocka timore reliquisse. Præterea cum ipsi ad Heugugiã profecti essent, ab ipsis equitibus in fugam uersi sunt, non sine parua cæde ipsorum. & Itel Fredericus de Zolern cum tribus nauibus ex Lindou trañciens ad Rastog, ipsos Heluetios repugnantes repulit, plerisq; ex ipsis interfectis, & bombardis asportatis. Præterea ex pago Nuders ditionis Cæsaris ad octo milia ipsorum fugati sunt à subditis Cæsaris. Vtunque tamē sit, Heluetij eo bello multo maiorem cladem intulerūt Sueuis, quàm Sueui contra, tum Sueuorum temeritate, tum capitaneorum ipsorum ignauia. Ad hæc Heluetij ad id bellum erant præmeditati, & communi consilio (uti solent) rem gerebant, quam ob causam actiones ipsorum prosperiores fortiebantur successus. Accedebat his, quod populus Sueuiæ, & potissimum ciuitates imperiales Heluetiorum libertati plurimum fauebant, nobilitatēq; detestabantur. Et etiam in annalibus reperitur Heluetios semper bellicosos fuisse. Scribit enim Iulius Cæsar, Heluetios reliquos Gallos uirtute præcedere, quod fere quoti-

quotidianis bellis prælijsq; cum Germanis contendant, cum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Bello itaque inter Heluetios & Sueuos pacato, Ludouicus Sphortia Mediolani Dux à suis pro reditu sollicitatus, à Cæsare petijt ut cōsensu eius cōducere possit pedites, tum ex Heluetijs tum ex Sueuis. Cui Cæsar, Volo, inquit, conuocare principes et ciuitates Germaniæ, quorum auxilio te inducatū restituere conabor. At ille ait, Nollelem opportunitatem negligere, iam cum à meis accersor paruis copijs uniuersa assequi potero. Tū Cæsar, Si, inquit, huic meo consilio obsequi nolueris, tibi secundo loco cōsulo, ne te Heluetiorum fidei cōmittas, sed duntaxat Sueuos mercede assestas, tutior namq; eris, quod Sueui & Heluetij haud facile conueniant. Sed neq; illi consilio dux obtemperare uoluit, qui nouem milibus Heluetiorū & Sueuorū ad stipendia sua accitis, ac liberis apud Cæsarem relictis Italiā ingrediebatur, ac breuī uniuersa perditā recuperabat, eiectis præsijs Gallorū. Anno dein millesimo quingentesimo Dominicę natiuitatis, Ludouicus Gallorū rex magna equitum & peditū stipatus ca-

terua in Mediolanum descendit, ducens
secum ad sex milia Heluetiorum, & ut am-
bo exercitus ex aduerso cōstitissent, ac iam
de mutuo cōflictu expectaretur, Heluetij
quibus dux largiter stipendia dederat, &
fratres in cōcione appellitauerat, noluerūt
aduersus Gallos & reliquos Heluetios ar-
ma mouere, ac ducem ipsum gregali indu-
tum habitu ne agnosceretur, deseruerunt,
sicut Volaterranus prosa, et Petrus Crini-
tus carmine scripserūt. quo quidē tempore
& Sphortia captus est, & pedites Sueui ar-
mis & bonis exuti, Heluetij uero honori-
bus & præmijs decorati, quibus de rebus
Heluetij non incongrue iactitant sese esse
auctores ingressus Gallorum in Italiam.
Anno præterea secundo supra millesimū
quingentesimum, Ludouicus Gallorum
rex maximas copias equitum & peditum
destinauit contra Fredericum regem Apu-
liae, quem & breui expulit, uniuerso regno
in suam ditionem redacto. At Ferdinan-
dus rex catholicus, & uxor eius Elisabetha
præterentes ius ad regnum Neapolita-
num, non mediocribus copijs contractis,
Gallos Apulia extrudere statuerunt, qui-
bus & Maximilianus ex portu Tergestino
mille

mille noningentos pedites Germanos pro
suppetijs auxiliaribus misit, inter quas plu-
rimi ex nobilibus Sueuiæ progeniti erant,
habuerantq; Hispani ante prædictorū ad-
uentum trecentos fere pedites Germanos.
Capitaneus igitur regis catholici Germa-
norum peditum accessu non mediocriter
exhilaratus, nō dubitauit postea, cum Gal-
lis & Heluetijs cōgredi ter circa oppidum
Canosum, ubi olim Hanibal Romanos
ad internicionem penè deleuit, cum eisdē
manum conferens, ipsos ingenti clade affe-
cit, uicerege interempto. Post eam pugna
Galli exercitum circa Caietā restaurarūt,
ubi circa fluuium Garlianū dictum, cum
Hispanis congressi, superati uictiq; fuere,
plurimis ex eis interfectis & captis, & tor-
mentis mirabilibus ac instrumentis belli-
cis amissis, quæ Heluetij turpiter fugien-
tes deseruere, ac Hispanis reliquere. Gallis
iraq; ex regno Apulię expulsis, Hispani an-
no tertio supra millesimum quingentesi-
mum illud ad suam ditionem redegere, &
id hodierno adhuc die tenent ac possidēt.
Vnde non immerito scripsit in triumpho
suo Veneris Henricus Bebelius Iustingen-
sis, unicus mihi amicus familiaris arcūs-
-

mus, Sepeq; tentatur fatalis Apulia Gallis:
Nec item obscure animaduerti potest hu-
manarum rerum instabilitas ac mutatio.
Apulia habuerat in octo annis sex reges.
Karolus Gallorum rex octauus Apuliam
ingrediebatur anno sexto supra millesimū
nonagesimum. Et expulit Alphonsum Fi-
lium Ferdinandi, qui paulo anteaquā Ka-
rolus Italiam intraret, mortē obierat. Post
Karolum regnauit Ferdinandus Filius di-
cti Alphonfi, qui alias Ferandinus cogno-
minabatur, & mortuus est rex. Successitq;
ei Fredericus patruus, qui fuit expulsus à
Ludouico Francorum rege, qui Ludoui-
cus & ipse regnauit & fuit expulsus à rege
catholico, qui in præsentiarū regnat. Post
eas quidem strages quas in Apulia accepe-
re, Ianua metropolis Ligurum deficere cœ-
pit, quamobrem Ludouicus maximo equi-
tum & peditum exercitu coacto, anno sex-
to supra millesimum quingentesimū ad
Ianuæ oppugnationem accessit, quam ui-
obtenuit, misericorditer tamen & clemen-
ter cum uictis agens. De his hæctenus, &
ad prosequendam historiam reuertar. Hel-
uetij ut cum præda ad Sebusianos redie-
runt, interea Hispani forum Cornelium,
quam

quam Imolam uocant, applicuerunt. ex-
 inde Petrus de Nauarra cum exercitus par-
 te, ad oppugnationem loci, quem Allaba-
 stia nominant, accessit. Eundem pridie Ka-
 lendas Ianuarij bis adoriens, expugnare
 non potuit, quadringentis ex militibus a-
 missis. postridie dictum locum maiore ag-
 grediens uir expugnauit omnibus in eo tru-
 cidatis. Reliqua uero exercitus pars quam
 plurima castella ad comitatum Bononien-
 sem spectantia occupauit, inter quæ erat ca-
 stellum Budirium, in quo inuenta fuere ui-
 ginti quinque milia corborum frumenti, quod
 quidem frumentum precij erat triginta mi-
 llium ducatorum. Galli Heluetijs discedenti-
 bus, totis uiribus contra Hispanos conten-
 derunt, confestimque miserunt Ferrariam
 Molardum cum duobus militibus Vasco-
 num, et quibusdam equitibus grauis arma-
 turæ. Bononiam uero miserunt Iacobum
 de Emps Sueuum cum mille & quingen-
 tis peditibus Germanis. Statim post Hispa-
 ni ad obsidionem Bononiæ accesserunt. Et
 quoniam terra ex eo loco unde ciuitatem
 expugnare proposuerunt, plana erat, & pro-
 pter uehementem missiliū projectionem
 quæ in eos iaciebantur, diu maiores bom-
 bar

bardas mœnibus admouere non potuerat,
ac minoribus duntaxat utebatur. Interim
Alphonſus dux Ferrarię, xiiij. die Ianuarij
cum Vaſconibus & nonnullis Germanis,
ad oppugnationem Allabaſtię profectus
eſt, quam tribus horis ſimul ac adortus eſt,
expugnauit, interfectis centum octoginta
Hiſpanis, & octoginta Italis. Dux quidem
Neumurſi cū reliquo exercitu Rhegiū pe-
tiit. Inde Fredericum Gonzaga Mutinam
miſit, ad ſignificandum locum tenenti Cę-
ſareo, quod iſtis tranſitum & ſtatiua pro
exercitu habere uelit. Cui gubernator re-
ſpondit, ſe Gallis tranſitum cōcedere non
poſſe, quod Mutina ſibi à Pontifice nomi-
ne Cęſarę maieſtatis conſignata fuerit,
ita ut tandem neq; duci Ferrarię traderet.
Cęſar quoq; uoluerit Mutinam eſſe à bel-
lo immunem, & (ut ita dicam) neutralem
ac neutri partium adherentem. præterea et
Galli anno ſuperiori Mutinensibus cau-
tionem ſecuritatemq; contulerint de non
offendendo diſtrictu Mutinenſi. Præſatus
igitur dux his rationibus allegatis ductus,
inſtitutum ſuum mutauit, & per alia loca
Bononiam contendit. Hiſpani autem Bo-
nonię obſidionem continuantes, poſt lon-
gam

gam tandem pensitationem vij Kalendis
 Februarij, cum uespertinum foret crepu-
 sculum, quàm plurimi ex eis cum instru-
 mentis, quos schyopetos et arcufoufos ap-
 pellant, circa fossas apparuerunt intra por-
 tam uici sancti Stephani & Barachinum,
 quem locum Malcontonem nominarunt,
 ibiq; crebris missiliū seu globorū iactatio-
 nibus propugnatores ciuitatis ex mœni-
 bus propulsarunt, nec unquam cessarunt,
 quoad murales machinæ in loco præfixo
 fuissent constitutę, quas apud monasteriū
 diui Francisci, ubi moniales habitare sole-
 bant, collocarunt. Postridie cœperunt con-
 cutere mœnia ciuitatis, quę in quibusdam
 locis adeo debilia reperta sunt, quod uni-
 co globi iactu utrinque perforata fuerint.
 quocirca Hispani certatim illuc concurrē-
 re, Schyopetis alijsq; instrumentis præsidia
 ciuitatis uulnerare & interficere, ac propte-
 rea alacriores facti scalas muris admoue-
 re, atq; delubrum quoddam in mœnibus
 situm (quod beatæ Mariæ uirginis De Ba-
 rachino nuncupatur) conscendere, illinc
 eos qui ciuitatē tuebatur, percutere, quod
 ubi Germani pedites, & Gallorum equi-
 tes cataphractarij animaduernerunt, mox
 mœnia

mœnia audacter cōscendere, & Hispanos partim capere, & partim interficere, reliquos uero ad fugā uertere. quarto Kalendis Februarij Hispani quatuor arcus mœnium muralibus tormentis deiecerunt, ac xl pedites disposuerunt, qui cuniculis subterraneis factis, murorū excisioni incumberēt. id ubi Gabriel de Sulza Suenus sensit, confestim cum suis cōmilitonibus, aduersus eosdē cuniculos fodere cœpit, quos per cuniculos, intra muros ciuitatis à se factos, puluis sulphureus igne conceptus sine mœnium ruptura erumperet. Postero die circa quartā uigiliam noctis, populus Bononiensis campanarū sono ad arma est citatus. Verebātur enim Bononienses, ne Hispani in eo die, quoniā mœnia magna latitudine diruta latiorē uiam parauerāt, ciuitatem occupare niterentur, quod moris fit Hispanorū, die Mercurij & Veneris libenter ciuitatum expugnationem attentare. sed eo die mutua fide promissa, induciæ factæ sunt, & ex Hispanorum exercitu profecti sunt Bononiam Ioannes Vitellus, Ioannes de Saxadello, & quidam capitaneus Hispanus, qui nomine Pontificis & totius exercitus persuadere conati sunt

sunt Marco Antonio de Fantutier agenti
 pro tota ciuitate ut Bononiã traderet, nec
 Bononienses patiatur totius ciuitatis diu-
 tiarumq; & honoris expectare excidium.
 Re autem infecta discessum est, & capita-
 neus Molardus cum duobus milibus pedi-
 tum, inter quos septingenti erant Germa-
 ni, quos nuper capitaneus Linser ex Ger-
 mania adduxerat. Item et cum ducentis e-
 quitibus grauis armaturæ Bononiensibus
 præsidio aduolauit. Kalendis uero Februa-
 rijs, cum ob nimiam Bononiæ mœnium
 ruinam latissimus Hispanis pateret acces-
 sus, ita ut cū consueto & toto ordine ingre-
 di possent, decreuerūt ipsi ciuitatem expu-
 gnare, ac instructo agmine in expeditionē
 cōscenderunt, iamq; non solū pedites, ue-
 rum etiam equites superatis fossis, supera-
 toq; loco ubi mœnia cōstitērāt, munimen-
 ta & aggeres intra ciuitatē præparatos ten-
 tabāt inuadere. Sed qua Bononienses pri-
 die in parte diruta murorū multos currus
 fasciū cum pice alijsq; fomentis ignē facil-
 lime concipientibus apposuerant, qui, ut
 igne correpti sunt, tantam & ignis & fu-
 mi densissimi uehementiã ediderūt, quod
 Hispani illā pati nequiētes retrocedere co-
 gerentur

gerentur. Interea Gothus princeps Neui-
mursi de Rhegio se mouit, et cum exercitu
profectus est ad loca Final & Bundenū, ac
dein iij die Februarij Bononiam petijt, in
cuius accessu et ingressu Bononienses nul-
lū fecere signū leticiæ, non pulsando cam-
panam, nec emittendo bombardas, postri-
die Galli intra ciuitatē ordinem instruxe-
rūt, ad congregiendū cum Hispanis. Hispa-
ni uero præliū detrectantes se de loco mo-
uerunt, & ad fluuiū Idissum, qui ad quin-
tum fere lapidem à Bononia distat, contu-
lere, relinquentes in prædam panes et pul-
uerem sulphureum multum. At Gallis cir-
ca Bononiam occupatis, ubiq; per Italiam
inulgatum extitit, Maximilianum Cæsare
cum Venetis concordare. Quam quidem
famam Veneti cōfirmantes, & Brixien-
ses & populū circa lacum Benacum ad rebel-
lionem sollicitarunt, ac cum quibusdam ci-
uibus primarijs super Brixia traditione a-
gere cœperunt, quoniam proditione seu
factione freti, & equitum & peditum co-
pjis coactis, die xxv Ianuarij, sub nocte
Brixiam adierūt, sperantes Brixiam aper-
tis portis occupare, sicuti cōstituerunt. Sed
quidam proditionis cōscius antea præmo-
nuerat

nuerat Gallos, qui rem clam & secreto tenentes, tempore accessus Venetorum, optima obseruabāt custodiā, disposuerātq; ut aduolantibus Venetis, frequentes telorum seu missilium iactationes contra hostes agitentur, ad arcendam eorum uim. Venetis autem recedentibus, & sua spe frustratis, eodem die capti sunt xxi ciues, & inter quos erat filius comitis de Auagaris, hī omnes trucidati sunt, & eorum bona publicata. Veneti breui post cum amplioribus copijs, quā antea reuersi sunt, & Gallis illic praesidio constitutis circa unam partē ciuitatis uiriliter repugnantibus, Ciues interim Venetos, ex alijs locis funibus super muros in ciuitatem traxere, id ut Galli acceperē, è uestigio in arcem profugerunt, multis ex eis captis & occisis. Accidit autē ut quidam eques Gallicus impeditus in arcem profugere non posset, is igitur ad ciuē familiarem se recipiens, eidem cccc obtulit ducatos, seu aureos ducales Latinius, quo sibi auxilio ad euadendum esset. Ille quidem ciuis pecuniam oblatam accipiēs, & auxilium promittens, Gallum rusticali habitu indutum domum exire iussit, ac tū mox rusticis & ciuibus prodidit. qui cap-

p   tus

tus per ciuitatem ductus est, cum ingenti
 rusticorum uociferatione. Tandem rustici
 uentrem Gallo gladio aperuerunt, ac cor-
 eiusdem exciderūt, quod in plurimas par-
 tes dissectum, alius alij eiusdem partiuncu-
 lam uirga præbuit. Sed grossiorem uentris
 partem recipientes, in os dicti Galli immi-
 serūt, cum hac exprobratione, Tu te ex no-
 bis saturasti, crassumq; fecisti, iam illā pin-
 guediuem manduca. Ad hæc rustici & ci-
 ues non contenti huiusmodi crudelitatem
 in uiros exercuisse, qui & mulierem Gal-
 licam inuentam occidentes, eiusdem pu-
 denda seu cunnum in uirga detulerunt.
 Sic Brixienfes quoscumq; Gallos asseque-
 bantur, miserabiliter perire fecerunt. Bre-
 uis dein terræmotus auditus, quo uniuersa
 ciuitas contremuit, Veneti ea Brixia occupa-
 tione multum elati, spem conceperunt
 Veronam, Cremonam, & reliqua loca re-
 cuperandi. Et quoniam scripsi per Italiam
 fuisse famatū Cæsarem cum Venetis con-
 cordasse, uolui latius explicare quo pacto
 huiusmodi rumor increbuerit. Thomas
 archiepiscopus Strigonienfis cardinalis et
 Patriarcha Constantinopolitanus ab Vla-
 dislao Hungariae & Bohemiae rege Romæ
 legatus

legatus erat, ad sollicitandam concordiam inter Cæsarem & Venetos, præterea & Veneti in locum defuncti oratoris alium subrogauerant cum mandato concludendæ pacis. Is Romam secum adduxit x ciues, & unum patricium, offerens Cæsari pro securitate Gurcensis patricium, & quatuor ciues obsides destinare. Et à Pontifice iussus offerre pacis conditiones, cæpit primû offerre eos, quos Veneti anno superiore Mirandulæ Vito de Furst obtulerât. Pontifex perinde ac infensus uoluit, ut Veneti illis oblationibus relictis ea repeterent, quæ Bononiæ fuissent tractata. Et cum negotium ipsum inter dictum oratorem Venetum, & Ioannem Collam commissarium Cæsareum multum diuq; coram Pontifice agitarum esset, ac certæ pacis conditiones à Pontifice & oratore regis catholici præpositæ, restaretq; modo ut concluderetur, orator Venetus asseruit se nõ habere mandatum propositis conditionibus assentiendi. Quocirca Põtifex ueluti indignans, unâ cum Hieronymo Feych oratore regis catholici nonnullos cõcordiæ articulos excogitarunt. Item quod Veneti relinquerēt Cæsari, Veronã & Vincentiã. Item quod

in tribus annis darer̄ Cæsari du-
centa quinquaginta milia ducatorum, &
centum milia intra mensem post publica-
tionem pacis Veronam mitterent, & reli-
quam pecuniam duobus proximis annis
contribuerent. Item quod Veneti Paduam
& Teruisium retinerent, quæ à Cæsare Ka-
rolo nepote, & principibus Austriæ reco-
gnoscerent in feudum, eisdem pro annuo
tributo in tres uices anni xxx milia ducatorum dando, pro reliquis uero terris &
controuersijs Veneti & Cæsar compromit-
terent in Pontificem & regem catholicum
qui intra annum negotium componere
debeant. Illos autem articulos superiores
Pontifex Venetias per fidum hominẽ ad-
nuncios suos ibi agentes transmisit, qui-
bus & commissionẽ dedit, ut omni modo
Venetos persuadere conentur, quo eisdem
articulis consensum accommodarent, alio
qui protestarentur se eos derelicturum, ac
ab inito fœdere exclusurum, præterea &
Cæsari pro omnium rerum suarum recu-
peratione adhæsurum. Verum ex omniũ
rerum & Pontificis et Venetorum progres-
su semper mihi uisum est, eorũ actionem
se tendere ad stringendum Cæsarem à rege
Franciæ

Franciae, antequam concordia inter Caesarem & ipsos Venetos subsequeretur. At Caesar praefatis pacis articulis assentire noluit. Redeundo autem eo unde digressi sumus, Gosthus dux Neumursi, postquam intellexit Brixiam a Venetis occupatam, ix die Februarii Bononia discessit, & contra Venetos festinabat, relictis Bononiae praesidii gratia quatuor milibus peditum, & ducentis quinquaginta equitibus grauis armaturae. Bononienses uero, quoniam tuitionis suae spem praecipue Germanos collocauerant, quorumque fortitudinem in maximo perditionis discrimine experti fuerant, a praefato principe efflagitarunt, ut Iacobum de Emps cum peditibus Germanis praesidio relinqueret. Sed is Bononienfium preces exaudire noluit, cum & ipse rei bene gerendae spem in Germanos reponuisset, atque Pado transito cum maxima festinatione aduersus hostes contendebat. Destinauerant quippe per id temporis Veneti in Brixienfium succursum ac praesidium tercentum equites grauis armaturae, quorum capitaneus erat Paulus Balianus, & supra tria milia peditum cum machinis & instrumentis bellicis. quorum aduentum

cum Galli explorassent, eos celeriter aggredi instituerunt, quos xij die Februarij Gallorū primæ custodiæ equites, in rure nobilissimo circa locū Isula De la scala dictum offendentes, adorti in fugam repulerunt, plurimis ex eis captis & occisis, ac multis in Athesi fluvio submersis, quos item Galli latius persecuti fuissent, si noctu impediti non essent. Postridie Philippus de Friberg cum mille & octingentis peditibus Germanis Veronam egressus, hostes fugientes eorumq; impedimenta persequi cepit, & hostium bombardis circa Suaue opidum repertis, ex minoribus nonnullas asportavit, maiores uero multo sulphureo puluerem immisso destruxit. Post hæc idē se cū copijs Gallorū, ad uillā sanctę Euphemie, duobus milibus passuum à Brixia distantem coniunxit, de quo sane loco dux Neumursi, omnibus medijs ciues Brixienfes persuadere conatus, quo sese dedāt, nec ruinam & excidium sui expectent, promittens regem Francię istiusmodi iniuriam & rebellionem eis condonaturū, modo respiscant, & in gratiam eiusdem concedant, quod cum uarijs medijs ad ciuium noticiā deducere satageret, nec id populus igno-
raret

raret. Interea Frabricius de Columna cum mille quingentis equitibus & quinq; milibus peditum, traiecto flumine Rheno, qui in territorio Bononiensi labitur, ad Padū proficisci statuit. Quod ut dictus princeps accepit, minime cunctandū ratus est, confestimq; mittit Leonardū Ruch Sueu um cum mille peditibus Germanis sub capiteo Iacobo de Emps degentibus, ad expugnādum monasterium quoddam in monte post arcem Brixensem situm, quod Veneti propugnaculis, aggeribus, & mille rusticorum præsidio munierant, ne Gallis post arcis positum ingrediendi copia esset, id Germani ingenti vi adorti, rusticos breui propugnaculis depulere, ac intra claustra monasterij sese ab dentes ferro & igne ad internicionem usque trucidauere. post quod factum dux Neumursi cum uniuerso exercitu arcem Brixensem accessit, peditatum quidem arcem iussit ingredi, & ipse post portam arcis cum equitatu remansit, sub noctēq; ad portā ciuitatis sancti Nazarij collocauit quingentos equites grauis armaturæ, qui hostes fugere contententes intercipere niterentur. Poterant enim Veneti solum per illam portam effugere,

quia reliquas & terra obstruxerant, & fossis circumdederāt. xviii die Februarij dux Neumursi, & acies instrui, & quemlibet uexillo suo astare iussit. ac tympano proclamare fecit, si qui primam aciem seu ordinē antesignanorum seu antecurrentium ingredi uelint, ad portā arcis, per quam iter ad ciuitatem est, proficiscerentur. Iuerunt itaque eò trecenti pedites Germani, inter quos ex suuic nobilibus erat, Ioānes Spet de Pflumer, Burckardus de Emps, Ioānes Hardar, Vuolfgangus de Ehingen, Georgius de Vfenloch, Ioannes Sigismundus de Friberg. Ex Saxonibus autē erat Fabius de Schlabersdorff, Gothardus de End. Germanos quidem mox subsequebantur trecenti Vascones, inter quos erat Molardus, & capitaneus arcis Brixienfis. In prima autem linea antesignanorum seu antecurrentium (ut Germani appellant) erat Molardus cum nobilibus Germaniæ. Post illam uero aciem instructi erant quingenti equites grauis armaturæ, qui pedestres erant ingressuri ciuitatem, in quo ordine & ipse dux Neumursi stabat. Postea ordinatus erat uniuersus peditatus Germanicus & Gallicus. In eo agmine fuit Iacobus
de

de Emps, & Philippus de Friberg cum tribus milibus, & octingentis peditibus Germanicis. Veneti qui Gallos arcem intrasse rescierant, sub auroram diei prædicti ad arma conclamare, equites tubicinæ conuocare, ac populum campanarum pulsu ad arma concitare cœperunt. Intra Brixiam autem erant equites grauis armaturæ quadiingenti, uelites qui balistis pugnant mille, & stratiotæ octingenti. Item duo milia peditum bene instructorum, rusticorum uero & ciuium qui ad arma concurrerant, supra sex milia. Dux Neumursi simul ac ad quartam diei horam ordines intra arcem continuisset, nec quicquam de deditioe expectandum cognouisset, consilio cuiusuis habito, decreuit urbem ui aggredi, & accitis Philippo de Friberg, & Iacobo de Emps eis exponit, Brixiam omnino uolenter expugnandam, & proinde milites adhorrentur, quo strenui ac constantes esse uelint. Conuocatis igitur Germanis, ad eos Philippus concionem habuit. Vos (inquit) commilitones optimi, Galli statuerunt oppugnare Brixiam, quam & uiribus uestris se expugnatuos sperant, qua de re uos hortor atq; moneo, ut pristinae gloriæ

riae & uirtutis Germanicæ memores, strenui, firmi ac constantis animi esse uelitis. Dux nempe ipse ac totius regni nobiliores destinarunt aut mori uobiscum, aut uictoria contra hostes potiri, quocirca quicumque illius animi ac propositi sint, id eleuato brachio ostendant, reliqui uero aciem aggrediantur. tunc subito Germani maximo animo eleuatoque brachio, aut moriemur, clamitant, aut urbe potiemur. Dein Philippus eisdem ducis nomine exponit, ut ipsi populo Citadellæ parcant, quod factio nis sit Gallorum, sed ingressuri reliquas urbis partes, omnia diripere & quoscumque offenderint, trucidare nitantur. Arx Brixien sis in editiore urbis parte montis fati accliu i sita est, ex ea unum iter ad Citadellã. At Veneti circa portã Citadellæ, quæ urbem respicit, nonnulla tormenta muralia seu bombardas collocauerunt, unde frequentia tela seu globos in exeuntes portæ arcis iecere, propterea exitus arcis admodum difficilis & periculosus uidebatur. Agmen antesignanorum primum arcem sensim exire, & alter alterum ut periculum euasere expectare, & dein agminatim secundum muros cliuum descendere, ubi uero

ro ad monasterium sancti Floriani perue-
nere, sexcentos inibi pedites nostrorū im-
perū expectantes profligare, & quotquot
fugientes assecuti sunt occidere. Verum hi
qui bombardarum custodię deputati erāt,
ubi suos cōspexere fusos, ipsi relictis bom-
bardis fugę sese accingere, quos & Germa-
ni & Galli insequentes, unā cum ipsis ur-
bem ingressi fuere. Ea quidem urbis pars
quam intrarunt, simul atq; Citadellam exi-
erant, Burletum appellatur, ubi ingredien-
di primum occurrit uicus strictus, post hūc
est locus amplus & spaciosus. In uico stri-
cto mulieres è fenestris lapides deicien-
tes, aliquos milites perdiderūt. Vt uero ad
locum spaciosum accessere, inuenerūt ple-
rosq; equites grauis armaturæ & etiam le-
uis, quos breui fudere, & ad interiorē ur-
bis partem repulere, ac repulsos usque ad
portam insecuti fuere. Tanta sane Veneto-
rum fuga erat, quod & illam portam dimi-
serāt apertam, quā & milites tumultuariē
ingressi fuissent, nisi à Molardo cohibiti ef-
sent. Et quia Veneti ante eam, quod parū
à foro distat, omnes fere uires suas cōtine-
bant, quocirca Molardus & Germanici no-
biles, ne ab hostibus damno afficerentur,
subito

subito cepere consilium, ac dictam portam
 occludere, ac bombardam quam in Citadel-
 la conquiesierant ad eam disponere, quoad
 reliqui approximarent. In quorum quidem
 accessu eandem portam recludere, globum
 ex bombardam per portam iacere, hostes ru-
 ptis ordinibus hinc inde, quod quisque saluti
 suae fuga consuleret, discurrere. Milites au-
 tem primi agminis, ut per eam portam trans-
 ierunt, ad forum perrexerunt, quos ma-
 gnum agmen & Germanorum & Vasco-
 num subsequatur, quingentis uero illis
 armatis ad uicium amplum, ad dextram in-
 troitus portae extantem declinantibus. Ger-
 mani itaque & Vascones in foro constituti, or-
 dine facto cum hostibus, manum conse-
 ruerunt, quos & breui fuderunt & profliga-
 runt, atque illos qui fugerant & portam sancti
 Nazarii aperuerant, relictis in foro tribus
 milibus Germanorum, persequi coeperunt,
 quosque maxima clade affecere. Qui uero
 portam exierant a Gallis, qui ad ea collocati
 fuere, intercepti sunt, inter quos & comes
 Aloisius de Auagaris deprehensus est. Ger-
 mani deinceps & Vascones per omnes ui-
 cos urbis discurrere, quoscumque armatos re-
 periunt, necare, in domos ciuium irruere,
 bona

bona ipsorū diripere, ciues pro indicio tor-
 quere, ac nihil intentatum relinquere, quę
 irati uictores exercere consueuerunt. Ca-
 pti tamen fuere in hospitij suis, Andreas
 Gritti, & Antonius Iustinianus, qui præto-
 rē se pro Venetis triduo gesserat. Hęc Bri-
 xię amplissimę ac ditissimę ciuitatis expu-
 gnatio facta est xvij die mēsis Februarij,
 Anno xij Dominicę natiuitatis supra mil-
 lesimū quingentesimū, interfectorum nu-
 merus non est omnino certus. Galli pri-
 mum scripserunt ad Cæsarem interfecto-
 rum numerum fuisse supra xi milia homi-
 num. Sed postea cōpertum est occisorum
 seu interfectarum personarum tam in pla-
 teis quàm domibus in multo præfatū nu-
 merum excedere. Cadauera mortuorū per
 uicos, plateas, fora frequentia iacuerē. Ex
 Gallis uero & Germanis admodum pau-
 ci interiē. Postridie Gosthus dux Neu-
 murfi edictum fieri iubet, ne quis captiuos
 amplius interficiat, aut captiuos supra de-
 cimū quintū ætatis annum agentes ex
 urbe educat. Eo itidem die comes Aloisius
 proditiōnis auctor obruncabatur, eiusq;
 corpus in quatuor partes dissectū, ad por-
 tã sancti Nazarij patibulo est appensum.

Julius

Iulius uero Pontifex postquã audiuit mi-
 ferabilem Brixientium cladem, nõ mediõ
 cri mœrore affectus est, atq; Gallorum ui-
 res in se conualescere timens, omnibus me-
 dijs res suas firmare ac corroborare stu-
 dit. propterea Matthæum Episcopũ Sedu-
 nensem tunc sanctæ Potentianę Cardina-
 lem, totius confœderationis Legatum de-
 putauit, per quem item obtinuit ut Helue-
 tij ex conuentu Thuricensi certos delige-
 rent oratores, qui Venetias proficisceren-
 tur ad mutuam societatem ineundam. Ad
 hæc Matthæum Lang Episcopum Gurcen-
 sem Cardinalem nominauit, quo medio
 eiusdem Cæsarem ad confœderationis suę
 partes alliceret. Præterea Episcopum Ve-
 spruniensem Hungariæ regis oratorẽ Ve-
 netias destinauit, ut illinc ad Cæsarem pro-
 ficiscatur ad procurandam conficiendam
 que inter ipsum Cæsarem & Venetos pa-
 petebat, comitatus à Ludouico Palatino
 imperij electore de Heydelberga, & Vdal-
 rico Vuirtenbergenfium duce, quoniam
 depopulationesq; in Bauaros, quos Holã-
 dinos appellant, & Brabantinos, qui olim
 partim

partim Aduatici dicti sūt, partim Ambauariti, adiutus ferebatur occultis auxilijs à rege Franciæ, cuius conatibus Cæsar ut in tempore occurreret, & alia imperij & reipublicæ Christianæ urgentia negocia tractaret, conuentum seu concilium Germanicum Treueris celebrauit. Interim Ferrarienses ac Bononienses auctoritate concilij Mediolanensis diuina celebrare cœperunt. & Fredericus tunc sancti Theodori Cardinalis de sancto Seuerino, Bononiæ et Romandiolæ Legatus à dicto concilio deputatus, Parmã profectus est, ubi substitit, oratoresq; Bononiã misit, pro tuitio-
ne sua à Bononiensibus postulauit tres ciuitatis portas, itē Palatiũ, item episcopatum, & alia quidem priuilegia & iurisdictiones, de quibus sane Bononienses plane nullam (ut ita loquar) complacentiam habuere, et in primis Bentiuoli. Breui uerò post Gosthus dux Neumursi Parmam uenit, & contractis copijs militaribus Bundennum ac Final petijt, adducens secum prædictum Cardinalem de sancto Seuerino, ubi & Alphon sus dux Ferrariæ cum quatuor milibus peditum, & quingentis equibus leuis armaturæ, & trecentis grauis armaturæ

maturæ Gallorum exercitui se coniungebat. Adduxera: Gosthus autem octingentos equites cataphractarios, quos Lanceas, seu equites grauis armaturæ appellant, quatuor item milia peditum Germanorum, quorum capitanei primarij erant, Philipp⁹ de Friberg et Jacobus de Emps, quatuor itidem milia peditum Gallicorū. Superueniebant etiam ex Gallia ad duomilia Vasconum & Picardorum, & Bonna præsidio constituta erant quatuor milia peditum, et ducenti quinquaginta equites grauis armaturæ. Adducebat præterea Burckardus de Emps mille pedites Germanos, qui nuper post Brixia expugnationem primum in Italiam aduolauerant. & quotidie ex Germanis peditibus exercitui Gallico accessio fiebat, ut alias quidem accessiones omittam. Ex Mutina accedebant centum, item & quadringenti, quos Vitus de Furst Mutinae locum tenens per fratrem suum Ernestum de Furst de Verona acciuerat, ad coercendos quosdam rebelles & inobediētes Apennini montis accolas. & ita summatim comperi Gallicum exercitum ex xxij milibus equitum et peditum conflatum, exceptis his, qui postea ex ciuibus

ciuibus Bononiensibus se exercitui iunxerant. Galli igitur, unitis uiribus suis, traiecerunt fluuium Panorum, agrum Mutinensem à Bononiensi territorio determinantem, ac cōtra Hispanos proficisci cœperūt. Hispani autem impedimenta sua ad Forū Corneliū conferentes, Budirum oppidū agri Bononiensis fertilissimum reliquerunt, & ad Castellum Sancti Petri sese receperunt. castellum sancti Petri per se quidē munitum aggeribus & fossis ita circumderāt, ut per unicam duntaxat portam paucis accessus. Hispani ferebantur in exercitu habuisse xvij milia peditū, & duo milia equitum grauis armaturæ, & totidem leuis armaturæ, licet eorum numerus multo minor fuerit. primum agmen, quod Anteguardiam uocant, ducebat Fabricius de Columna, in eo erant octingenti equites grauis armaturæ, sexcenti uelites, & quatuor milia peditum. Robur exercitus ducebat uicerex Neapolitanus & Petrus de Nauarra, ubi inter cæteros erant quatuor milia peditum, omnes albas induti armaturas quas Corsaletos uocant. Ultimo agmini, quod Retroguardia dicitur, præfectus erat Gomeus Romeus de populo Bononiensi

noniensi uir intrepidus. Vicerex Neap o l b
 tanus, uniuerso exercitu in concionem cō
 uocato, pulcherrimā orationem habuisse
 dicitur, milites exhortando, ad præ gloriæ
 & nominis memores, Gallos hostes non
 expauescerēt, quos aliter sæpe domuerint.
 Orationem Viceregis Petrū De Nauarra
 suscepisse ferunt, eosdem milites exhortan
 do, quo intrepidi in hostile Gallorū agmē
 irrumpāt, nō secus ac cōtra Turcas pugna
 turi. quod Galli sint schismatici & bonorū
 Ecclesiæ occupatores, & qui Gallum occi
 derit, nullum incurrat peccatum, sed diui
 nam promereatur gratiam, occisus uero in
 ter martyrum cateruas uitam assequatur
 æternam. Galli relictis Hispanis ad castellū
 sancti Petri profecti sunt cōtra Sarsenam,
 quod oppidū Itali Ros uocant. oppidani
 mox Gallis deditioem offerunt, Galli im
 posito præsidio petiuerunt Rauennā. At
 Sarsenates altera die sequente sub noctem
 introduxerunt Hispanos, qui Gallorum
 præsidium ad internicionem occiderunt.
 Galli ea suorum occisione audita, confe
 stim irati reuertebantur, et dicto oppido ui
 expugnato, uniuersos fere oppidanos trū
 cidarunt, nullius ætatis rationem haben
 tes

tes, postea se contulerunt ad obsidionem
Rauennæ. Hispani autem Rauennatibus
præsidio miserunt Marcum Antonium de
Columna cum mille octingentis pediti-
bus, & centum equitibus grauis armaturæ.
Galli quia semper quærebant occasionem
belli gerendi cum Hispanis, qua de re de-
treuerant Rauennam obsidione premere,
ut Hispani tãdem necessitate quadam suc-
currendi suis inducerentur ad pugnam. La-
borabãt item penuria rei frumentariæ Gal-
li, et admodũ nuper Veneti tres naues com-
meatibus onustas in Pado eis abstulerant.
die viij Aprilis Rauenna à Gallis obside-
ri cœpit, quo itidem die & ipse tormenta
muralia muro admouerunt, magnamque
mœnium partem diruerunt. Postridie Fre-
dericus Gonzaga cum Italis primus Ra-
uennam adoriebatur, sed non sine iactura
& Italorum mœnibus deturbatus est. po-
stea quidam equites cataphractarij Germa-
ni, quos appellitabant Arnbergischen, hoc
est Arnbergenses cum Picardis, & nonnul-
lis Vasconibus oppugnationem tentarũt.
Vt autem equites mœnia conscendissent,
& ciuitatem uiriliter ingressuri essent, pedi-
tes haud subsequerantur, relinquentes di-
cos

Etos equites Rauennatum occisioni. Durante uero oppugnatione interim equites Gallici & pedites Germani stabant in ordine instructi, quia Hispani eo die ad duodecimum ferme lapidem castris relictis, cum exercitu approximabant, & ad quartum lapidem à Gallis castra locabant, inter ea duo flumina, inter quæ Galli castra posuerant. At die x Aprilis ambo exercitus aciebus instructis, totam diem in armis conuerterant, tandem ad castra reuertebantur, nihilq; die actum fuit, nisi quod Rauenna à Gallis frustra oppugnabatur, nocte sequente Galli omnino deliberarunt cum Hispanis manus conferere, sed Hispani coeuntes deliberabundi cōsultabant, quid factopus esset. Ioannes quidem Cardinalis de Medicis, & legatus censebat castra ultra Pignetam fluuium mouenda, & è regione Gallorū collocanda. Fabricius de Columna iudicabat castra inter mare Adriaticum & Rauennam ponenda. Petrus autem de Nauarra existimabat castra quidem ultra Pignetam mouenda, parum tamen remotius locanda ad locum, quem Galli non sine mediocri damno & præiudicio petituriforent, huic consilio Hispani obtemperarunt.

runt, ac sub noctis crepusculo transito flu-
 uio memorato, castrametati sunt in loco
 plusquam ad unum lapidem à Gallis di-
 stante. postridie misit Raymundus de Car-
 done ad Gosthum ducem tubicinem, ut ad
 flumen Pignetam colloquendi gratia acce-
 deret. Gosthus postquam ad Raymundū
 peruenit, Domine, inquit, quid placet. Cui
 Vicerex, quid tibi placet. At ille, ego uoca-
 tus huc ueni, quid tibi cordi sit, ediffere.
 Cui Vicerex, Nōne hodie pugnabimus? Il-
 le uero, Perplacet, inquit. est ne id decretū
 apud uos? Cui Vicerex Etiam ait, moxque
 contractis albis, quos fecialium tempore
 in manibus gestabant, bacillis, utrinq; dis-
 cessum est. At Gosthus petebat Iacobum
 de Emps & Philippum de Friberg, ut mili-
 tes animarent ad certamē, qui peditibus in-
 concionem uocatis, in hanc ferme senten-
 tiam sermonē habuerunt. Strenui Fratres
 & commilitones optimi, præsens dies de-
 stinatus est pro mutua pugna Gallorum
 & Hispanorum. Et quoniam Galli rei be-
 ne gerendæ spem & successum in robore
 & uirtute uestra ponunt, proinde uos me-
 mores pristinæ uirtutis & gloriæ Germa-
 nici nominis, strenue, fortiter agere debe-

tis hoc die, ne à maiorum gloria degenare
 uideamini, ac nostris fimus dedecori. nec
 salutem aut rei bene gerendę successum in
 manus aliorum reponite, sed proinde agi
 te ac si soli pro uita & gloria uestra pugne
 tis. hoc certissimum uobis sit, nisi manibus
 uestris peperitis uictoriam, ac hostes prossi
 gaueritis, rusticorũ manus minime euade
 tis, quocirca in pugna firmi & constantes
 perseverare uelitis expectaturi aut uicto
 riam aut mortẽ. Et quo Deus omnipotẽs
 nobis elargiri dignetur uictoriam, promit
 tamus uotumq; faciamus singuli, quod in
 proximum diem Sabbathi uelimus in ho
 norem Dei & beatissimæ Mariæ uirginis
 pane & aqua ieiunare, hoc uoto facto Gal
 li acies iustruxerunt, & flumen Pignetam
 transierunt. Primum agmen seu anteguar
 diã ductabat Alphonsus Ferrarię dux. Ro
 bur exercitus ductabat Gosthus dux Neu
 mursi. Ultimo agmini seu retroguardiã
 præfectus erat quidam Gallicus, qui nun
 cupabatur Grandi diabolo, qui & impedi
 mentorum custodiã deputatus erat. Ger
 mani, quia uentus ora eorum afflaret, &
 sol facies directo inspiceret, sinistrorsum
 se flexerunt, ut à tergo & solem & uentum
 relin-

relinquerent, ac tardo lentoq; gradu cōtra
 hostes progrediebātur. Mandauerat quip-
 pe Gosthus Germanorum capitaneis, ne
 manus cum Hispanis cōfererēt, anteaquā
 iuberet, quoniam destinauerat in primis
 cum equitibus conflagere, & illis profliga-
 tis pedites aggredi. qua de re Galli artela-
 rias suas cōtra Hispanorum equites ita di-
 sposuerant, ut bombardarum globi in e-
 quites continuo iacerentur. Præterea is qui
 retro custodiam Gallorum ductabat, rece-
 ptis quibusdam bombardis in ante custo-
 diam Hispanorum equitum globos emit-
 tebat, ac eidem tantum cladis & iacturæ in-
 ferebat, quod illud primum agmen seu an-
 tecustodia ordine relicto, ad ultimum ag-
 men confugeret, ibi equites Hispani coa-
 dunati decreuerunt Gallicos equites ado-
 riri. quod simul ac Gosthus animaduertit,
 mox ex primo agmine suo recepit equi-
 tes, quibus cum ordine instructo Hispanis
 equitibus obuabat, & certamine inito Hi-
 spanos in fugam uertit. Interea temporis
 Hispanorū bombardæ, quæ è directo Ger-
 manorum & Vasconum locatæ erant, ma-
 xima eisdem damna inferebant, inter quas
 unus globus quadraginta ex ordine tolle-

bat. Germani mox in locum mortuorum
 alios substituere, immobilesq; stare. Vasco-
 nes uero, globorum iactationes longius
 ferre non ualentes, ad Germanos confuge-
 re, sed Germani (ne ordo ipsorum turba-
 retur) eosdem armis & lanceis repellere.
 Vbi uero Germani iam duas pene horas
 cum maxima iactura globorum iactatio-
 nibus expositi, firmi constitissent, statue-
 runt pugnare, nec diutius Gothi iussum
 expectandū. Transita itaq; una fossa, aliud
 restabat fossatū quod transgrediendū erat,
 ultra quod pedites Hispani ordine instru-
 cto Germanos & Vascones expectabant,
 intraq; illud fossatum tantum spacij relin-
 querent, quod Germanis locus standi &
 congregiendi cum eisdem concedebatur.
 Habebant autem Hispani ante se currus
 quàm plurimos, in quibus collocauerant
 bombardas quas arcus busos Itali uocant,
 Germani uero hacken buchsen. Eisdē præ-
 terea curribus infixerant instrumentum
 cum tribus acutissimis ferris, duo eius fer-
 ramenta, quæ dextra & sinistra respiciebāt
 erant curua instar falcium, id uero quod in-
 ante prospiciebat, erat prælongum & re-
 ctum, & dein supra id instrumentum cur-
 rui

nū infixum, disposuerant lanceas obliquè locatas. Posteaquam ergo Germanorum magna pars præfatum fossatum transgressa est, Hispani globos ex arcubus bufis in eos primum iaciebant, mox ad mutuū conflictum peruentū est. sit utrinq; asperissima pugna, rem primum lanceis gladijsq; tractabant, ubi autem illa defecissent, rem globis terræ ac dentibus agebant. Dum uero utrinq; fortiter & dubio Marte pugnaretur, interim Fabricius de Columna cum paucis equitibus ordinē Germanorum, eorum uidelicet, qui fossatum ultimū non tū transgressi fuerant, rumpere, & Vascones quoque nō omnes, sed qui nuperrime ad militiam acciti erant, turbati confusiq; ad Germanos confugere, eorum item ordinē turbatiorem reddere, quo fiebat, ut Germanus quidam proclamaret. O Germani uerte uos, & ad tutiora loca recipite. Hęc quidem uox audita, plerosq; qui ultimum fossatum transierant, permouit, quod pedem referrent, fossatum transsilirent, & ad reliquos se Germanos reciperent. Quod quidem Germanis pugnantibus maximam iacturam inferebat, nam hi in loco suo perseverantes, nequaquā respicere aut pedem

referre, sed uiriliter & fortiter pugnantes, omnem hostium uim sustinere, moriq; potius quàm retrocedere præoptare. Germanis igitur tum in maximo discrimine & periculo constitutis, Gosthus cum equitibus Gallicis peropportune præsidio occurrete. Germani illi, qui ultimum fossatum nõ transierunt, Gallorum uidentes præsidium, ordine factio in Hispanos irruere. Hispani uero undequaq; circumdati in ancipiti loco stare, qui cum aliquantisper nostrorum uim sustinuisent, tandem fundebatur, in fugamq; uertebantur. Fugis igitur & fugatis Hispanis peditibus, Galli iusserunt Germanos ad bombardarum tuitionem stare. in quorum quidem laudem dicebant, Vos Germani nobis illas bombardas in regno Neapolitano abstulistis, eas autem nunc redditis. Et postquam nullum amplius periculum apparuit, Galli Germanos adeuntes dicebant, si uellent lucri gratia aliquas facere excursiones, quod id cõcessione sua facere liceat. At Germani, Nos, inquit, hic stetimus pro honore & gloria, & non pro lucro, ideo quæsitum minime curamus. Atq; genibus flexis suppliciter gratias Deo agebat pro parta uictoria. Eo quidem prælio

Ho ex Hispanis desiderata sunt ad ix milia uirorum, ex Germanis mille, ex Gallis & Italis duo milia, tametsi pleriq; ampliorē numerum interijisse ferunt. Ego uero diligentiori inuestigatione adhibita, plurimorum relatione accipio, aliquantulū supra xij milia hominum ex utraq; parte desiderata. Ex Gallis Gosthus dux Neumursi, & comes de Foys uir intrepidus, et parum supra uigesimalium ætatis annum natus, eo bello occisus est à peditibus Hispanis, dū in foueam quandam cecidisset. Occisi quoque sūt capitanei Dominus de Legra, Dominus de Allabrotta, Dominus de le Vtrech, Mengironus, Baronus de Gremos, & nōnulli alij. Molardus autem Vasconū caput ante cōflictum globo bombardæ interijt. Bonet in capite grauiter uulneratus est. Ex Germanis uero interijt Philippus de Friberg, ante cōflictum eodem globo quo Molardus. Item in cōflictu interijt Iacobus de Emps, Fabius de Schlaberfeldorf, Ioannes Sigismundus de Friberg, Gothardus de End, Nicolaus Vuies, Georgius Empser, Capitāeus Linser. Ex duodecim nempe Germanorum capitaneis nōnem interierunt, cum nonnullis nobilibus

bus, quorum erant circiter quinquaginta, qui cum multis alijs peditibus fortissime Hispanorum uim sustentarunt, dum ceteri uel errore uel timore pedē referrent, mutuum uero conflictum, cum res bombardis ageretur. Fabius de Schlaberdsdorff, & Ioānes Spet de Pflumern, capitibus uiridiserto tectis, duos itidē Hispanos ad singulare certamen prouocarunt. Ioannes Spet anteaquam Hispanū assequeretur, globobombardæ uulneratus ad castra deferbatur. Sed Fabius uoti sui compos, Hispanū sibi cōgredi ausum interimebat. Ex Hispanis autem captus est Ioannes Cardinalis de Medicis, Fabricius de Columna, Ioannes Franciscus comes Mirādulæ, Marchio itidem de Betunda captus & uulneratus, Marchio de la Tela captus, & uulneratus, comes Petrus de Nauarra captus & uulneratus, Marchio de Palnde occisus, capitaneus il la Freda occisus, capitaneus Rammozat, & capitaneus Vitellus, fugientes à rusticis occisi sunt. Ioānes de Cardone uulneratus, sed Raymundus de Cardone Vicerex aufugit. Hæc sane pugna ante Rauēnam gesta omniū confesſu asperrima fuit, & qualis multis ætatibus uix in Europa fuit

fuit. Habita uero die xi mensis Aprilis, anni xij millesimū quingētesimū, quo die per orbē Christianum celebrabatur festum Dominicę resurrectionis Christi, seu ut dicitur, festum Paschatis. Victoriã quidem tantam Galli obtinuerūt, partim propria uirtute, partim Germanorum, hoc nã que exploratum est, quod Galli sine Germanorum robore cū Hispanis haud quam configere tentassent. & ipsimet rei bene gerendę successum in uirtute Germanorum reponebant, fortitudinemq; plus quam humanam in eo prælio eorum fuisse testati sunt apud Maximilianum, & ipsi quoq; Hispani duntaxat Germanorum robur (uti professi sunt) formidabant. De his hæctenus. Cæterum dum cogito, menteq; diligentius uouuo, Gallos iam xvi annos in Italia uersari, & Germanorum robore atq; milite sibi tam latum amplumq; dominium Italiæ quarere, non possum non detestari Germanorum discordiam ignauiamq;. Nam Heluetij populare dominiũ amantes, Imperatorem ut Dominum nō recognoscūt, ac illos solum affectare feruntur, qui pecunias elargiuntur, iustissimi tamen utcunq; tyrannidum ultores. At principes

cipes Germaniæ tenentes nunc ueſtigalia
& cætera imperij iura, ſinguli ueluti ipſi eſ-
ſent Imperatores, ea quæ tenent & poſſi-
dent, tanquam peculiari iure tenerent, Im-
peratori in nullo accepta referunt, ac in o-
mnibus liberi eſſe conãtur. Quibus de cau-
ſis Germani in magnum ipſorum dede-
cus pati neceſſe habent, quod Galli nunc
ſanguine Germanico id ſibi imperiũ qua-
rant, quod maiores noſtri ſanguine ſuo ſi-
bi uendicarunt. Sed quoniam alij mores
maioribus noſtris fuere quàm nobis, idcir-
co nemo miretur, ſi Galli noſtra in Italia
iura paulatim & latenter ſibi uſurpent.
Majores quippe noſtri gloriam publicam
ſibi quærebant & imperium, pro quo et ui-
ram & facultates ſuas omnes exponebãt.
Nos autem parum de publico ſolliciti diui-
tias noſtras profundimus ad magnificos
ſumptus & ampla ædificia. & ubi pro ho-
nore & imperio publico quid eſſe contri-
buendũ, penuriam allegamus. Illi quoni-
am publicos agebant conuentus, pro ho-
nore & utilitate publica conſultabant, ſe
& omnia ſua pro publica gloria offeren-
tes. Nos uero quoniam cõuenimus publi-
cè ad tractanda negocia publica, Cæſare
agente

agente pro honesta subiectione & auxilio
 nostro, nos contra concludimus pro Ger-
 manica Francaq; nostra libertate. Quādo
 unquā in conuentibus nostris obtulimus
 substantias nostras Imperatori dicentes,
 O Cæsar, omnia nostra tua sunt, utere his
 pro arbitrio tuo, quemadmodum maiores
 sese offerebant, & hodie Galli Regi suo
 offerunt. O principes Germani exergisci
 mini tandem, & Salustij uerbum pondera-
 te, dū inquit, Imperium eisdē artibus mo-
 ribusq; conseruari, quibus ab initio consti-
 tutum est. Nostri maiores assecuti sunt Ira-
 licum imperium concordia, industria, iusti-
 cia, & disciplina militari. Si uos Germani a-
 liquando ab huiusmodi imperio deturba-
 ti estis per discordiam, negligentiam, & se-
 cordiam, Maiorū uirtutes amplectimini,
 & facile omnia per uiolentos occupatores
 detēta recuperabitis. Karolus magnus post
 quam Romæ à populo & Clero Roma-
 no Imperator est nuncupatus, & fœdus
 cum Græco Imperatore iniit, & Apulia &
 Sicilia Græco imperatori cederent, & reli-
 quum quod esset Italiæ ab Vrbe usq; alpes
 Latini Imperatoris esset, & quod Veneri
 in medio utriusq; forent, neutri uel subie-
 cti

Et uel adherentes. Ab eo quidem tempore
 Italicum imperium cœpit esse Germano-
 rum, quod supra centum fere annos per
 Karoli successores fuit administratum. po-
 stea uero deficiente Karoli progenie, Itali-
 cum imperium peruenit ad Saxones, qui
 fœdus Karoli cum Græco Imperatore ini-
 tum renouarunt. Verum cum Otho terti-
 us sine liberis masculis esset, delecti fuere
 Imperatoris electores, quod ius eligendi
 imperij electores tum communi consensu
 Germanorum & Pontificis Romani con-
 sequebantur, & id quidem in defectum &
 penuriam liberorum Imperatoris, ut uide-
 licet eo iure imperij electores uti deberet,
 quando Imperator nō haberet liberos ma-
 sculos, aut tales nō essent idonei. Ab eo sa-
 ne tempore, quo imperium sic ex electio-
 ne competere cœpit, ius Italici imperij mo-
 do apud Sueuos, modo apud Saxones, mo-
 do apud Bauaros, modo apud Bohemos
 stetit, & id ius in presentiarū penes Maxi-
 milianum uersatur. Sed o Principes Ger-
 mani, rogo, aliquando cōsiderate quomo-
 do illud ius uestrum negligatis, animad-
 uertite, precor, quemadmodum Italia ab
 exteris nationibus laceretur, pro qua cum
 uestra

uestra tempestate certēt Galli, Hispani, Veneri, & Pontifex Romanus, uos interim (ut cum uestra gratia loquar) desides, & instar dormientiū, illa æquo animo fieri patimini. Quod si maiores nostri iterū reuiuiscerent, & hæc à uobis fieri cognoscerēt, profecto ipsi dolerent, ingemiscerēt, uosq; de intestinis uestris discordijs, secordia irē & ignauia inculparent, utq; res multo suo sanguine, ingētīq; labore partas tam effeminate tamq; ignauiter negligeretis]. Dixi ego Italiā ab Vrbe usq; ad Alpes esse iuris uestri, licet non ignorē & Apuliā & Siciliā aliquādo à maioribus nostris possessas, ut præteream regnū Iudææ, & alia ultramarina regna, quæ à maioribus fuerunt possessa. Lotharius enim Saxo, Normannis Apuliæ & Siciliae occupatoribus expulsis, pro se regno potitus est. & Henricus præterea quintus Frederici primi Sueui filius, exterminatis Normannis, Apuliæ & Siciliae regnum pro se & successoribus usq; ad Conradinum abnepotem & ultimum Sueuorum ducem obtinuit. Longum profecto esset, si referre tentarem, quale quantuncunque imperium nostrum sub maioribus nostris extiterit. Vos itaq; principes Germani,

ni, pro amplitudine & gloria Germanicæ nationis, itē pro incremento totius rei publicę Christianę, obsecro, dignemini Maximiliano Imperatori uestro obedire, eiq; fideliter & concorditer adherere, res & substantias uestras omnes sponte offerre. Tēpore nanq; Maiorum imperatores habuerunt uestigalia, telonia, & ut nunc usitatis uerbis loquar, datias, angarias, gabel-las, pedagia, & alia imperij iura, quę uos nunc tenetis. Vnde olim imperatores amplissimum exercitiū alere potuerunt. quod si aliqui imperatores extiterint, qui aut ex negligentia aut indulgentia quadam passi fuerint, principes Germaniæ uti huiusmodi imperij iuribus, cogitare debetis eadem iura, nō ita in manibus uestris præscripta, quod ea Cæsar ex causa iterum uendicare non possit, etiam si Karolus quartus per priuilegium ea uobis concessisset. Nam priuilegium cum tendit ad noxam seu magnum damnū concedentis reuocari de iure potest. Proinde aut permittatis Maximiliano imperatori iura imperij, aut aliquando in ueritate ad imperatorem uestrum dābimus tibi gentes & pecunias quas habemus

demus, utere his pro tuo arbitratu tanto tempore, quanto suppetere ualebunt. Te quoque & successores tuos liberos masculos recognoscimus ut imperatores, ut Dominos nostros natiuos & hæreditarios. Quo autem rem hanc summatim & breuissime concludam complectarq; duo ponam dicta latiusq; discutienda. Primum meminisse debent principes Germani Maximiliani imperatoris honorem, gloriam, imperijque incrementum in proprium ipsorum bonum redundare. Imperator nempe publica persona Germaniæ existit, penes quem omnis iuris publici administratio uersatur. Bonum uero publicum in bonum priuatorum uergi exploratum est, quocirca si imperatoris status est bonus, & amplificatur honore & imperio, id uergat in honorem gloriamq; singulorum principum, &c. Itaque curiose prospiciant principes Germani, ne dum quærant honorem priuatum, parü de publico solliciti, honor priuatus unâ cum publico pereat. Item ne dum singuli conentur suas domos & familias amplificare & illustrare, domus interim publica Germaniæ labatur ruinamq; patiat. Præterea ne dum honorem, glo-

riam, imperij incrementum sanguini suo inuideant, interim alieni honorem & iura propria occupent, quemadmodum ante fores id apparet. Secundum dictum meminisse debent principes Germani, Maximilianum imperatorem gentibus & pecunijs adiuuare, cum oblatione omnium bonorum sine temporis præfinitione, quoniam pax regni sine militibus conseruari nequit. Milites uero sine pecunijs haberi non possunt. quocirca o principes Germaniæ pro pace Germaniæ, & honore publico & priuato, aut pecunias & res uestras ad arbitrium imperatoris offerte ac ponite, aut uectigalia & imperij iura eidem cedite, alioquin inter uos semper intestinis laboribus seditioibus. pax namq; sine iusticia esse nequit, iusticia uero exigit, ut unicuique quod suum est reddatur. Qua de re Augustinus super hæc Dauidis uerba, Pax et iusticia osculatę sunt, Pacem (inquit) & iusticiã, duas esse sorores mutuo se sine separatione concomitari. Itaque pro pace, pro honore, gloria Germanicę nationis, o Germani principes, uestras facultates & diuitias Cæsari offerte, ei præfidia præstare. Videtis enim militis Germanicę nationis per
substra

subtractionē auxiliij, quod Cæsari impendere deberetis, ad aliarum nationū stipendia accedere, in praiudicium iurium & rerum uestrarum. animaduertite ne dum imperatorem uestrum fame laborare uultis, uos ipsi pereatis, uti in fabula est quam Liuius narrat. Tempore inquit quo non, ut nunc in homine omnia membra consentiebant, sed singulis membris suum cuiq; consilium, suusq; sermo erat, indignabunda quidem sua cura, suo labore ac ministerio uentri omnia quæri, & ipsum uentrem in medio quietum nihil aliud quàm datis uoluptatibus frui, & proinde conspirasse, ne manus ad os cibum ferrent, nec os acciperet datum, nec dentes conficerent. hac ira dum uentrem fame domare uellent, ipsa unà membra totumq; corpus ad extremam peruenisse tabem, & deinceps apparuisse uentris ministerium haud segne fuisse faciendo sanguinem, quo uiuimus uigemusq;. hæc quidem intelligenti sufficiunt, receptuiq; cano. Facto igitur bello de quo supra, altero die sequenti, qui erat duodecimus mensis Aprilis, Rauennates sese derunt Frederico Cardinali de sancto Seuerino, Gallorū capitaneis promittentibus eis

dem bonam fidem, & res ipsorum saluas fore. Sed Vascones ciuitatem gratia com-
meatum ingredientes, bona ciuium diri-
pere ac ipsos ciues trucidare cœperunt, in-
uitis capitaneis et maioribus exercitus Gal-
lici ac renitentibus. Marcus uero Antoni-
us cum Hispanis in arcem confugit. Breui
dein Fauentia, Forliuiũ & Imola ad Gal-
lorum ditionem radacta sunt, arcibus ta-
men ubiq; sub Hispanorum potestate re-
manentibus. Interea funus Gosthi ducis
Neumurfi per Bononiam, Mutinam, Par-
mam, & Longobardiam in Franciam de-
fertur, ante cuius quidẽ feretrum xvij ue-
xilla Hispanis erepta ferebantur. Præterea
aureus gladius Raimundi uiceregis Nea-
politani, quẽ Iulius pontifex eidem dono
miserat, itẽ & crux legati. Sic Gosthus, cui
uiuo triumphare nõ dabatur, mortuus tri-
umphabat. Galli ciuitatibus Romandiolę
præfidia relinquẽtes, Lõgobardiam petũt
ad arcendas Helueticorũ incursiones. Pon-
tifex Iulius cõciliũ Romę prosequitur. Ma-
ximilianus autẽ Matthæũ Lang Episcopũ
Gurcensem Treuereusi conuentu legat in
Italiam. Verum illa longiore narratione
egent, & alterius libri initium requirunt.
Ad

AD VNIVERSOS GERMANIÆ
principes, quod iustissimum & to-
ti Germaniæ gloriosum bellum
Cæsaris Maximiliani contra Ve-
netos non adiuuāt, Querela Ger-
maniæ, Bebelius auctor.

O mea progenies dulcissima Teutona pu-
Accipias matris tristia uerba tua. (bes

Illa ego terrarū domitrix, legūq; uerenda

Impositrix olim gentibus innumeris.

Cuius uictrices aquilas, uictricia signa

Pertulit Eous, occiduiq; duces.

Cuius & imperiū tremuerūt omnia regna

Seruiuit Gallus, Romulidæq; uiri.

Lugeo nunc merito, dura ceruice parentē,

O me nunc proceres temnitis atq; duces.

Nā Venetus populus, nō iure aut fœdere

Imperio inuasit debita regna meo, (mot^o

Vulneribus quæsitā meis & possidet arua

Histrorum, & segetes demetit Italicas.

Hæc repetens forti nūc Cæsar Maxmilia-

Milite, metatur castra per Italiam. (nus

Feliciq; manu summis in montibus arces

Subiugat, atq; urbes sub ditione tenet.

De Venetisq; actū foret, auxilijs modo ue

Adiutus uester si dominus fuerat. (stris

r 4 Quem

Quæ nunc deseritis, dum comoda, gloria, ho-
Nominis antiqui iura referre licet. (nores
Quis furor o gnati, quæ uox tam dira, ne-
phanda

Quæ tantum potuit consuluisse nephas?
Heu mihi quò patrię studiũ, quo decidit ar-
Nobilibus quantũ degeneram9 auis. (dor
Classica quin sonitët, & ad huc Germania
in armis

Fulgeat, imperij quo reparamus opes,
Aut male negligitur quæsitum sanguine
multo

Maiorũ imperium, gloria, fama, decus.

AD VNIVERSOS GERMANIÆ
principes, & maxime electores im-
perij, quod bellum iustissimum, at-
que omnibus Germanis glorio-
sum Maximiliani Cæsaris Christi-
anissimi adiuuent contra Vene-
tos, Cohortatio ipsius Germaniæ.
Surgite uos proceres Germano sanguine
nati

Surgite uos, mater conuocat ipsa pios.
Surgite nunc, patriæ fessis succurrere rebus.
Surgite de somno segnitieq; duces.

Sum

Sumite magnanimas mentes, animosque
parentum

Qui pro me toties non timere mori.
Et patrū reparate decus, nunc Itala regna
Eripite à Venetis imperiumq; meum.
Surgite in imbelles homines, reuocate,
quod olim

Abstulit heu Venetus proditione, dolo.
Pontifices primū Rheni, princepsq; palati
Surgite bellaces Saxoniaeque domus.
Imperij nam communis, patriaeq; salutis
Vos cura elegit Cæsari adesse manu.
Vos commune bonum & priscaꝝ gloria
rerum

Suscitat à somno. Surgite quæso duces,
Imperiū mundi quaesitum sanguine auo-
Vsq; huc seruatū si retinere placet, (rū, &
Si libertatem priscaꝝ salutem,
Deniq; uel proprium si retinere focum.
Surgite nunc proceres propere, nam Teu-
tona late

Nunc buxus resonat, classica ad arma uo-
cant.

Maximilianus itē uocat o ad nobile bellū,
Quo paritur uobis gloria, regna, salus.
Ille etenim Italię uobis iā claustra reclusit,
Imperij & ueteres iam reparabit opes.

Si modo cum Domino uestro mentemq;
uirilem

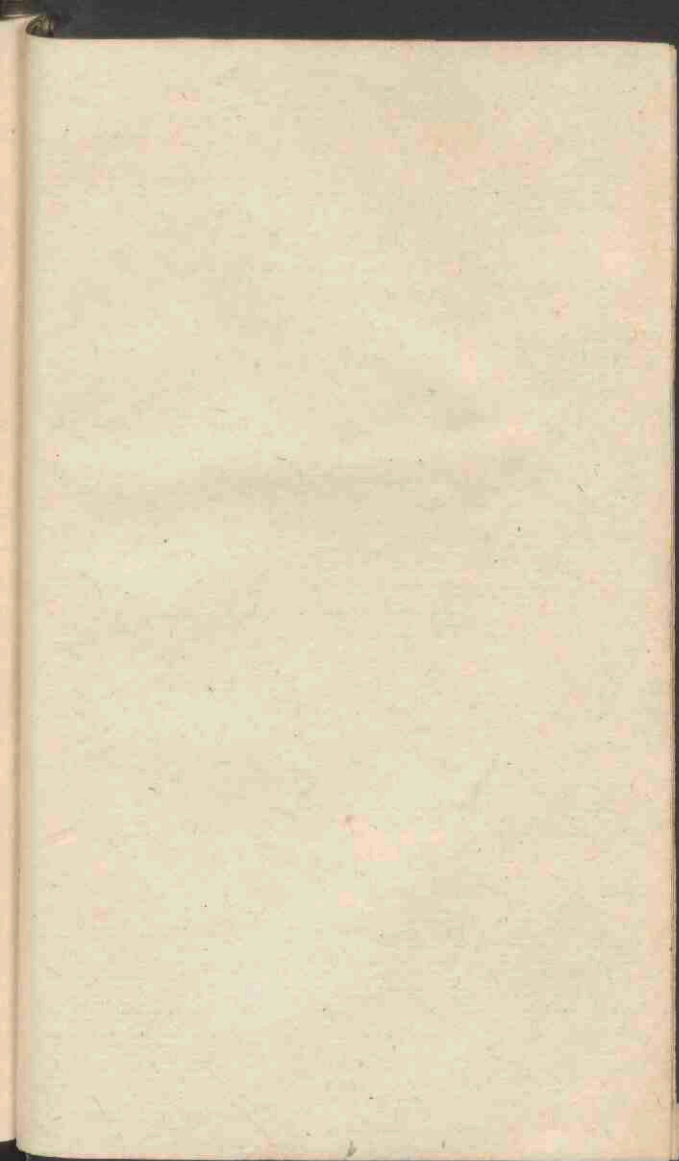
Sumitis, & galeam, surgite quęso duces.
Nec qui perdidit cum regno Sardana-
palum

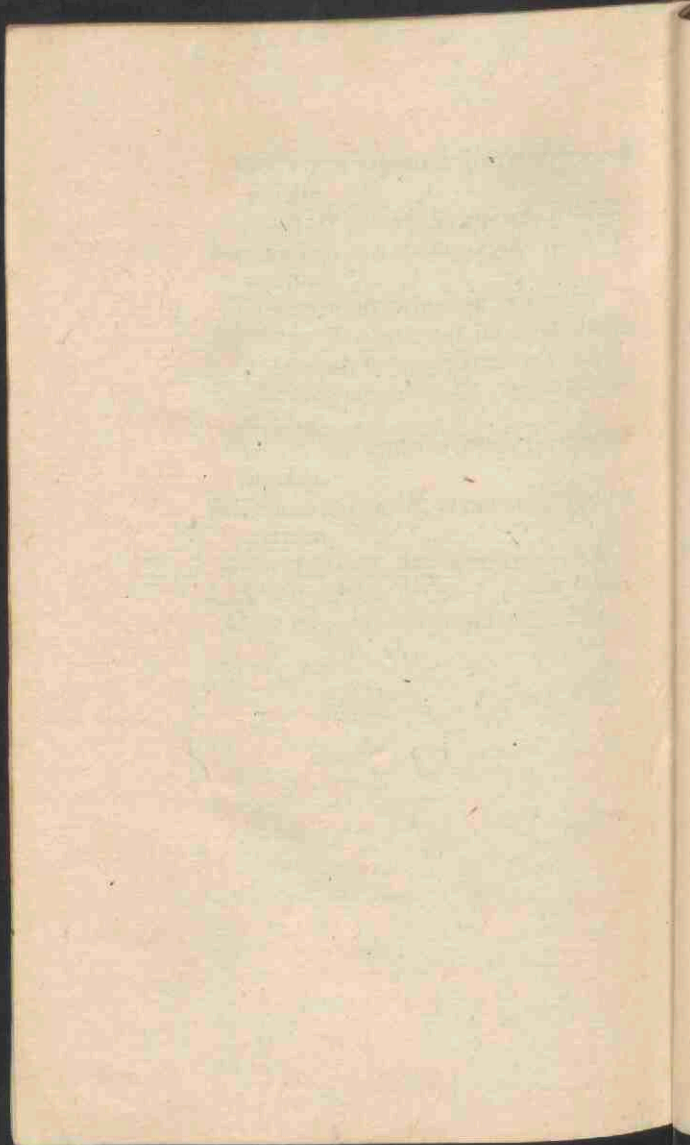
Detineat luxus, pestis amara Virum.
Sūt et opes & equi uobis, sūt arma, uiriq;
Tam iustam superi militiamq; iuuant.
Quare magnanimi consurgite quęso Ale
manni

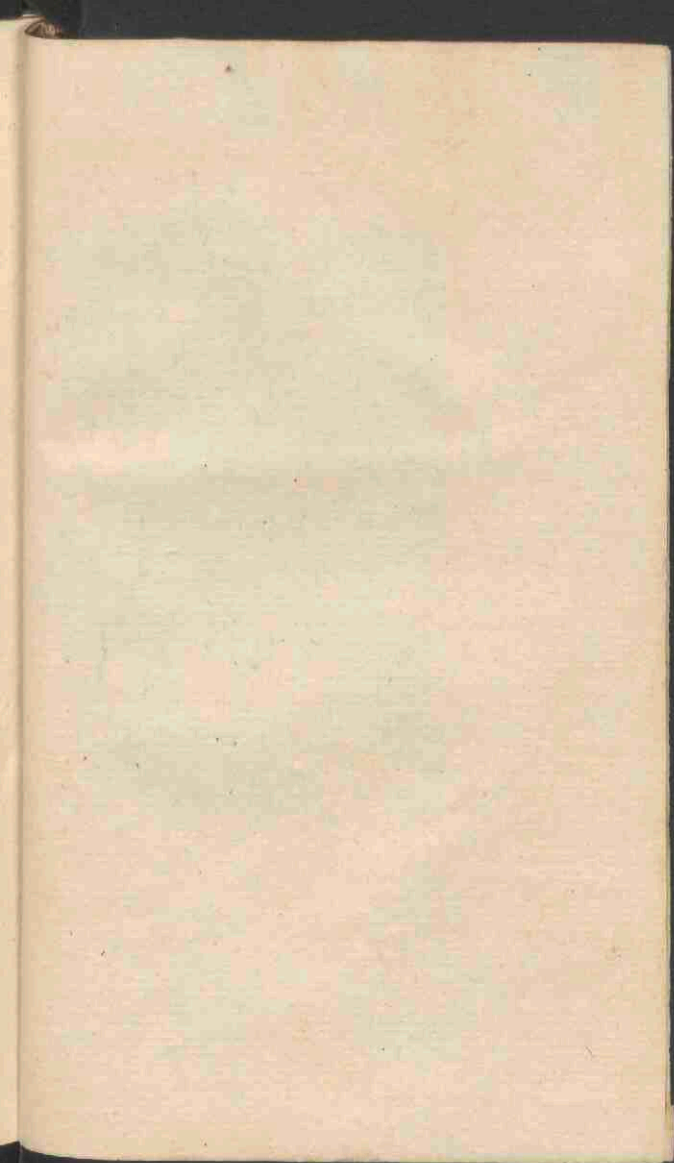
Classica iam sonitant, Mars furit arma
uocans,

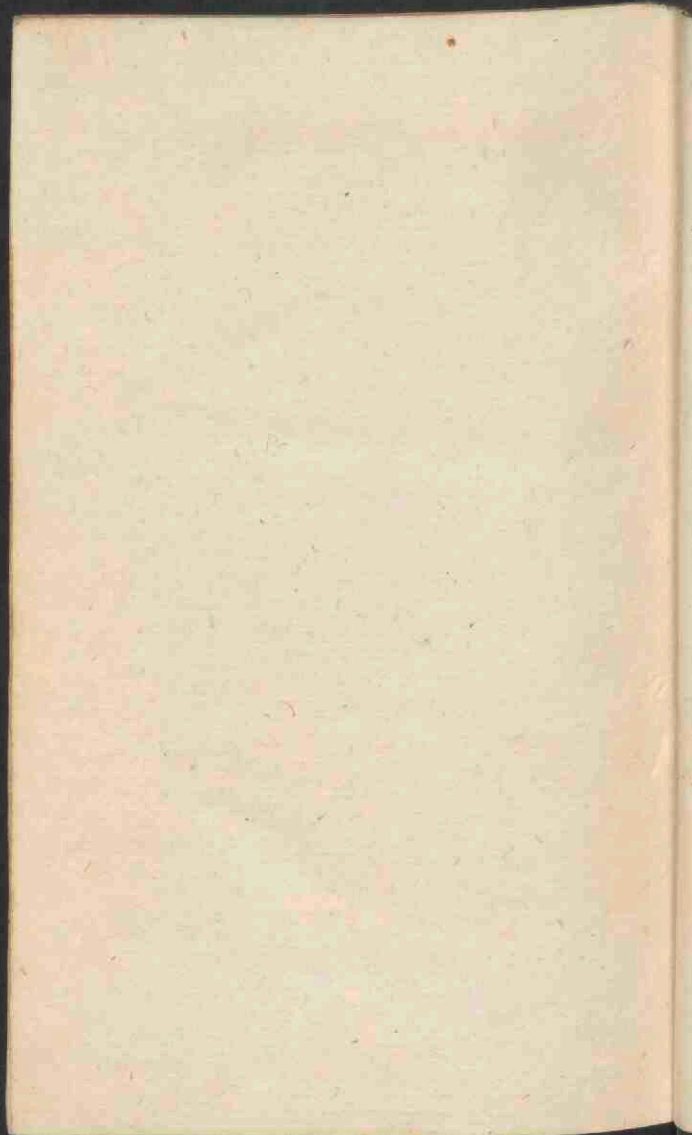
Imperium aut timeo, maiorum sanguine
partum

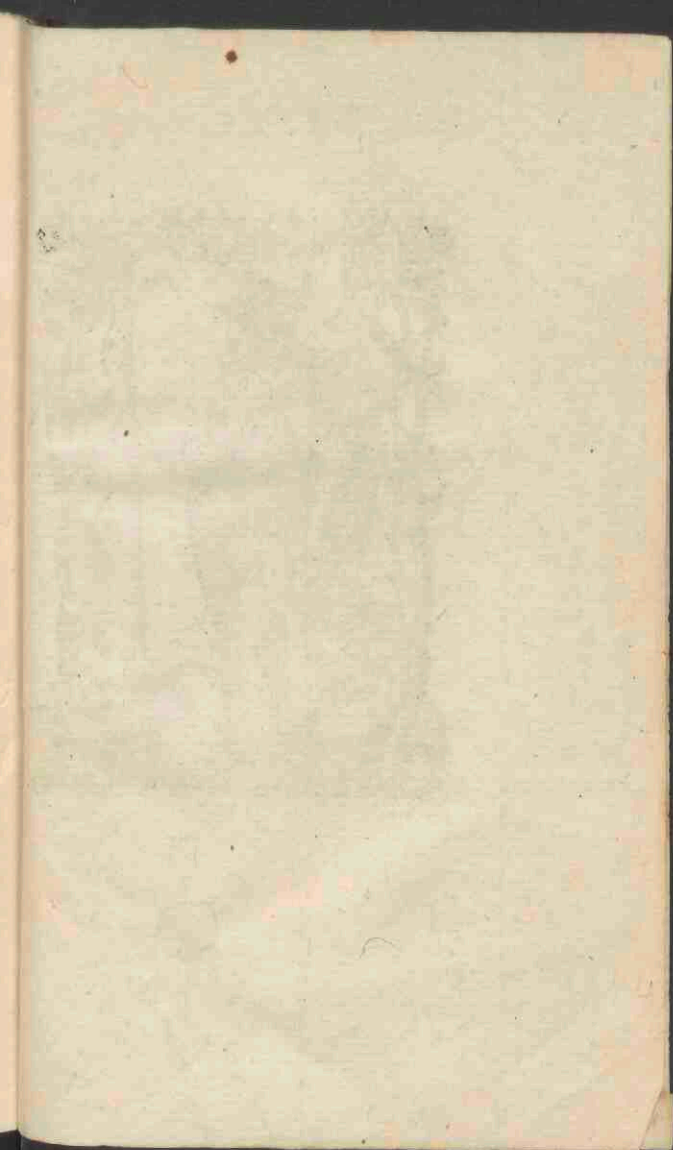
Liberrasq; ruet, dii prohibere nephas.
Ludibrio et prędę fiet tūc Teutona pubes,
Quę domitrix olim totius orbis erat.

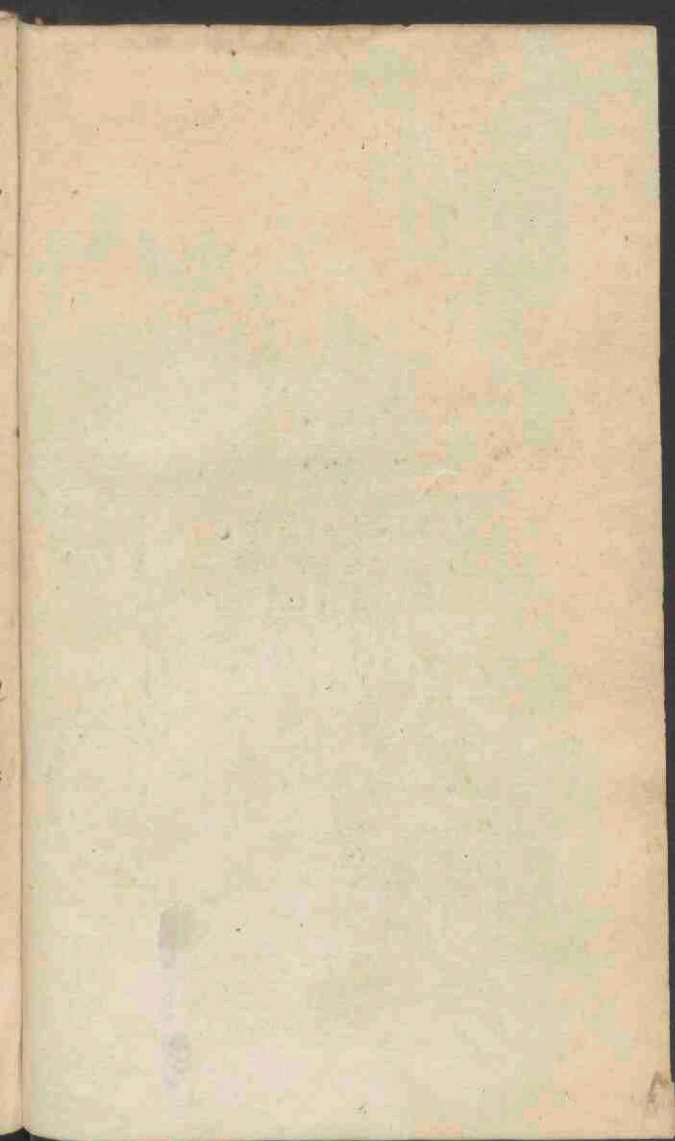

21 - 219

